

Vedtak

Dato: 10.05.2023
Mottaker:
v/advokat:

Mottaker:
v/advokat:

Saksansvarlig: Marita Skjæveland
Saksbehandler: Hanne Lilja Falkanger

V2023-3

Offentlig versjon
Unntatt offentlighet jfr.
Offl. § 13, Fvl. § 13 (1) nr.
2

2022/0648

Vedtak V2023-3 – Offentlig versjon – ØB Group AS - AS Betongvarer – konkurranseloven § 16 – inngrep mot foretakssammenslutning – forbud

1	INNLEDNING	3
1.1	SAKENS BAKGRUNN.....	3
1.2	KONKURRANSETILSYNETS SAKSBEHANDLING	3
1.3	FRISTBEREGNING	3
1.4	PARTENES HOVEDANFØRSLER TIL VARSELET.....	4
1.5	PROSESSUELLE ANFØRSLER	4
2	PARTENE I SAKEN	5
2.1	ØB GROUP AS	5
2.2	AS BETONGVARER	6
3	RETTLIG UTGANGSPUNKT	7
3.1	MELDING AV FORETAKSSAMMENSLUTNINGEN.....	7
3.2	FORHOLDET TIL KONKURRANSEREGLENE I EU OG EØS.....	7
3.3	VILKÅRENE FOR INNGREP	7
3.3.1	<i>Generelt</i>	7
3.3.2	<i>Foretakssammenslutning</i>	8
3.3.3	<i>Konkurransbegrensningskriteriet – i betydelig grad hindre effektiv konkurranse</i>	8
4	OM MARKEDET FOR FERDIGBETONG	8
4.1	OM FERDIGBETONG.....	8
4.2	PRODUKSJON AV FERDIGBETONG	9
4.3	AKTØRER SOM TILBYR FERDIGBETONG	12
4.4	AKTØRER SOM ETTERSPØR FERDIGBETONG	16
5	MARKEDSAVGRENSNING	17
5.1	INNLEDNING	17
5.2	PRODUKTMARKEDSAVGRENSNING.....	18
5.2.1	<i>Innledning</i>	18
5.2.2	<i>Vurdering av hvorvidt produksjon og salg av betongelementer og andre betongprodukter inngår i det relevante produktmarkedet</i>	18
5.2.3	<i>Vurdering av hvorvidt produksjon og salg av ferdigbetong fra mobile betongverk inngår i det relevante produktmarkedet</i>	19
5.2.4	<i>Konklusjon produktmarkedsavgrensning</i>	20
5.3	GEOGRAFISK MARKEDSAVGRENSNING.....	20
5.3.1	<i>Innledning</i>	20
5.3.2	<i>Vurdering av det relevante geografiske markedet for produksjon og salg av ferdigbetong</i>	21
5.3.3	<i>Vurdering av lokal avgrensning</i>	23
5.3.4	<i>Konklusjon geografisk markedsavgrensning</i>	41
5.4	KONKLUSJON MARKEDSAVGRENSNING	41

6	ALTERNATIVSITUASJON	41
6.1	RETTLIG UTGANGSPUNKT	41
7	KONKURRANSEANALYSE	42
7.1	INNLEDNING	42
7.2	KJENNETEGN VED MARKEDET FOR PRODUKSJON OG SALG AV FERDIGBETONG	44
7.2.1	<i>Konkurransparametere</i>	44
7.2.2	<i>Differensieringsfaktorer i markedet for produksjon og salg av ferdigbetong</i>	44
7.3	HORISONTALE IKKE-KOORDINERTE VIRKNINGER I MARKEDET FOR PRODUKSJON OG SALG AV FERDIGBETONG PÅ FOLGEFONNHALVØYA	45
7.3.1	<i>Innledning</i>	45
7.3.2	<i>Markedsstruktur</i>	46
7.3.3	<i>Konkurransenærhet mellom partene</i>	48
7.3.4	<i>Konkurransenærhet mellom partene og øvrige konkurrenter</i>	58
7.3.5	<i>Konkurrentenes insentiver til å konkurrere etter foretakssammenslutningen</i>	61
7.3.6	<i>Etablering og ekspansjon</i>	61
7.3.7	<i>Kjøpermakt</i>	67
7.3.8	<i>Samlet vurdering av ikke-koordinerte virkninger</i>	69
7.4	OM FORETAKSSAMMENSLUTNINGEN OGSÅ VIL SKAPE ELLER STYRKE EN DOMINERENDE STILLING FOR ØB GROUP	70
8	EFFEKTIVITETSGEVINSTER	71
8.1	INNLEDNING	71
8.2	PARTENES HOVEDANFØRSLER KNYTTET TIL EFFEKTIVITETSGEVINSTER	72
8.3	KONKURRANSETILSYNETS VURDERING AV ANFØRTE EFFEKTIVITETSGEVINSTER	72
8.3.1	<i>Effektivitetsgevinster knyttet til bedre innkjøpsbetingelser for</i> [REDACTED] [REDACTED] ..	73
8.3.2	<i>Effektivitetsgevinster knyttet til lavere kostnader for</i> [REDACTED]	76
8.3.3	<i>Effektivitetsgevinster knyttet til økt kvalitet</i>	79
8.3.4	<i>Effektivitetsgevinster knyttet til</i> [REDACTED]	80
8.4	SAMLET VURDERING AV ANFØRTE EFFEKTIVITETSGEVINSTER	81
8.5	KONKLUSJON	82
9	FORHOLDSMESSIGHET	82
10	VEDTAK	83

- (1) Konkurransetilsynet viser til melding om foretakssammenslutning mottatt 14. desember 2022 ("meldingen"), tilsynets varsel om inngrep mot foretakssammenslutningen 23. mars 2023 ("varselet") og partenes merknader til varselet 18. april 2023 ("tilsvaret").
- (2) Det vises også til øvrig skriftlig korrespondanse og annen kontakt i forbindelse med foretakssammenslutningen.
- (3) Konkurransetilsynet har kommet til at foretakssammenslutningen mellom ØB Group AS ("ØB Group") og AS Betongvarer ("Betongvarer") i betydelig grad vil hindre effektiv konkurranse i markedet for produksjon og salg av ferdigbetong på Folgefonnhalvøya.
- (4) Konkurransetilsynet har på denne bakgrunn besluttet å gripe inn mot foretakssammenslutningen med hjemmel i konkurranseloven¹ § 16, jf. § 20 fjerde ledd.

1 Innledning

1.1 Sakens bakgrunn

- (5) Saken gjelder ØB Group sitt erverv av enekontroll over ferdigbetongvirksomheten til Betongvarer, heretter omtalt i fellesskap som "partene".²
- (6) ØB Group sitt heleide datterselskap, Ølen Betong AS ("Ølen Betong"), inngikk en intensjonsavtale med Betongvarer 15. desember 2021. De endelige vilkårene for transaksjonen ble stadfestet i en transaksjonsavtale 6. desember 2022 mellom ØB Groups heleide datterselskaper, Ølen Betong og Ølen Betong Transport AS ("Ølen Betong Transport"), og Betongvarer.³
- (7) Transaksjonen gjennomføres som en innmatstransaksjon ved at Ølen Betong erverver Betongvarers betongverk, samt selskapets ansatte, varelager, utstyr og infrastruktur tilknyttet betongverket, mens Ølen Betong Transport vil overta aktiva og ansatte knyttet til transport- og pumpekapasiteten til Betongvarer. I forbindelse med transaksjonen skal det også inngås en leieavtale der Ølen Betong skal leie eiendommen hvor betongverket til Betongvarer er lokalisert.⁴

1.2 Konkurransetilsynets saksbehandling

- (8) Konkurransetilsynet har i anledning saken innhentet informasjon fra flere aktører i markedet, herunder partene, kunder og andre aktører som driver med produksjon og salg av ferdigbetong.
- (9) Partene har utover meldingen besvart flere pålegg fra Konkurransetilsynet om å gi opplysninger, samt på eget initiativ gitt ytterligere informasjon og synspunkter til tilsynet. Videre har det blitt avholdt møter med melder 31. januar og 27. april 2023. I tillegg har det vært løpende kontakt mellom tilsynet og melderens advokater og rådgivere.

1.3 Fristberegning

- (10) Konkurransetilsynet mottok melding om foretakssammenslutningen 14. desember 2022. Varsel om at inngrep kunne bli aktuelt ble rettidig oversendt partene 19. januar 2023, jf. konkurranseloven § 20 annet ledd første punktum.
- (11) I henhold til konkurranseloven § 20 fjerde ledd første punktum må Konkurransetilsynet snarest mulig, og senest innen 70 virkedager fra meldingen ble mottatt, fatte vedtak som stadfester fremsatt forslag til avhjelpende tiltak fra melder, eller legge frem begrunnet forslag til forbudsvedtak. Begrunnet forslag til forbudsvedtak ble rettidig oversendt 23. mars 2023.
- (12) Etter konkurranseloven § 20 fjerde punktum må Konkurransetilsynet fatte forbudsvedtak senest 15 virkedager etter at tilsynet har mottatt partenes uttalelse. Melders uttalelse til varselet

¹ Lov 5. mars 2004 nr. 12 om konkurranse mellom foretak og kontroll med foretakssammenslutninger.

² Meldingen, side 2.

³ Meldingen, side 2.

⁴ Meldingen, side 2. De nærmere vilkårene for leie av eiendommen er regulert i [REDACTED].

ble mottatt 18. april 2023. Konkurransetilsynets frist for å fatte forbudsvedtak begynte å løpe fra denne datoen, jf. konkurranseloven § 20 femte ledd.

- (13) Dersom partene fremsetter nytt eller revidert forslag til avhjelpende tiltak etter at Konkurransetilsynet har lagt frem begrunnet forslag til forbudsvedtak, kan fristen for å treffe vedtak forlenges med 15 virkedager, jf. konkurranseloven § 20 fjerde ledd. Partene har ikke fremsatt forslag til avhjelpende tiltak. Endelig frist for å fatte vedtak er dermed 10. mai 2023. Vedtaket er således truffet rettidig.

1.4 Partenes hovedanførsler til varselet

- (14) Konkurransetilsynet vil i det følgende gi en kort redegjørelse for partenes hovedanførsler til varselet. Anførselene vil bli behandlet fortløpende i vedtaket.
- (15) Partene anfører at det ikke er grunnlag for inngrep mot foretakssammenslutningen og bemerker at det er tale om et ikke-meldepliktig oppkjøp av en virksomhet med en årlig omsetning på under 20 millioner kroner, og at den reelle overlappen mellom partenes geografiske virksomhet er begrenset til en liten andel av dette.⁵
- (16) Partene anfører videre at Konkurransetilsynet har definert det relevante markedet feil. Det er ifølge partene verken metodisk korrekt eller empirisk grunnlag for å definere ett geografisk marked for Folgefonnhalvøya.⁶
- (17) Partene anfører også at Konkurransetilsynet har overdrevet overlappen i partenes geografiske salg og konkurranseintensiteten mellom partene. Dette kan ifølge partene særlig tilskrives at tilsynet ved vurderingen av partenes dekningsområder og i konkurranseanalysen, ikke tar hensyn til at noen få ekstraordinære tidsbegrensede prosjekter vesentlig påvirker de korte tidsseriene tilsynet benytter, slik at disse ikke blir representative. Konkurransen mellom partene er etter partenes syn begrenset til områdene fra [REDACTED], hvilket utgjør en liten del av det markedet tilsynet har definert. Partene mener at det heller ikke er sannsynlig at prisene vil øke i dette området som følge av foretakssammenslutningen.⁷
- (18) Videre anfører partene at Konkurransetilsynet har undervurdert konkurransen fra tredjeparter sammenholdt med konkurransen mellom partene. Tilsynets informasjonsinnhenting, vurdering av reisetider, ulemper ved bruke av ferge og uttalelser er ifølge partene ubalansert og leder til en undervurdering av det relative konkurransepresset fra øvrige aktører.⁸
- (19) Partene anfører også at foretakssammenslutningen vil realisere effektivitetsgevinster som må antas å overstige den mulige begrensede konkurranseskaden.⁹ Partene mener at Konkurransetilsynet har undervurdert de effektivitetsgevinstene som er presentert i notat fra Oslo Economics vedlagt brev fra ØB Group 9. mars 2023. I tillegg til effektivitetsgevinstene presentert i notatet, har Oslo Economics ifølge partene identifisert ytterligere betydelige effektivitetsgevinster som følge av foretakssammenslutningen.¹⁰ På denne bakgrunn fastholder partene at foretakssammenslutningen ikke i betydelig grad vil hindre effektiv konkurranse innen produksjon og salg av ferdigbetong.¹¹

1.5 Prosessuelle anførsler

- (20) Partene anfører at Konkurransetilsynets bruk av kilder er lite balansert. Det vises til at tilsynet etter partenes oppfatning tillegger ubegrunnede og dels feilaktige uttalelser fra kunder og konkurrenter om påståtte negative virkninger ved foretakssammenslutningen, betydelig vekt. Partene anfører også at det er lagt frem en rekke interne dokumenter, og at tilsynet kun har trukket frem noen få dokumenter hvor partene omtaler hverandre. Videre anføres det at

⁵ Tilsvaret, side 1.

⁶ Tilsvaret, side 1.

⁷ Tilsvaret, side 1.

⁸ Tilsvaret, side 1 og 2.

⁹ Tilsvaret, side 18.

¹⁰ Tilsvaret, side 2.

¹¹ Tilsvaret, side 2.

uttalelser fra kunder som tilsier at transaksjonen ikke har negative konkurransemessige virkninger, avvises på svakt grunnlag eller uten nærmere drøftelse.¹²

- (21) Partene anfører videre at store deler av uttalelsene fra kunder og konkurrenter er sladdet, og at dette innebærer begrensninger i partenes muligheter til å vurdere og kommentere uttalelsene.¹³
- (22) Forvaltningsloven § 17 stiller krav til at forvaltningsorganet skal påse at saken er så godt opplyst som mulig før vedtak treffes. Konkurransetilsynet har i anledning saken innhentet omfattende informasjon fra en rekke aktører i markedet, herunder partene, konkurrenter og kunder. Videre har tilsynet også mottatt innspill fra andre aktører og partene har også fremlagt informasjon på eget initiativ på flere stadier av tilsynets saksbehandling. Denne informasjonen er grundig analysert og danner grunnlaget for tilsynets vurderinger og konklusjoner i saken. Det vises i denne sammenheng blant annet til tilsynets vurderinger i kapittel 5 og 7.
- (23) Når det gjelder partenes anførsel angående Konkurransetilsynets behandling av interne dokumenter, viser tilsynet til at det er foretatt en konkret vurdering av de ulike dokumentenes bevisverdi, og hensyntatt dokumentenes kontekst. På bakgrunn av partenes tilsvare har tilsynet vurdert de aktuelle dokumentene på nytt og sammenholdt dokumentene med øvrig dokumentasjon i saken. Tilsynets konklusjoner er basert på en konkret vurdering av det samlede bevisbildet, og det vises i denne sammenheng blant annet til tilsynets vurdering i kapittel 7.3.3.
- (24) Til partenes anførsel om at informasjon er unntatt fra partsinnsyn, viser Konkurransetilsynet til at det følger av forvaltningsloven § 18 første ledd at en part har rett til å gjøre seg kjent med sakens dokumenter "for så vidt ikke annet følger av reglene i §§ 18 til 19". I forvaltningsloven § 19 første ledd bokstav b er det gjort unntak for retten til partsinnsyn for opplysninger som angår "forretningshemmeligheter". De aktuelle opplysninger som partene har anført at de ikke har fått kontradiksjon på, er etter tilsynets vurdering å anse som "forretningshemmeligheter", og er således unntatt fra partsoffentlighet. Tilsynet understreker i den forbindelse at det er avgjørende for tilsynets mulighet til å drive effektiv saksbehandling at aktører som svarer på tilsynets informasjonsforespørsler kan ha tillit til at deres forretningshemmeligheter håndteres på en forsvarlig måte.¹⁴ Tilsynet understreker videre at merinnsyn etter forvaltningsloven § 18 annet ledd er vurdert, men hva gjelder de aktuelle opplysningene har tilsynet etter en konkret vurdering kommet til at behovet for innsyn i disse opplysningene ikke veier tyngre enn behovet for unntak. Den informasjonen som tilsynets vurderinger og konklusjoner er basert på, fremgår av varselet, og partene har således hatt adekvat mulighet til å ivareta sitt tarv i saken.¹⁵
- (25) På denne bakgrunn er det Konkurransetilsynets vurdering at vedtaket tilfredsstiller de rettslige krav som stilles til sakens opplysning. Tilsynet kan på denne bakgrunn ikke se at partenes anførsler vedrørende feil og mangler ved saksbehandlingen kan føre frem.

2 Partene i saken

2.1 ØB Group AS

- (26) ØB Group er et heleid datterselskap av Nordic Concrete Group AS ("NCG").
- (27) NCG er et fellesforetak som eies med 50 prosent av KB Gruppen Kongsvinger AS og 50 prosent av Ølen Betong Gruppen AS.¹⁶ Hovedaktiviteten til NCG er produksjon, salg og distribusjon av ferdigbetong.¹⁷ Det heleide datterselskapet NCG Sementimport AS importerer sement til bruk i ferdigbetongvirksomheten i NCG-konsernet.¹⁸ NCG sitt heleide

¹² Tilsvaret, side 2. Partene viser i denne forbindelse også til brev fra ØB Group av 9. mars 2023.

¹³ Tilsvaret, side 2. Partene viser i denne forbindelse også til brev fra ØB Group av 9. mars 2023.

¹⁴ Se også Konkurransesklagenemndas avgjørelse i sak V05-2020 av 17. august 2020, avsnitt 46.

¹⁵ ØB Group har i brev 26. april 2023 fremsatt klage på avslag på partsinnsyn i deler av varselet.

¹⁶ Meldingen, side 3.

¹⁷ Meldingen, side 5 til 7.

¹⁸ Meldingen, side 5 og 22.

- (36) Betongvarer eier ti prosent av Total Innkjøp AS, som er et innkjøpssamarbeid sammen med tre andre ferdigbetongprodusenter.³⁵ Innkjøpssamarbeidet brukes [REDACTED].³⁶
- (37) Betongvarer omsatte for 17,2 millioner kroner i 2021.³⁷

3 Rettslig utgangspunkt

3.1 Melding av foretakssammenslutningen

- (38) Etter konkurranseloven § 18 første ledd skal partene i en fusjon etter konkurranseloven § 17 første ledd bokstav a, eller den eller de som samlet eller hver for seg varig overtar kontroll etter § 17 første ledd bokstav b, informere Konkurransetilsynet om foretakssammenslutningen ved en melding.
- (39) Plikten til å melde en foretakssammenslutning etter konkurranseloven § 18 første ledd gjelder likevel ikke dersom de involverte foretakene har en samlet årlig omsetning i Norge under en milliard kroner, eller dersom bare ett av de involverte foretakene har en årlig omsetning i Norge over 100 millioner kroner, jf. konkurranseloven § 18 andre ledd.
- (40) Omsetningen til Betongvarer i 2021 overstiger ikke 100 millioner kroner. Foretakssammenslutningen er derfor unntatt fra meldeplikt.
- (41) Foretakssammenslutninger som er unntatt fra meldeplikten etter konkurranseloven § 18 andre ledd kan meldes frivillig til Konkurransetilsynet for å avklare om det er aktuelt med inngrep, jf. konkurranseloven § 18 sjette ledd. Frivillig melding etter konkurranseloven § 18 sjette ledd utløser tidsfrister for konkurransemyndighetenes saksbehandling.³⁸
- (42) Konkurransetilsynet mottok frivillig melding om foretakssammenslutningen 14. desember 2022. Tilsynet har derfor kompetanse til å behandle saken.

3.2 Forholdet til konkurransereglene i EU og EØS

- (43) EØS-avtalen artikkel 57 fastsetter regler for kompetansefordeling mellom Europakommisjonen (Kommisjonen), EFTAs overvåkningsorgan og nasjonale konkurransemyndigheter. Konkurransetilsynet har bare kompetanse til å føre tilsyn med foretakssammenslutninger som ikke er av EU- eller EFTA-dimensjon. Hvorvidt en foretakssammenslutning har EU- eller EFTA-dimensjon, avhenger av om de berørte foretak har en omsetning som overstiger terskelverdiene i artikkel 1 nr. 2 eller nr. 3 i rådsforordning 139/2004/EF (fusjonsforordningen) i henholdsvis EU eller EØS/EFTA-statene, jf. §§ 12 og 13 i forskrift av 21. desember 2011 om gjennomføring av konkurransereglene i EØS-avtalen mv.
- (44) Terskelverdiene for at sammenslutningen skal kunne regnes for å ha EU- eller EFTA-dimensjon er ikke oppfylt i denne saken.

3.3 Vilåarene for inngrep

3.3.1 Generelt

- (45) Etter konkurranseloven § 16 første ledd skal Konkurransetilsynet forby en foretakssammenslutning dersom tilsynet finner at den i betydelig grad vil hindre effektiv konkurranse, særlig som et resultat av at en dominerende stilling skapes eller styrkes.
- (46) Dersom Konkurransetilsynet finner at avhjelpende tiltak foreslått av melderne vil avbøte de konkurransebegrensende virkningene som foretakssammenslutningen kan føre til, skal tilsynet fatte vedtak om inngrep hvor foretakssammenslutningen tillates på disse vilkår, jf. konkurranseloven § 16 annet ledd. Bestemmelsen innebærer en redusert utredningsplikt for tilsynet der vedtak fattes etter denne bestemmelsen.

³⁵ De øvrige eierne av Total Innkjøp AS er OH Betong AS, Brødrene Borgen Ferdigbetong AS og Fusa Ferdigbetong AS. Informasjonen er hentet fra Brønnøysundregistrene.

³⁶ E-post fra Fusa Ferdigbetong 3. mars 2023.

³⁷ Meldingen, side 9.

³⁸ Ot.prp.nr. 6 (2003-2004), side 232.

3.3.2 Foretakssammenslutning

- (47) For at Konkurransetilsynet skal kunne gripe inn mot ervervet, må det foreligge en foretakssammenslutning, jf. konkurranseloven § 17. Etter § 17 første ledd bokstav b foreligger det en foretakssammenslutning dersom ett eller flere foretak, direkte eller indirekte, helt eller delvis, varig overtar kontrollen over ett eller flere andre foretak.
- (48) I henhold til transaksjonsavtalen inngått 6. desember 2022 vil ØB Group, gjennom sine to heleide datterselskaper Ølen Betong og Ølen Betong Transport, få enekontroll over det vesentlige av Betongvarers samlede aktiva, som det klart kan knyttes omsetning til.
- (49) Det foreligger dermed en foretakssammenslutning i konkurranselovens forstand, jf. konkurranseloven § 16, jf. § 17.

3.3.3 Konkurransbegrensningskriteriet – i betydelig grad hindre effektiv konkurranse

- (50) Konkurransetilsynet skal forby en foretakssammenslutning som i betydelig grad vil hindre effektiv konkurranse, særlig som et resultat av at en dominerende stilling skapes eller styrkes, jf. konkurranseloven § 16 første ledd.³⁹
- (51) Dersom en foretakssammenslutning i utgangspunktet medfører en slik betydelig negativ effekt på konkurransen, kan det likevel foreligge omstendigheter som kan motvirke de negative effektene. For eksempel vil kjøpermakt og/eller potensiell konkurranse kunne begrense de fusjonerende virksomhetenes mulighet og insentiv til å utøve økt markedsrett som følge av foretakssammenslutningen. Enkelte foretakssammenslutninger kan også medføre effektivitetsgevinster som vil oppveie et eventuelt tap kundene påføres ved redusert konkurranse. Der slike effektivitetsgevinster kommer kundene til gode og dette kan dokumenteres, vil ervervet ikke kunne anses å hindre effektiv konkurranse i betydelig grad.⁴⁰
- (52) Spørsmålet om foretakssammenslutningen i betydelig grad vil hindre effektiv konkurranse behandles i kapittel 7 nedenfor.

4 Om markedet for ferdigbetong

4.1 Om ferdigbetong

- (53) Ferdigbetong består hovedsakelig av grå sement, tilslag og vann. Tilslaget består av sand, singel og pukk, og utgjør mellom 60-78 prosent av det ferdige produktet.⁴¹
- (54) Ferdigbetong brukes hovedsakelig til plasstøping av ulike konstruksjoner og anlegg, for eksempel industrianlegg (kraftverk, siloer og dam- og fiskeanlegg), veistrukturer (broer, tunneler og fjellsikring) og elementer i bolig- og næringsbygg (ringmur, vegger og såler).⁴²
- (55) Ferdigbetong benyttes også i produksjon av ulike typer betongprodukter, som for eksempel betongelementer. Et betongelement er en prefabrikkert bygningsdel i betong, som fraktes til byggeplassen ferdig herdet for deretter å føyes sammen på byggeplassen.⁴³ Betongelementer kan eksempelvis være veggelementer, søyler, bjelker, trapper og balkonger.⁴⁴ Eksempler på andre prefabrikkerte betongprodukter er betongrør og kummer, heller, belegningsstein og forskalings- eller støttemurblokker.⁴⁵ Prefabrikasjon innebærer at produsenten utfører

³⁹ Prop. 37 L (2016-2016), kapittel 7.2, jf. NOU 2012:7, kapittel 8. Se også rådsforordning (EF) nr. 139/2004 (fusjonsforordningen) artikkel 2 nr. 3.

⁴⁰ Prop. 37 L (2016-2016), kapittel 7.2, jf. NOU 2012:7, kapittel 8. Se også rådsforordning (EF) nr. 139/2004 (fusjonsforordningen) artikkel 2 nr. 1 b) jf. nr. 2, jf. fortalen avsnitt 29 og Kommisjonens retningslinjer for horisontale foretakssammenslutninger 2004/C 31/03, avsnitt 76 ff.

⁴¹ <https://kontrollbetong.no/aktuelt/betongens-abc/> og www.norbetong.no/no/Betongfakta. Lesedato 10. februar 2023.

⁴² www.sn1.no/betong. Lesedato 10. februar 2023.

⁴³ <https://www.olenbetong.no/produkter/betongelementer>. Lesedato 28. februar 2023.

⁴⁴ <https://www.olenbetong.no/produkter/byggelement>, <https://www.olenbetong.no/produkter/samferdsel>, <https://www.contiga.no/no/madeofconcrete>. Lesedato 15. mars 2023.

⁴⁵ www.olenbetong.no/produkter/betongvarer. Lesedato 28. februar 2023.

støpearbeidet før levering til kunden, slik at det ikke er behov for omfattende forskalingsarbeid og plasttøping på byggeplassen.⁴⁶

- (56) Det finnes også andre sementbaserte produkter med lignende egenskaper som ferdigbetong, slik som tørrbetong. Slike produkter leveres i tørr tilstand i sekker og brukes tradisjonelt til mindre støpearbeider.⁴⁷
- (57) All fabrikkblandet ferdigbetong produseres etter en europeisk produktstandard.⁴⁸ Dette innebærer at produkttegenskapene for alle typer ferdigbetong er de samme i hele EU/EØS-området.⁴⁹ Ferdigbetong defineres etter sin massetetthet i ovnstørr tilstand som normalbetong (2 000-2 600 kg/m³), lettbetong (under 2 000 kg/m³) eller tungbetong (over 2 600 kg/m³).⁵⁰ Normalbetong er mest utbredt.⁵¹
- (58) Ifølge listepriene til Ølen Betong [redacted] for 2023 koster en m³ med ferdigbetong mellom [redacted] kroner, eksklusive merverdiavgift. Pris for levering av ferdigbetongen til kunden kommer i tillegg, og den avhenger av hvor langt ferdigbetongen må transporteres.⁵²
- (59) De fleste kunder får ferdigbetongen levert til seg. Ferdigbetong leveres i våt tilstand og begynner naturlig å størkne etter omtrent en time, men denne prosessen kan utsettes eller forlenges ved bruk av ulike tilsetningsstoffer.⁵³ Normalt består ferdigbetong av kun en liten andel tilsetningsstoffer, og tilsetningsstoffer utgjør dermed en liten andel av prisen for ferdigbetong.⁵⁴

4.2 Produksjon av ferdigbetong

- (60) Ferdigbetong produseres som nevnt over hovedsakelig av grå sement, tilslag og vann, jf. avsnitt (53). Figuren nedenfor gir en oversikt over verdikjeden for produksjon og salg av ferdigbetong.

⁴⁶ www.nobi.no/hvorfor-velge-prefabrikkerte-betongelementer/. Lesedato 10. februar 2023. Se også masteroppgave av Guro Varvin Hjelseng "Plasstøpt vs. prefabrikkert betong – Valg av løsning" ved Norges Teknisk-Naturvitenskapelige Universitet, 10. juni 2014: https://ntnuopen.ntnu.no/ntnu-xmlui/bitstream/handle/11250/233214/755526_FULLTEXT01.pdf?sequence=2&isAllowed=y. Lesedato 10. februar 2023.

⁴⁷ www.gjoerdetselv.com/materialer/betong/torrbetong-slik-bruker-du-torrbetong-og-www.gjoerdetselv.com/materialer/mortel-velg-riktig-mortel. Lesedato 10. februar 2023.

⁴⁸ Se NS-EN 206+2013:A2:2021:NA:2022 (heretter NS-EN 206), utgitt av Standard Norge www.standard.no/fagomrader/bygg-anlegg-og-eiendom/materialer/betong--ns-en-206/. Lesedato 10. februar 2023.

⁴⁹ <https://dibk.no/regelverk/dok/veiledning-til/4.-harmoniserte-tekniske/>. Lesedato 10. februar 2023.

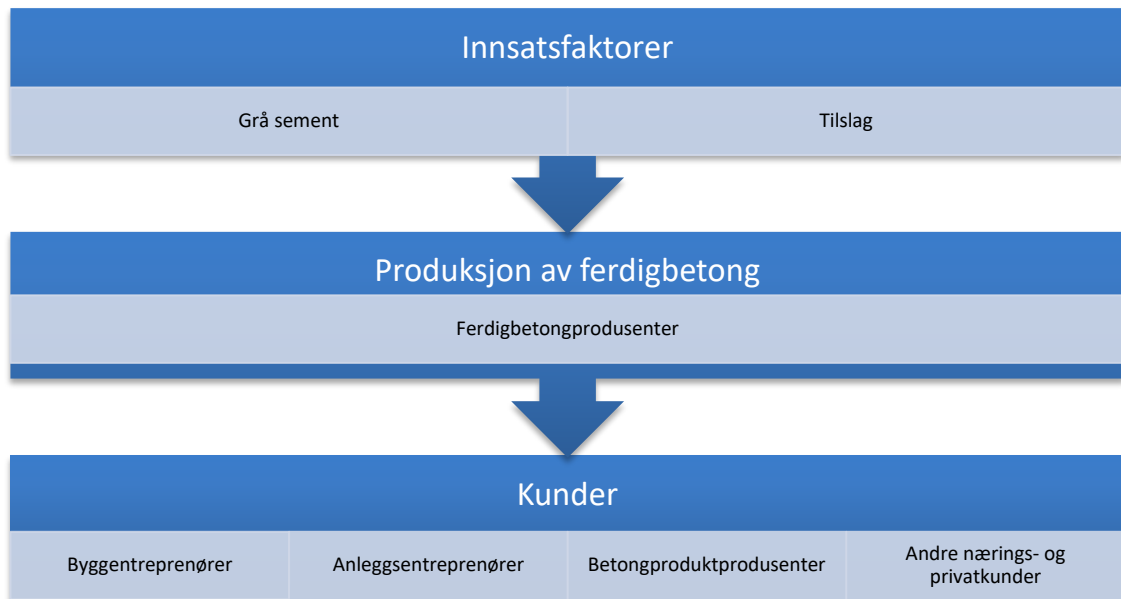
⁵⁰ Se NS-EN 206, punkt 5.2.2.

⁵¹ [redacted] jf. brev fra ØB Group 9. februar 2023, vedlegg [redacted]. Et eksempel på normalbetong er B30 M60 D16, der B står for trykkfastheten (evnen til å motstå en trykkbelastning på 30 MPa i herdet tilstand), M står for masseforholdet mellom vann og sement (også kalt v/c-forholdet) og D står for maksimal kornstørrelse på tilslaget. Produktet består av 350 kg sement, 1 100 kg sand, 750 kg pukk og 160 kg vann, dvs. en totalvekt på 2 360 kg. www.vegvesen.brage.unit.no/vegvesen-xmlui/bitstream/handle/11250/193019/teknologirapport_2467.pdf?sequence=1&isAllowed=y og <https://www.betongsentrum.no/egenvekt-betong/>. Lesedato 10. februar 2023.

⁵² Brev fra ØB Group 6. februar 2023, vedlegg [redacted] side 2 og 3.

⁵³ Meldingen, side 9 og V2004-14 Norbetong AS-NCC Roads AS, side 7.

⁵⁴ Brødrene Borgen Ferdigbetong AS oppgir at de beregner [redacted] kg såkalt retarder per m³ ferdigbetong for å utsette størkningsprosessen med to timer. Dette tilsvarer om lag [redacted] prosent av sementvekten, jf. e-post fra Brødrene Borgen Ferdigbetong AS 20. mars 2023. Basert på Ølen Betong [redacted] sine prislistene vil dette utgjøre maksimalt [redacted] kroner per billass (syv m³). Ifølge prislistene til Ølen Betong [redacted] for 2023 koster tilsetningsstoff for utsettelse av størkningsprosessen [redacted] kroner per kg. Brev fra ØB Group 6. februar 2023, vedlegg [redacted] side 2.

Figur 1 Verdikjeden for produksjon og salg av ferdigbetong

- (61) Grå sement produseres eller importeres av aktører som Norcem AS ("Norcem"),⁵⁵ Schwenk Norge AS ("Schwenk Norge")⁵⁶ og Cementir gruppen/Aalborg Portland A/S.⁵⁷ Sementen distribueres i bulk eller sekker med skip til terminaler og havner langs kysten, og transporteres videre til ferdigbetongprodusenter med bil.⁵⁸
- (62) Tilslag som sand, singel og pukk produseres i Norge av aktører som Norstone AS ("Norstone")⁵⁹, Norsk Stein AS⁶⁰, Veidekke AS⁶¹, NCC Industry AS⁶² og DC Resources AS⁶³, samt en rekke små og mellomstore aktører.⁶⁴ Tilslag fraktes normalt med biler fra steinbrudd eller sandtak, men også i bulk med skip og deretter videre til ferdigbetongprodusenter med bil.⁶⁵
- (63) Ferdigbetong produseres hovedsakelig på stasjonære eller mobile betongverk. Alle typer betongverk må sertifiseres av Kontrollrådet, som godkjenner betongverket for produksjon av ferdigbetong i henhold til europeisk standard.⁶⁶ Det stilles krav til kompetanse hos sentrale personer i produksjon og transport av fabrikkblandet ferdigbetong som omfattes av denne standarden, herunder produksjonsleder, kontrollleder, blandemaskinoperatør, laborant og betongtransportører, samt båndbilsjåfører og pumpeoperatører.⁶⁷

⁵⁵ <https://www.norcem.no/no/BA-sementer>. Lesedato 1. mars 2023.

⁵⁶ <https://schwenk.no/produkter-og-service/semest/bulksement/>. Lesedato 1. mars 2023.

⁵⁷ www.cementirholding.com/en/our-business/products-and-solutions/grey-cement. Lesedato 1. mars 2023.

⁵⁸ www.schwenk.no/produkter-og-service/semest/semestlogistikk/. Lesedato 1. mars 2023.

⁵⁹ <https://www.norstone.no/no/>. Lesedato 10. februar 2023.

⁶⁰ <https://www.norsk-stein.no/no/>. Lesedato 10. februar 2023.

⁶¹ <https://www.veidekke.no/tjenester/pukk-og-grus/>. Lesedato 10. februar 2023.

⁶² <https://www.ncc.no/vare-tjenester/steinmaterialer/pukk-og-grusprodukter/>. Lesedato 10. februar 2023.

⁶³ <https://www.dcreources-norway.eu/>. Lesedato 10. februar 2023.

⁶⁴ Eksempelvis Hardanger Rock AS og Os Knuseverk AS.

⁶⁵ For eksempel frakter Sveholmen Chartering AS tilslag med skip, se www.sveholmen.com/services/. Norstone frakter tilslag med biler, se www.norstone.no/no/avdelinger. Lesedato 13. mars 2023.

⁶⁶ Kontrollrådet er teknisk kontrollorgan utpekt av Direktoratet for Byggkvalitet, se www.kontrollbetong.no/informasjon/sertifiseringsomrader/. Se også Norsk Fabrikkbetongforening (Fabeko) sine nettsider om sertifiseringsordningen til Kontrollrådet: <https://fabeko.no/2020/06/24/dette-er-reglene-for-godkjenning-av-betongprodusent/> www.fabeko.no/2020/06/24/dette-er-reglene-for-godkjenning-av-betongprodusent/. Lesedato 10. februar 2023.

⁶⁷ www.betongopplaering.no/competence_area/betongproduksjon-og-transport/: "Kompetansekrav betongproduksjon og transport". For de ulike funksjonene stilles krav til dokumentasjon i form av forkunnskaper, tilleggskurs med bestått eksamen og minste praksistid. Lesedato 10. februar 2023.

- (64) Stasjonære betongverk er stedbundne produksjonsverk. Små og mellomstore betongverk har en produksjonskapasitet på 40-70 m³ per time, mens store betongverk kan produsere 150-360 m³ per time.⁶⁸
- (65) Ferdigbetong leveres til kunden med betongbiler som har en kapasitet på mellom seks og ni m³ ferdigbetong. Noen av bilene har også betongpumpe for rask distribusjon av ferdigbetong på leveringsstedet. Ferdigbetong kan også leveres direkte på vertikale overflater med trykkluftmaskiner, såkalt sprøytebetong, hvor tilsetningsstoffer sørger for en raskere størkningsprosess.⁶⁹

Figur 2 Eksempel på stasjonært betongverk, Odda Betong⁷⁰

- (66) Mobile betongverk er flyttbare produksjonsverk som kan settes opp på eller i nærheten av stedet hvor ferdigbetongen skal brukes. I noen tilfeller er det ikke tilstrekkelig plass til et mobilt betongverk på tomten til kunden eller på byggeplassen, slik at verket eventuelt må settes opp et annet sted. Mobile betongverk har normalt en produksjonskapasitet på 80-130 m³ ferdigbetong per time.⁷¹ Teknisk sett kan slike betongverk fraktes og plasseres hvor som helst, så lenge man har tilgang på vann og strøm eller dieselaggregat.⁷² Unicon AS ("Unicon") og Norbetong har oppgitt at kostnadene forbundet med frakt og idriftsettelse av mobile betongverk er mellom ■■■ og ■■■ millioner kroner.⁷³
- (67) For mobile betongverk kreves det som utgangspunkt resertifisering fra Kontrollrådet ved hver flytting.⁷⁴ Omfanget av resertifiseringen er i prinsippet likt omfanget ved sertifisering og det benyttes de samme dokumenter.⁷⁵

⁶⁸ www.olenbetong.no/nyheter/nye-stord-starter-opp og www.simem.com/plants/stationary-batching-plant-wetbeton/ Lesedato 10. februar 2023.

⁶⁹ www.unicon.no/produkter-tjenester/betonglosninger/sproytebetong/ og www.injeksjon.no/sproytebetong/. Lesedato 10. februar 2023.

⁷⁰ www.oddabetong.no. Lesedato 10. februar 2023.

⁷¹ www.olenbetong.no/nyheter/supermobilt-blandeverk-klar-for-oppdrag, www.oru.it/en/prodotti/ready-mix/mobile-wet/day/day-100-110-125-130-1 og www.simem.com/plants/supermobile-batchingplant-mmx/. Lesedato 10. februar 2023.

⁷² Brev fra Norbetong 10. februar 2023 og fra Unicon 10. februar 2023, brev fra ØB Group 9. februar 2023, vedlegg "KT informasjonspålegg 30.01.2023 – Pkt. 9-13 om mobile ferdigbetonganlegg".

⁷³ Oppsummering av telefonsamtale med Unicon 17. februar 2023 og oppsummering fra telefonsamtale med Norbetong 17. februar 2023.

⁷⁴ Kontrollrådets administrative bestemmelser for sertifiseringsvirksomheten (revidert september 2019), vedlegg 2 "Sertifisering av mobile anlegg" og FOR-2022-12-20-2450 § 33-16.

⁷⁵ Se <https://kontrollbetong.no/informasjon/sertifiseringsprosessen/fra-sertifisering-til-resertifisering/>. Lesedato 4. mai 2023.

Figur 3 Eksempel på mobilt betongverk, Ølen Betong (Geiranger)⁷⁶

- (68) Ferdigbetong kan også produseres der den skal benyttes (in situ). Dette skjer enten ved at tørr sement blandes med tilslag og vann eller ved at tørrbetong blandes med vann. Til dette benyttes betongblandebiler eller blandemaskiner. Ferdigbetongen støpes ut på tomten eller byggeplassen til kunden.⁷⁷ Denne fremgangsmåten er arbeidsintensiv og innebærer stor sjanse for å produsere ferdigbetong av ulik kvalitet. In situ-metoden brukes ved prosjekter der kvalitet og hastighet spiller mindre rolle, og hvor det er behov for mindre mengder betong.⁷⁸
- (69) Fra 1. januar 2023 trådte en ny forskrift til forurensningsloven i kraft, som stiller strengere krav til rensing av utslipp fra betongproduksjon.⁷⁹ Forskriften gjelder "*virksomheter som produserer fabrikkbetong, betongvarer og betongelementer*". Forskriften gjelder ikke for utslipp fra produksjon av ferdigbetong på byggeplass.⁸⁰ Ifølge Miljødirektoratet er mobile betongverk i utgangspunktet unntatt fra forskriften, så lenge de er midlertidige og tilknyttet midlertidig anleggsarbeid. Det kan imidlertid kreves konsesjonsbehandling dersom det foregår betongproduksjon i stor skala, og dersom utslipp forventes å overstige vanlig forurensning fra bygg- og anleggsvirksomhet. I slike tilfeller kan det for eksempel stilles krav om anlegg for rensing av utslipp.⁸¹ Ifølge Norbetong vil et vaske- eller renseanlegg som tilfredsstiller kravene i ny forskrift kunne koste rundt [redacted] millioner kroner, dersom det mobile betongverket ikke kan etableres direkte på en byggeplass.⁸²

4.3 Aktører som tilbyr ferdigbetong

4.3.1 Innledning

- (70) Det produseres nesten 17 millioner tonn ferdigbetong i Norge hvert år, som omsettes for om lag fem milliarder kroner. Det er omtrent 180 foretak som produserer ferdigbetong i Norge.⁸³
- (71) Det er tre store ferdigbetongaktører i Norge med virksomhet flere steder i landet. Dette er NCG, Norbetong og Unicon. NCG har eierinteresser i 64 betongverk, Unicon eier 24

⁷⁶ www.olenbetong.no/nyheter/stort-potensiale-med-mobile-blandeverk. Lesedato 10. februar 2023.

⁷⁷ www.snl.no/in_situ_-_byggeteknikk. Lesedato 10. februar 2023.

⁷⁸ V2004-14 Norbetong AS/NCC Roads AS, side 8.

⁷⁹ Forskrift om endring av forskrift om forurensning (nytt kapittel om forurensning fra produksjon av betong) av 20. desember 2022 nr. 2450 (forurensningsforskriften). Kravene i forurensningsforskriften § 33-5 (grenseverdier for tungmetaller og suspendert stoff) og § 33-6 (pH-verdi i utslipp av prosessvann) trer ikke i kraft før 1. januar 2026, jf. forurensningsforskriften § 33-18 annet ledd bokstav a.

⁸⁰ Forurensningsforskriften § 33-1.

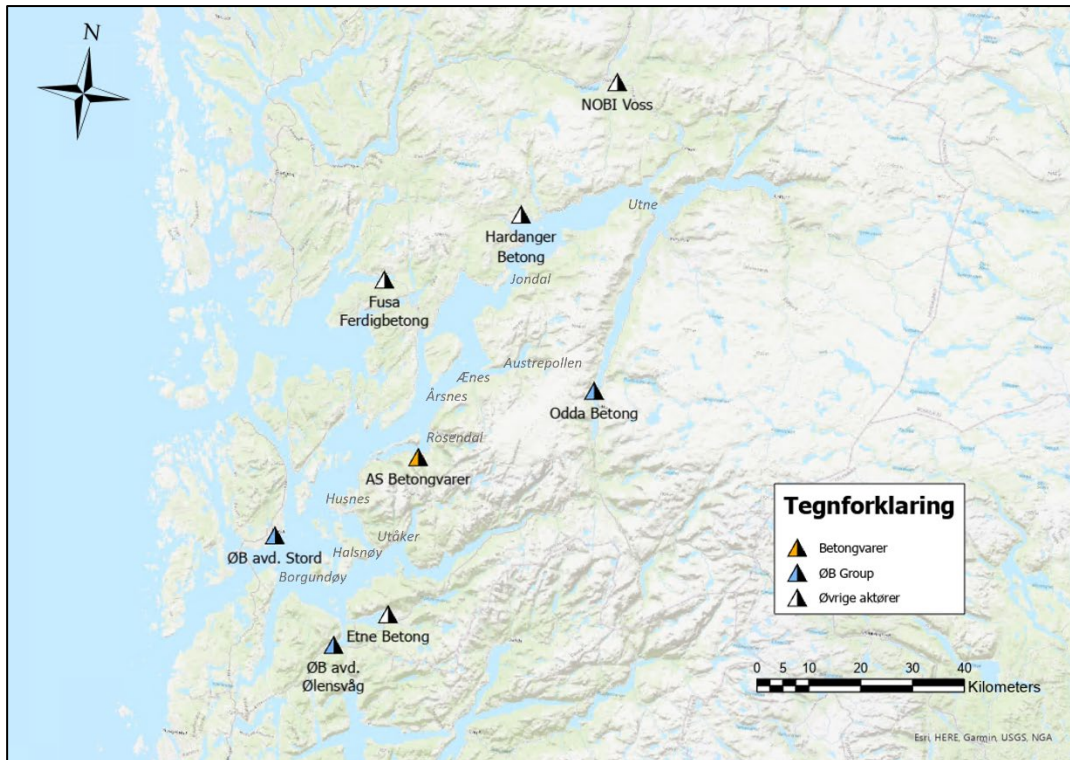
⁸¹ E-post fra Miljødirektoratet 27. februar 2023.

⁸² Oppsummering fra telefonsamtale med Norbetong 17. februar 2023. I høringsnotatet fra Miljødirektoratet om endringene i forurensningsforskriften er det oppgitt en investeringskostnad på mellom 50 000 og 500 000 kroner for anlegg for håndtering av prosessavløpsvann og fire millioner kroner for resirkuleringsanlegg, jf. Miljødirektoratet, Konsekvensvurderinger av forslag til forskrift for betongproduksjon, side 4 og 5. <https://hss.miljodirektoratet.no/api/1/publisert/hoering/vedlegg/17017>. Lesedato 23. februar 2023.

⁸³ Miljødirektoratet, Konsekvensvurderinger av forslag til forskrift for betongproduksjon, side 1. Det fremgår her at de 180 foretakene som produserer ferdigbetong står for 65 prosent av totalt betongvolum som produseres. <https://hss.miljodirektoratet.no/api/1/publisert/hoering/vedlegg/17017>. Lesedato 23. februar 2023. Lesedato 23. februar 2023.

betongverk, mens Norbetong eier 20 betongverk.⁸⁴ NCG og Norbetong eier Betong Øst i fellesskap, jf. avsnitt (27). Betong Øst har totalt 20 betongverk på Østlandet og i Trøndelag.⁸⁵

- (72) De tre store ferdigbetongaktørene eier videre flere mobile betongverk. NCG eier som nevnt over ■ mobile betongverk, hvorav ■ eies av Ølen Betong.⁸⁶ Norbetong eier ■ mobile betongverk, der tre av dem for tiden er plassert stasjonært, og ■ er dedikert til mobile prosjekter.⁸⁷ Unicon eier ■ mobile betongverk.⁸⁸
- (73) I tillegg finnes det en rekke mindre ferdigbetongaktører som eier få eller kun ett betongverk.⁸⁹
- (74) Denne saken gjelder ØB Groups oppkjøp av Betongvarer, som har et betongverk i Dimmelsvik i Kvinnherad kommune i Vestland fylke. Det nærmeste betongverket til dette betongverket er Odda Betong, som ØB Group har enekontroll over, jf. avsnitt (32). Andre betongverk i nærheten av Betongvarer er ØB Groups betongverk på Stord i Stord kommune og i Ølensvåg i Vindafjord kommune. Videre har Etne Betong AS ("Etne Betong") et betongverk på Tongane industriområde i Etne kommune, Hardanger Betong AS ("Hardanger Betong") har et betongverk i Øystese i Kvam kommune, Fusa Ferdigbetong AS ("Fusa Ferdigbetong") har et betongverk i Eikelandssosen i Bjørnafjorden kommune og Nobi AS avdeling Produksjon ("Nobi Voss") har et betongverk ved Palmafossen i Voss kommune.

Figur 4 Kartutsnitt som viser beliggenheten til Betongvarer i Dimmelsvik, Kvinnherad kommune og de nærmeste omkringliggende betongverkene

- (75) Det oransje punktmerket i Figur 4 viser beliggenheten til Betongvarer, mens de blå punktmerkene viser beliggenheten til ØB Group sine betongverk, inkludert Odda Betong. De hvite punktmerkene viser beliggenheten til øvrige aktørers betongverk.

Tabell 1 Oversikt over Betongvarer og de nærmeste omkringliggende betongverkene

Aktører	Beliggenhet (sted, kommune)	Avstand til Betongvarer (km/min) ⁹⁰	Produksjonskapasitet (maks. m ³ /år)	Solgt volum i 2021 (m ³)
Betongvarer ⁹¹	Dimmelsvik, Kvinnherad	-	■ ⁹²	■
Odda Betong ⁹³	Odda, Ullensvang	50 km/	■	■

		55 min		
Fusa Ferdigbetong ⁹⁴	Eikelandssosen, Bjørnafjorden	51 km/ 80 min*	■	■
Etne Betong ⁹⁵	Tongane, Etne	58 km/ 90 min*	■	■
Ølen Betong ⁹⁶			■	■
- Stord	Hamnegata, Stord	58 km/ 110 min*		
- Ølensvåg	Bergsneset, Vindafjord	67 km/ 120 min*		
Hardanger Betong ⁹⁷	Øystese, Kvam	83 km/ 120 min*	■	■
Nobi Voss ⁹⁸	Palmafossen, Voss	129 km/ 150 min	■	■
* = inkludert fergetransport				

4.3.2 Betongvarer

- (76) Betongvarer er et foretak med syv ansatte som produserer og selger ferdigbetong. Foretaket har fem disponible betongbiler som er dedikert til ferdigbetongvirksomheten, jf. avsnitt (35). Betongverket i Dimmelsvik har en maksimal produksjonskapasitet på ■ m³ per år, og omsatt volum fra dette betongverket var på ■ m³ i 2021, jf. Tabell 1. Omsetningen til Betongvarer var som nevnt over på 17,2 millioner kroner i 2021.⁹⁹

⁸⁴ www.ncgroup.no/#, www.unicon.no/ og www.norbetong.no/no/regions#. Lesedato 23. februar 2023.

⁸⁵ Meldingen, side 6 og <https://betongost.no/om-betong-ost/>. Lesedato 23. februar 2023.

⁸⁶ ■, jf. brev fra ØB Group 9. februar 2023, vedlegg "KT informasjonspålegg 31.01.2023 Pkt. 9-13 om mobile ferdigbetonganlegg".

⁸⁷ Brev fra Norbetong 10. februar 2023. Norbetong har i e-post 7. mars 2023 opplyst at to av disse verkene vil bli stående permanent som stasjonære betongverk i forbindelse med nyetableringer, henholdsvis på Hønefoss og Lyngås.

⁸⁸ Brev fra Unicon 10. februar 2023.

⁸⁹ Fabekos nettsider www.betongfokus.no/vare-medlemmer/. Lesedato 10. februar 2023. Det finnes også ferdigbetongaktører som ikke er medlemmer av Fabeko.

⁹⁰ Avstander og kjøretider er beregnet med Google Maps. Kartprogrammet beregner inntil 12 minutters ventetid/påkjøring ved ferjeoverganger.

⁹¹ Brev fra Betongvarer 8. februar 2023, vedlegg "Svar til opplysningspålegg", side 1.

⁹² En ny blander ble ferdigmontert og satt i drift på betongverket til Betongvarer i september 2022 med en maksimal produksjonskapasitet på ■ m³. Den gamle blanderen hadde en årlig produksjonskapasitet på ■, jf. brev fra Betongvarer 8. februar 2023, side 1 og e-post fra Betongvarer 27. februar 2023.

⁹³ Brev fra ØB Group 9. februar 2023, vedlegg ■.

⁹⁴ E-post fra Fusa Ferdigbetong 8. januar 2023.

⁹⁵ E-post fra Etne Betong 9. januar 2023.

⁹⁶ Brev fra ØB Group 9. februar 2023, vedlegg ■ og vedlegg ■.

⁹⁷ E-post fra Hardanger Betong 2. januar 2023.

⁹⁸ E-post fra Nobi Voss 4. januar 2023.

⁹⁹ Meldingen, side 9 og Proff.no. Lesedato 20. april 2023.

(77) Betongvarer produserer ikke betongelementer eller andre betongprodukter.¹⁰⁰

(78) Betongvarer kjøper sement fra [REDACTED] og tilslag fra [REDACTED].¹⁰¹ [REDACTED].¹⁰²

4.3.3 Odda Betong

(79) Odda Betong er et foretak med 16 ansatte som driver virksomhet innen produksjon og salg av ferdigbetong.¹⁰³ Odda Betong disponerer fast fire betongbiler og to pumper.¹⁰⁴ Som del av ØB Group har Odda Betong, i tillegg til egne betongbiler, også tilgang på betongbiler og utstyr fra Ølen Betong Transport.¹⁰⁵

(80) Betongverket på Eitrheim utenfor Odda har en maksimal produksjonskapasitet på [REDACTED] m³ per år, og i 2021 solgte de [REDACTED] m³ ferdigbetong, jf. Tabell 1.¹⁰⁶ Omsetningen til Odda Betong i 2021 var på 55,1 millioner kroner.¹⁰⁷

(81) [REDACTED] leverer sement til Odda Betong sitt betongverk, mens Forsand Sandkompani leverer tilslag, som fraktes med båt av [REDACTED].¹⁰⁸

4.3.4 Fusa Ferdigbetong

(82) Fusa Ferdigbetong er et foretak med seks ansatte som driver virksomhet innen produksjon av ferdigbetong, transporttjenester og salg av entreprenørvarer.¹⁰⁹ Betongverket i Eikelandsosen har en maksimal produksjonskapasitet på [REDACTED] m³ per år, og i 2021 leverte de [REDACTED] m³ ferdigbetong, jf. Tabell 1.¹¹⁰ I 2021 hadde Fusa Ferdigbetong en omsetning på 15,9 millioner kroner.¹¹¹

(83) [REDACTED] leverer sement til Fusa Ferdigbetong sitt betongverk, og [REDACTED] leverer tilslaget.¹¹²

4.3.5 Etne Betong

(84) Etne Betong er et foretak med elleve ansatte som produserer og selger ferdigbetong og andre betongprodukter, som for eksempel moringer til betongflytebrygger.¹¹³ Betongverket på Tongane har en maksimal produksjonskapasitet på [REDACTED] m³ ferdigbetong per år, og i 2021 solgte de om lag [REDACTED] m³ ferdigbetong, jf. Tabell 1.¹¹⁴ I 2021 hadde Etne Betong en omsetning på 25,3 millioner kroner.¹¹⁵

(85) Til Etne Betong sitt betongverk er det [REDACTED] som leverer sement og [REDACTED] som leverer tilslag.¹¹⁶

4.3.6 Ølen Betong, avdeling Stord og Ølensvåg

(86) Ølen Betong sine betongverk på Stord og i Ølensvåg produserer og selger ferdigbetong. Ved avdeling Ølensvåg produseres det i tillegg også andre betongprodukter.¹¹⁷

¹⁰⁰ Meldingen, side 8 og www.betongvarer.no. Lesedato 27. februar 2023.

¹⁰¹ Meldingen, side 22 og [REDACTED].

¹⁰² Meldingen, side 22 og e-post fra Betongvarer 27. februar 2023.

¹⁰³ Meldingen, side 6.

¹⁰⁴ www.oddabetong.no/. Lesedato 21. mars 2023.

¹⁰⁵ www.oddabetong.no. Lesedato 13. mars 2023.

¹⁰⁶ Brev fra ØB Group 9. februar 2023, vedlegg "3 Spec blandeverk Svar spørsmål 3".

¹⁰⁷ Omsetningstallet er hentet fra Proff.no. Lesedato 20. april 2023.

¹⁰⁸ Meldingen, side 21 og 22.

¹⁰⁹ E-post fra Fusa Ferdigbetong 8. januar 2023.

¹¹⁰ E-post fra Fusa Ferdigbetong 8. januar 2023.

¹¹¹ Omsetningstallet er hentet fra Proff.no. Lesedato 20. april 2023.

¹¹² E-post fra Fusa Ferdigbetong 1. mars 2023.

¹¹³ www.etnebetong.no/produkter-tjenester/. Lesedato 13. mars 2023.

¹¹⁴ E-post fra Etne Betong 9. januar 2023.

¹¹⁵ Omsetningstallet er hentet fra Proff.no. Lesedato 20. april 2023.

¹¹⁶ E-post fra Etne Betong 28. februar 2023.

¹¹⁷ [www.olenbetong.no/kontakt/avdelinger](http://www olenbetong.no/kontakt/avdelinger) og www.olenbetong.no/produkter/betongvarer. Lesedato 10. februar 2023.

- (87) Begge disse betongverkene har en maksimal produksjonskapasitet på [REDACTED] m³ ferdigbetong per år, jf. Tabell 1. Betongverket på Stord leverte [REDACTED] m³ ferdigbetong, mens betongverket på Ølensvåg leverte [REDACTED] m³ ferdigbetong i 2021, jf. Tabell 1. Omsetningen fra disse betongverkene var på henholdsvis [REDACTED] millioner og [REDACTED] millioner kroner i 2021.¹¹⁸
- (88) Til Ølen Betong sine betongverk på Stord og i Ølensvåg er det [REDACTED] som leverer sementen, mens tilslaget leveres av Forsand Sandkompani, transportert med båt av [REDACTED].¹¹⁹

4.3.7 Hardanger Betong

- (89) Hardanger Betong er et foretak med seks ansatte som driver virksomhet innen produksjon og salg av ferdigbetong, armering, transport og betongpumping med videre.¹²⁰ Betongverket i Øystese har en maksimal produksjonskapasitet på [REDACTED] m³ per år, og i 2021 solgte de [REDACTED] m³ ferdigbetong, jf. Tabell 1.¹²¹ I 2021 var omsetningen til Hardanger Betong på 10,6 millioner kroner.¹²²
- (90) Til Hardanger Betong sitt betongverk er det [REDACTED] som leverer sement, mens [REDACTED] leverer tilslaget.¹²³

4.3.8 Nobi Voss

- (91) Nobi Voss er et foretak med avdelinger på Voss og Askøy utenfor Bergen. Produksjonsavdelingen på Voss har om lag 65 ansatte og driver virksomhet innen ferdigbetong, hulldekker, slakkelementer, sand og diverse betongvarer, i tillegg til bygg- og anleggsprodukter.¹²⁴ Betongverket på Voss har en maksimal produksjonskapasitet på [REDACTED] m³ per år og i 2021 solgte foretaket omtrent [REDACTED] m³ ferdigbetong, jf. Tabell 1.¹²⁵ I 2021 hadde Nobi Voss en total omsetning på 360,6 millioner kroner, hvorav omsetning fra salg av ferdigbetong utgjorde om lag [REDACTED] millioner kroner.¹²⁶
- (92) Til Nobi Voss sitt betongverk ved Palmafossen er det [REDACTED] som leverer sementen, mens de får tilslag [REDACTED].¹²⁷

4.4 Aktører som etterspør ferdigbetong

- (93) Aktører som etterspør ferdigbetong inkluderer både store og små bygg- og anleggsentreprenører, forskalingsfirma, foretak innen veivedlikehold, betongelement- og betongproduktprodusenter, samt en rekke andre mindre offentlige og private kunder, slik som kommuner, kulturelle institusjoner, idrettslag og foreninger i tillegg til privatpersoner.
- (94) ØB Groups omsetning fra betongverkene i Odda, Ølensvåg og på Stord de tre siste årene knytter seg til totalt [REDACTED] kunder. De 17 største kundene stod samlet for [REDACTED] prosent av omsetningen og [REDACTED] prosent av solgt volum i denne perioden. Ti prosent av kundene stod for [REDACTED] prosent av omsetningen og [REDACTED] prosent av det omsatte volumet.¹²⁸ Odda Betongs fem største kunder er [REDACTED],¹²⁹ [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED] og [REDACTED].¹³⁰

¹¹⁸ Brev fra ØB Group 6. mars 2023, vedlegg "230306 – Salgs- og tilbudsdata ØB Group – Oversendelse til Konkurransetilsynet".

¹¹⁹ Tilsvaret, side 4 og meldingen, side 22.

¹²⁰ E-post fra Hardanger Betong 2. januar 2023.

¹²¹ E-post fra Hardanger Betong 2. januar 2023.

¹²² Omsetningstallet er hentet fra Proff.no. Lesedato 20. april 2023.

¹²³ E-post fra Hardanger Betong 24. februar 2023.

¹²⁴ E-post fra Nobi Voss 4. januar 2023.

¹²⁵ E-post fra Nobi Voss 4. januar 2023.

¹²⁶ E-post fra Nobi Voss 4. januar 2023. Omsetningstallet er hentet fra Proff.no. Lesedato 20. april 2023.

¹²⁷ E-post fra Nobi Voss 2. mars 2023.

¹²⁸ Brev fra ØB Group 6. mars 2023, vedlegg "230306 - Salgs- og tilbudsdata ØB Group".

¹²⁹ [REDACTED]

¹³⁰ Meldingen, side 20.

- (95) For Betongvarer stod de tre største kundene for [redacted] prosent av omsetningen de to siste årene. Ti prosent av Betongvarers kunder stod samlet for [redacted] prosent av omsetningen i denne perioden.¹³¹ Betongvarers fem største kunder er [redacted].¹³²
- (96) Kundene i ferdigbetongmarkedet har behov for ferdigbetong til noen store prosjekter og en rekke små og mellomstore prosjekter. De store prosjektene er typisk omfattende vei- eller anleggsprosjekter, hvor leveransene gjerne foregår over lengre tid. Kompliserte byggeprosjekter, for eksempel glidestøping, krever store mengder ferdigbetong levert på kort tid.
- (97) Odda Betongs største prosjekter de siste tre årene er [redacted], der det foreløpig er levert minst [redacted] m³, [redacted] med [redacted] m³ og [redacted] m³.¹³³
- (98) For Betongvarer er det klart største prosjektet [redacted], med totalt [redacted] m³.¹³⁴ Andre større prosjekter som Betongvarer har levert til de siste to årene, er [redacted] m³, [redacted] m³ og [redacted] m³, der Betongvarer har levert ferdigbetong for minst [redacted] kroner.¹³⁵
- (99) De fleste kunder henter inn tilbud fra flere aktører når de skal foreta innkjøp av ferdigbetong. Noen kunder arrangerer anbudskonkurranser eller gjennomfører andre anbudslignende prosesser, der ulike leverandører vurderes opp mot hverandre.¹³⁶ For store samferdselsoppdrag er ferdigbetongaktørene ofte underleverandører for aktører som konkurrerer om en større del av et prosjekt eller entrepriser i anbudskonkurranser.¹³⁷
- (100) Noen kunder, som for eksempel lokale bygg- og anleggsentreprenører, inngår kortvarige rammeavtaler med en eller flere ferdigbetongprodusenter.¹³⁸

5 Markedsavgrensning

5.1 Innledning

- (101) Markedsavgrensning gir et rammeverk for analysen av foretakssammenslutningers konkurransemessige virkninger. Hovedformålet med avgrensningen er på en systematisk måte å identifisere umiddelbare begrensninger i den konkurransemessige handlefriheten de fusjonerende foretakene står overfor.¹³⁹ Normalt vil både markedets produktmessige og

¹³¹ Brev fra ØB Group 15. februar 2023, vedlegg "230215 Salgsdata ØB og Betongvarer".

¹³² Meldingen, side 21. Disse fem kundene stod for [redacted] prosent av omsetningen til Betongvarer i første halvdel av 2022, hvorav [redacted] stod for [redacted] prosent.

¹³³ Brev fra ØB Group 15. februar 2023, vedlegg "230215 Salgsdata ØB og Betongvarer".

¹³⁴ E-post fra [redacted]. [redacted] var Betongvarers klart største enkeltkunde i første halvdel av 2022, jf. meldingen side 21.

¹³⁵ Brev fra ØB Group 9. mars 2023, vedlegg "Vedlegg 1 – Salgs- og tilbudsdata ØB og Betongvarer". Volumtall for [redacted] og [redacted], ettersom Konkurransetilsynet ikke har mottatt tall på volum per prosjekt fra Betongvarer.

¹³⁶ Eksempelvis har [redacted], i perioden 2020-2022, innhentet tilbud fra og forhandlet med [redacted] ulike leverandører om kontrakter for kjøp av ferdigbetong til enkeltprosjekter med verdi på inntil i overkant av [redacted] millioner kroner i områdene rundt Kvinnherad, Jondal og Odda, jf. brev fra [redacted].

¹³⁷ Eksempelvis ble Vestland fylkeskommune sitt rassikringsprosjekt for fv. 500 Folgefonntunnelen – Årsnes satt ut på anbud, der også elektro- og sikkerhetsutrustning også var inkludert i anbudsbeskrivelsen:

<https://www.anbuddirekte.no/Search/Tenders/Expired.aspx?ID=%20000000007930452§=B058&cat=921&Page=Categories>. Lesedato 4. mai 2023..

¹³⁸ Se for eksempel [redacted].

¹³⁹ Kommisjonens retningslinjer for horisontale foretakssammenslutninger 2004/C 31/03 avsnitt 10.

geografiske dimensjon vurderes.¹⁴⁰ Med utgangspunkt i markedsavgrensningen vil Konkurransetilsynet i konkurranseanalysen ta hensyn til forhold som tilsier at konkurransepress fra enkelte aktører er viktigere enn fra andre, segmentering innenfor det relevante markedet, samt vurdere i hvilken grad det er relevant å trekke inn konkurransepress fra aktører utenfor det relevante markedet.

- (102) Konkurransetilsynets utgangspunkt for markedsavgrensningen er partenes produkter. Tilsynet vurderer videre, primært basert på substitusjon på etterspørselssiden, om markedet skal utvides. Vurdering av etterspørselssubstitusjon innebærer en undersøkelse av hvilke produkter kundene anser som substituerbare. Det er vanlig å definere markeder ved bruk av den hypotetiske monopoltesten. Denne testen avgrenser et marked som et sett av lett tilgjengelige substituerbare produkter hvor en hypotetisk monopolist ville funnet det lønnsomt å foreta en liten, men varig prisøkning (SSNIP).¹⁴¹ Substitusjon på tilbudssiden kan også tas i betraktning ved markedsavgrensningen dersom den har de samme umiddelbare og direkte virkningene som etterspørselssubstitusjon.¹⁴²
- (103) Konkurransetilsynet vil ved markedsavgrensningen se hen til vurderingskriteriene som fremgår av EFTAs overvåkningsorgans kunngjøring om avgrensning av det relevante marked.¹⁴³

5.2 Produktmarkedsavgrensning

5.2.1 Innledning

- (104) Ved avgrensningen av det relevante produktmarkedet tar Konkurransetilsynet utgangspunkt i partenes virksomheter, jf. kapittel 2.1 og 2.2. ØB Group og Betongvarer har overlappende virksomhet knyttet til produksjon og salg av ferdigbetong fra stasjonære betongverk. Med overlappende virksomhet menes her at partenes produkter er substituerbare ut fra egenskaper, pris og bruksområde.¹⁴⁴
- (105) I det følgende vil Konkurransetilsynet vurdere hvorvidt produksjon og salg av ferdigbetong fra stasjonære betongverk inngår i samme produktmarked som i) produksjon og salg av betongelementer og andre betongprodukter, og ii) produksjon og salg av ferdigbetong fra mobile betongverk.

5.2.2 Vurdering av hvorvidt produksjon og salg av betongelementer og andre betongprodukter inngår i det relevante produktmarkedet

- (106) ØB Group produserer og selger også betongelementer og andre betongprodukter, jf. avsnitt (28). Betongvarer tilbyr ikke betongelementer og andre betongprodukter, jf. avsnitt (76).
- (107) Som vist i avsnitt (55), har betongelementer og andre betongprodukter andre egenskaper enn ferdigbetong, og benyttes i stor grad til andre formål. Dette indikerer etter Konkurransetilsynets vurdering at det er begrenset etterspørselssubstitusjon fra ferdigbetong til betongelementer og andre betongprodukter.
- (108) Når det gjelder tilbudssubstitusjon, viser Konkurransetilsynet til at ferdigbetong benyttes som innsatsfaktor ved produksjon av betongelementer og andre betongprodukter, jf. avsnitt (55). Produsenter av betongelementer og andre betongprodusenter, som ikke selv har egen produksjon av ferdigbetong, må etablere dette for å starte med produksjon og salg av ferdigbetong. Uten egen produksjon av ferdigbetong, vil det etter Konkurransetilsynets vurdering ikke være mulig å omstille produksjonen fra betongelementer til produksjon av ferdigbetong på kort sikt uten betydelige kostnader og risiko.¹⁴⁵

¹⁴⁰ Kunngjøring fra EFTAs overvåkningsorgan om avgrensning av det relevante marked innen konkurranseretten i Det europeiske økonomiske samarbeidsområde (EØS) – EFT L 200, 16. juli 1998, side 46 og EØS-tillegget til EF-tidende No 28, 16. juli 1998 (heretter "ESAs kunngjøring"), avsnitt 2.

¹⁴¹ ESAs kunngjøring, side 5.

¹⁴² ESAs kunngjøring, side 6.

¹⁴³ ESAs kunngjøring, side 3.

¹⁴⁴ ESAs kunngjøring, side 4.

¹⁴⁵ ESAs kunngjøring, avsnitt 20.

- (109) Konkurransetilsynet, Kommisjonen og britiske konkurransemyndigheter har tidligere lagt til grunn at det relevante produktmarkedet er produksjon og salg av ferdigbetong.¹⁴⁶ Moderniseringsdepartementet har videre opprettholdt Konkurransetilsynets avgrensning av det relevante produktmarkedet til produksjon og salg av ferdigbetong.¹⁴⁷
- (110) Partene anfører også i meldingen at andre betongløsninger, som betong som lages in situ, tørrbetong og betongelementer ikke inngår i samme produktmarked som produksjon og salg av ferdigbetong.¹⁴⁸
- (111) Også ØB Groups interne dokumenter [redacted]
[redacted]
[redacted].¹⁴⁹

- (112) På denne bakgrunn legger Konkurransetilsynet til grunn at betongelementer og andre betongprodukter ikke inngår i samme relevante produktmarked som produksjon og salg av ferdigbetong.

5.2.3 Vurdering av hvorvidt produksjon og salg av ferdigbetong fra mobile betongverk inngår i det relevante produktmarkedet

- (113) ØB Group og resten av NCG-konsernet eier flere mobile betongverk for produksjon av ferdigbetong på eller nær byggeplass, jf. avsnitt (33). Betongvarer eier ingen mobile betongverk, jf. avsnitt (35).
- (114) Som det fremgår av kapittel 4.2, kan mobile betongverk fraktes og settes opp på nye steder. Mobile betongverk gjør det derfor mulig for aktører å konkurrere i områder der de selv ikke har egne stasjonære betongverk.
- (115) Frakt og idriftsettelse av et mobilt betongverk er imidlertid kostbart, og kostnadene er av Unicon og Norbetong anslått til mellom [redacted] og [redacted] millioner kroner, jf. avsnitt (66). I tillegg kreves det resertifisering hver gang man flytter et mobilt betongverk, jf. avsnitt (67). Det er dermed Konkurransetilsynets vurdering at mobile betongverk kun vil være et aktuelt alternativ til ferdigbetong fra stasjonære betongverk for kunder som etterspør et stort volum ferdigbetong eller der det er lang avstand til nærmeste stasjonære betongverk. Høringssvarene fra kunder og konkurrenter bekrefter dette.¹⁵⁰ De fleste kunder oppgir at det ikke er aktuelt for dem å benytte leverandører med mobile betongverk fordi prosjektene deres ikke er store nok.¹⁵¹ Skanska oppgir at "Mobile verk vurderes fra prosjekt til prosjekt, men man må opp i høye mengder for at dette skal være konkurransedyktig".¹⁵² Norbetong og Unicon oppgir at mobile betongverk benyttes der det ikke er tilgang på ferdigbetong fra stasjonære anlegg, enten på grunn av transportavstand eller volumet som skal leveres.¹⁵³
- (116) Ferdigbetongaktører og kunder har noe ulik vurdering av hvor stort volum som må leveres før det er aktuelt å benytte mobile betongverk. Eksempelvis svarer Unicon at det minste prosjektet

¹⁴⁶ V2004-14 Norbetong AS/NCC Roads AS, side 6-7, COMP/M.7550 CRH/Holcim Lafarge Divestment Business, avsnitt 108, COMP/M.7252 Holcim/Lafarge, avsnitt 283, COMP/M.7054 Cemex/Holcim Assets, avsnitt 319, COMP/M.4719 HeidelbergCement/Hanson, avsnitt 21, COMP/M.3572 Cemex/RMC, avsnitt 12, Competition Commission: Anglo-American PLC/Lafarge S.A., avsnitt 5.51, Competition Commission (2014): Aggregates, cement and ready-mix concrete market investigation, side 5-27.

¹⁴⁷ Moderniseringsdepartementets vedtak 7. april 2005 i klagesak over Konkurransetilsynets vedtak V2004-14.

¹⁴⁸ Meldingen, side 9.

¹⁴⁹ Brev fra ØB Group 15. februar 2023, vedlegg [redacted], [redacted]

og [redacted]

¹⁵⁰ Brev fra ST Entreprenør 1. februar 2023, brev fra Byggservice 4. januar 2023, brev fra Høyer Odda 2. januar 2023, brev fra Dimmelsvik Entreprenør 4. januar 2023, brev fra Ersland Forskaling 1. februar 2023 og e-post fra Skanska 3. januar 2023.

¹⁵¹ Brev fra Byggservice 4. januar 2023, brev fra Dimmelsvik Entreprenør 4 januar 2023, brev fra Ersland Forskaling 1. februar 2023, brev fra Høyer Odda 2. januar 2023 og e-post fra Skanska 3. januar 2023.

¹⁵² E-post fra Skanska 3. januar 2023.

¹⁵³ Brev fra Norbetong 10. februar 2023 og brev fra Unicon 10. februar 2023.

de har benyttet mobile anlegg til var på [REDACTED] m³, mens Norbetong svarer at det "Finnes ikke noe allment svar på dette. Jeg vil anslå et minimumsvolum på ca [REDACTED] m³ pr år".¹⁵⁴

- (117) ØB Group oppgir at de har benyttet mobile betongverk til [REDACTED] prosjekter de siste fem årene. Prosjektene har hatt en varighet på om lag [REDACTED], og i alle prosjektene har de mobile betongverkene levert volumer på over [REDACTED] m³ ferdigbetong.¹⁵⁵ En oversikt fra styremøte i NCG 19. mai 2022 viser videre at [REDACTED]
[REDACTED]¹⁵⁶ Det er også eksempler på prosjekter der mobile betongverk brukes i kombinasjon med stasjonære betongverk for å øke produksjonskapasiteten i et område midlertidig.¹⁵⁷
- (118) Partene anfører at det relevante produktmarkedet er produksjon og salg av ferdigbetong, men at det kan stilles spørsmål ved om ferdigbetong fra mobile betongverk utgjør et eget produktmarked.¹⁵⁸
- (119) Konkurransetilsynet har tidligere kommet til at mobile anlegg har liten eller ingen betydning for å dekke den normale etterspørselen etter ferdigbetong, men tilsynet har vurdert at mobile betongverk har en konkurransemessig betydning for større prosjekter.¹⁵⁹
- (120) Kommisjonen og britiske konkurransemyndigheter har tidligere lagt til grunn at ferdigbetong fra mobile betongverk inngår i samme produktmarked som ferdigbetong fra stasjonære betongverk, som følge av substitusjon på både etterspørselssiden og tilbudssiden. Både britiske konkurransemyndigheter og Kommisjonen finner at mobile betongverk i hovedsak benyttes til leveranser av store volum ferdigbetong.¹⁶⁰
- (121) Konkurransetilsynet legger på denne bakgrunn til grunn at ferdigbetong fra mobile betongverk inngår i samme relevante produktmarked som ferdigbetong fra stasjonære betongverk.

5.2.4 Konklusjon produktmarkedsavgrensning

- (122) Basert på ovennevnte legger Konkurransetilsynet til grunn at det er et eget produktmarked for produksjon og salg av ferdigbetong. Dette markedet blir i det videre også omtalt som markedet for ferdigbetong eller ferdigbetongmarkedet.

5.3 Geografisk markedsavgrensning

5.3.1 Innledning

- (123) Et relevant geografisk marked er et område hvor virksomheten ved salg eller etterspørsel av produkter og tjenester møter tilstrekkelig ensartede konkurransevilkår, og som kan holdes atskilt fra tilgrensende områder, særlig fordi konkurransevilkårene der er merkbart forskjellige.¹⁶¹ Også det relevante geografiske markedet avgrenses med utgangspunkt i etterspørernes og tilbydernes substitusjonsmuligheter. Normalt er transportkostnadene den faktoren som har størst betydning for et markeds geografiske utstrekning.

¹⁵⁴ Brev fra Norbetong 10. februar 2023 og brev fra Unicon 10. februar 2023. Unicon og Norbetong viser også til forskriftsendringen nevnt over som kan øke kostnaden ved bruk av mobile betongverk, og i så fall heve terskelen for når det er lønnsomt å benytte mobile betongverk, jf. kapittel 4.2.

¹⁵⁵ Brev fra ØB Group 9. februar 2023, vedlegg "KT informasjonspålegg 30.01.2023 – Pkt. 9-13 – Om mobile ferdigbetonganlegg".

¹⁵⁶ Brev fra ØB Group 15. februar 2023, vedlegg [REDACTED].

¹⁵⁷ Brev fra Norbetong 10. februar 2023, side 4.

¹⁵⁸ Meldingen, side 9.

¹⁵⁹ Vedtak V2004-14 Norbetong AS-NCC Roads AS, side 8.

¹⁶⁰ Competition Commission: Anglo-American PLC/Lafarge S.A., Competition Commission (2014): Aggregates, cement and ready-mix concrete market investigation, COMP/M.7252 Holcim/Lafarge og COMP/M.7550 CRH/Holcim Lafarge Divestment Business. Også "volumetric trucks" (betongbiler som kan blande betong på byggeplassen) er inkludert i samme relevante produktmarked av Kommisjonen og i markedsanalysen fra britiske konkurransemyndigheter. Konkurransetilsynet har i denne saken ikke vurdert nærmere om betongbiler for blanding av betong på byggeplassen inngår i det relevante produktmarkedet, fordi informasjon fra partene og andre aktører tilsier at dette ikke er vanlig å benytte i Norge, jf. brev fra [REDACTED] og brev fra [REDACTED].

¹⁶¹ ESAs kunngjøring, avsnitt 8.

Figur 5 Transportkostnad per m³ for ØB Group og transportkostnader som andel av pris på ferdigbetong¹⁶⁴

- (127) Prisen per m³ ferdigbetong er rundt [redacted] kroner, jf. avsnitt (58). Med fullastet betongbil utgjør transportkostnadene da [redacted] og [redacted] prosent av prisen på ferdigbetong, gitt leveringsavstander på henholdsvis 30 og 50 km. Transportkostnader oppgitt av ØB Group er [redacted] kostnader oppgitt av andre aktører i Norge, som også viser til en nokså [redacted] økning i transportkostnadene avhengig av transportavstanden.¹⁶⁵
- (128) Kunder har oppgitt at leveringssikkerhet¹⁶⁶ er en av de tre viktigste faktorene for valg av ferdigbetongleverandør, i tillegg til pris og kvalitet.¹⁶⁷ Kruse Smith har utdypet følgende om sine vurderinger ved valg av ferdigbetongleverandør: *"Normalt henger kapasitet og pålitelighet sammen. Vi vurderer derfor kritisk dersom det er stor avstand fra prosjekt til blandeverk, desto høyere risiko er det for forsinkelser."*¹⁶⁸ Høyer Odda peker på at lang avstand mellom betongverk og kunde er uproblematisk ved mindre leveranser, men at avstand må reduseres ved større leveranser.¹⁶⁹ Basert på ovennevnte legger Konkurransetilsynet til grunn at avstand påvirker leveringssikkerhet, der lengre avstander mellom betongverk og kunde gir større risiko for utfordringer med levering av ferdigbetong som avtalt.
- (129) De største aktørene innen ferdigbetongmarkedet i Norge har flere betongverk for produksjon av ferdigbetong, jf. avsnitt (71). Eksempelvis har Ølen Betong flere betongverk i Vestland fylke, jf. avsnitt (30).
- (130) Størkningsprosessen, høye transportkostnader, betydningen av leveringssikkerhet og det at de store aktørene har flere betongverk i Norge, tilsier etter Konkurransetilsynets vurdering at markedet har en lokal dimensjon.

¹⁶⁴ Konkurransetilsynet har foretatt beregningene på grunnlag av informasjon mottatt i brev fra ØB Group 9. februar 2023, vedlegg "6 Transportkostnader Forenklet kostnadskalkyle transport betongbiler". Kostnader for eventuelle tilsetningsstoffer er ikke inkludert i datagrunnlaget. I tillegg til transportkostnaden, gir økte transportavstander også økte kostnader som følge av behov for tilsetningsstoffer for å forsinke størkningsprosessen.

¹⁶⁵ Brev fra Norbetong 10. februar 2023 og Unicon 10. februar 2023 [redacted]

¹⁶⁶ Både leveringssikkerhet, punktlighet og pålitelighet er av Konkurransetilsynet her tolket som ulike begrep for leveringssikkerhet, det vil si at ferdigbetongen leveres som avtalt.

¹⁶⁷ Brev fra [redacted]

¹⁶⁸ Brev fra Kruse Smith 3. januar 2023.

¹⁶⁹ Brev fra Høyer Odda 2. januar 2023.

- (131) Krav til kvalitet på ferdigbetong fastsettes for hele EU/EØS-området, og er dermed en kvalitetsparameter som er lik i hele landet, jf. avsnitt (57). Videre kan aktører med mobile betongverk delta i konkurranser om oppdrag også i områder der de ikke har egne stasjonære betongverk, jf. avsnitt (66). Disse forholdene indikerer at konkurransen i ferdigbetongmarkedet også har en nasjonal dimensjon, i alle fall for de store kontraktene.
- (132) Partene anfører at det relevante geografiske markedet er lokalt, avgrenset med en avstand fra det enkelte betongverk på 50 kilometer, tilsvarende om lag 60 minutters kjøretid. Partene oppgir at det er teknisk mulig å levere lengre fra betongverkene, men at kostnadene og risikoen forbundet med å holde betongen flytende over lengre kjøreavstander innebærer at dette normalt ikke kan gjøres konkurransedyktig. Partene presiserer videre at ferdigbetong i enkelte tilfeller transporteres betydelig lengre enn 60 minutters kjøreavstand, dersom det er behov for ferdigbetong et sted som ligger langt unna et betongverk, for å betjene kunder som ønsker å forholde seg til en fast ferdigbetongleverandør eller fordi nærliggende betongverk ikke kan levere.¹⁷⁰
- (133) Konkurransetilsynet har i vedtak V2004-14 lagt til grunn at markedet for ferdigbetong kan avgrenses til 50 kilometer fra det aktuelle betongverket. Tilsynet viste til at transport av ferdigbetong normalt skjer innenfor en avstand på 30 til 50 kilometer, selv om enkelte aktører transporterte ferdigbetong over avstander på inntil 80 til 100 kilometer, men da med redusert konkurransekraft.¹⁷¹ Videre viste tilsynet til at viktige konkurranseparametere blir bestemt på regionalt nivå og i noen tilfeller nasjonalt nivå. I tillegg ble det lagt til grunn at mobile betongverk kan ha en konkurransemessig betydning for større oppdrag i et videre geografisk område.¹⁷² Moderniseringsdepartementet opprettholdt Konkurransetilsynets vurdering om et geografisk marked på inntil 50 kilometer fra betongverkene i sin vurdering av klagen på Konkurransetilsynets vedtak.¹⁷³
- (134) Kommisjonen har tidligere lagt til grunn lokale geografiske markeder, der avgrensingen av markedene varierer mellom 25 og 40 kilometer fra betongverkene.¹⁷⁴ Ved avgrensing av lokale markeder, har Kommisjonen blant annet sett på dekningsområder og variasjon i transportavstander avhengig av lokale trafikforhold. Britiske konkurransemyndigheter har tidligere lagt til grunn lokale geografiske markeder basert på en vurdering av at ferdigbetong må benyttes innen en til to timer etter produksjon, der de lokale markedene ble avgrenset til rundt 13 til 16 kilometer fra betongverkene.¹⁷⁵
- (135) Konkurransetilsynet legger etter dette til grunn at markedet for produksjon og salg av ferdigbetong både har en nasjonal og lokal dimensjon.

5.3.3 Vurdering av lokal avgrensning

5.3.3.1 Innledning

- (136) I det følgende vil Konkurransetilsynet foreta en nærmere vurdering av utstrekningen av det relevante lokale markedet i saken.
- (137) Partene har overlappende virksomhet i områdene rundt Betongvarers betongverk i Dimmelsvik, jf. avsnitt (104). ØB Group har tre betongverk i nærheten av dette betongverket, i henholdsvis Odda, Ølensvåg og på Stord, jf. Tabell 1.
- (138) Ved vurdering av det lokale markedets utstrekning er det flere faktorer som er relevante å se hen til. Konkurransetilsynet vil ved avgrensingen av det lokale markedet foreta en helhetsvurdering av disse relevante faktorene for å avgjøre hvorvidt partene møter tilstrekkelig

¹⁷⁰ Meldingen, side 10.

¹⁷¹ Vedtak V2004-14 Norbetong AS/NCC Roads AS, side 7.

¹⁷² Vedtak V2004-14 Norbetong AS/NCC Roads AS, side 8.

¹⁷³ Moderniseringsdepartementets vedtak 7. april 2005 i klagesak over Konkurransetilsynets vedtak V2004-14.

¹⁷⁴ COMP/M.7550 CRH/Holcim Lafarge Divestment Business, avsnitt 110, COMP/M.7252 Holcim/Lafarge, avsnitt 286, COMP/M.7054 Cemex/Holcim Assets, avsnitt 325, COMP/M.4719 HeidelbergCement/Hanson, avsnitt 29 og COMP/M.3572 Cemex/RMC, avsnitt 24.

¹⁷⁵ Competition Commission (2014): Aggregates, cement and ready-mix concrete market investigation, side 5-26. Avgrenset til 8-10 miles, som tilsvarer 12,9-16,1 kilometer.

ensartede konkurransevilkår ved salg av ferdigbetong, og om konkurransevilkårene i tilgrensende områder er merkbart forskjellige, jf. avsnitt (123).

- (139) Det er Konkurransetilsynets vurdering at størkningsprosessen til ferdigbetong, leveringssikkerhet og transportkostnader er av betydning for konkurransekraften til det enkelte betongverk, og dermed også av betydning for den geografiske markedsavgrensningen, jf. avsnitt (130). Etter tilsynets vurdering vil derfor differanse i transportavstand, og følgelig forskjeller i transportkostnad fra et betongverk til den enkelte kunde, ha betydning for om kunden vil anse ferdigbetong fra to ulike betongverk som substitutter.
- (140) Synspunkter fra kunder og andre aktører som produserer ferdigbetong, er relevant for vurderingen av det lokale markedets utstrekning.¹⁷⁶ Hørings svar fra kunder og aktører i ferdigbetongmarkedet gir blant annet informasjon om hvor langt ferdigbetong fraktes, kjøpsprosessen, leveranser fra ulike aktører, og kunders preferanser ved valg av leverandør, som er relevant for vurderingen av hvilke reelle alternativer for levering av ferdigbetong ulike kunder har.
- (141) Videre kan aktuelt geografisk kjøpsmønster gi nyttig informasjon om det geografiske markedets mulige størrelse.¹⁷⁷ Konkurransetilsynet har derfor sett på ulike faktorer som gir informasjon om geografisk kjøpsmønster, herunder salgsdata, tilbudsdata og dekningsområder.
- (142) Salgsdata benyttes for å kartlegge i hvilke områder partene og andre aktører i ferdigbetongmarkedet faktisk har levert ferdigbetong, og gir informasjon om hvilke områder partene og andre aktører er aktive.
- (143) Konkurransetilsynets vurdering er videre at tilbudsdata kan gi informasjon om hvilke områder partene deltar i konkurranser om leveranser av ferdigbetong, og følgelig i hvilke områder partene anser at de er konkurransedyktige.
- (144) Basert på salgsdata har Konkurransetilsynet beregnet dekningsområder rundt Betongvarers betongverk i Dimmelsvik og ØB Groups betongverk i Odda, Ølensvåg og Stord, som er den avstanden det enkelte betongverk har henholdsvis 80, 90 og 100 prosent av omsetningen sin innenfor. Tilsynet er av den oppfatning at dekningsområder gir en indikasjon på hvor langt ferdigbetong normalt transporteres, og derfor også en indikasjon på hvilke avstander det er aktuelt for kundene å vurdere leverandører innenfor.
- (145) Som nevnt i avsnitt (141), er Konkurransetilsynet av den oppfatning at aktuelt geografisk kjøpsmønster kan gi nyttig informasjon om det geografiske markedets mulige størrelse. Tilsynets vurdering er imidlertid at betongverkenes faktiske salg, dekningsområder og tilbudsaktivitet alene ikke kan benyttes til å gjøre en nøyaktig avgrensning av hvilke leverandører som er aktuelle for de ulike kundene.
- (146) Konkurransetilsynet er av den oppfatning at det enkelte betongverk også kan utøve et konkurransepress overfor hverandre om kunder som er lokalisert utenfor betongverkets dekningsområde. Som følge av høye transportkostnader og kunders krav til leveringssikkerhet, er beliggenhet en viktig differensieringsfaktor i ferdigbetongmarkedet, jf. avsnitt (125) og (128). En stor andel av kundene vil derfor velge å kjøpe ferdigbetong fra den nærmeste leverandøren. Det er imidlertid tilsynets vurdering at andre betongverk kan virke disiplinerende på den nærmeste leverandørens prissetting, dersom differansen i transportavstand mellom betongverkene er tilstrekkelig lav, jf. avsnitt (139).
- (147) Basert på ovennevnte legger tilsynet til grunn at det lokale markedets utstrekning kan være videre enn den avstanden kundene faktisk handler innenfor. Det er derfor tilsynets vurdering at faktorer som vil påvirke differansen i transportkostnader og leveringssikkerhet, vil være relevante for det lokale markedets utstrekning. Tilsynet vil derfor også hensynta disse i vurderingen av det lokale markedets utstrekning i kapittel 5.3.3.2.
- (148) Basert på det ovennevnte vil Konkurransetilsynet i det videre vurdere ulike faktorer som etter tilsynets oppfatning er av betydning for den geografiske markedsavgrensningen, herunder transportavstander, salgsdata, tilbudsdata og dekningsområder. Tilsynet ser også hen til

¹⁷⁶ ESAs kunngjøring, punkt 47.

¹⁷⁷ ESAs kunngjøring, punkt 48.

høringssvar fra kunder og aktører i markedet, jf. kapittel 5.3.3.2. Basert på disse vurderingene, har tilsynet kommet fram til en rekke områder hvor partenes betongverk fremstår som substitutter. Deretter vil tilsynet vurdere kunder i ulike områders alternative leverandører, som benyttes i avgrensingen av det lokale markedet.

5.3.3.2 Transportavstander

- (149) Det er Konkurransetilsynets vurdering at transportkostnader er av betydning for det enkelte betongverks konkurransekraft, og dermed også av betydning for den geografiske markedsavgrensningen, jf. avsnitt (125).
- (150) Partene oppgir at avstanden mellom betongverk og kunde sjelden er lengre enn 60 minutters kjøretid selv om det er teknisk mulig å forsinke størkningsprosessen ved hjelp av tilsetningsstoffer, jf. avsnitt (132).
- (151) Høringssvar fra kunder og øvrige aktører i ferdigbetongmarkedet tyder på at størstedelen av transport av ferdigbetong skjer innenfor en avstand på 50 kilometer. På spørsmål om hva som er gjennomsnittlig kjøreavstand fra betongverk til kunde, svarer Norbetong at den ligger rundt ■ km, og sjelden over ■ km.¹⁷⁸ Unicon oppgir at kjøreavstand vil avhenge av *"hvilket marked man opererer i, da med tanke på antall konkurrenter og lokasjon. [...] Erfaringsmessig så kan en være konkurransedyktig opp til en radius på ■ km, med et tidsforbruk på ■ minutter inkludert lasting og klargjøring på fabrikk"*.¹⁷⁹ Hardanger Betong oppgir at størstedelen av leveransene er innenfor ■ kilometer fra betongverket, mens Etne Betong oppgir vesentlig lengre avstander på ■ til ■ kilometer.¹⁸⁰
- (152) På spørsmål om hvilke avstander leverandører i ferdigbetongmarkedet normalt er konkurransedyktig innenfor, svarer Hardanger Betong *"Vil anta ca. ■ km. Eller ■ kjøring. Kommer mye an på vegnettet og om det er høye bompengesatser i området. Ferjer krever god planlegging og ekstra tid, både for å rekke fergeavgangen til kunde, men også tilbake til fabrikk. Det kommer også an på hvor langt unna nærmeste konkurrent er. F.eks. i Finnmark er det vanlig å levere betong over store avstander, flere timers kjøring pr. lass."*¹⁸¹ Norbetong oppgir at de normalt er konkurransedyktig på avstander inntil ■ km fra betongverket, men at det varierer avhengig av geografi, marked og kunder.¹⁸² Fusa Ferdigbetong svarer at *"Me kan levera betong til Oslo, men all den tid det fins leverandørar med kortare transport, vil me ikkje vera konkurransedyktige. I Finnmark er nok kjørelengda lengre enn hos oss, men det er pga. at der er det ikkje så mange blandeverk"*.¹⁸³
- (153) Kunder og øvrige aktører i ferdigbetongmarkedet oppgir noe ulike avstander for hvor langt ferdigbetong kan transporteres. Skanska oppgir en avstand på *"120 km alternativt 2 timer. All kjøring utover 1 time vil påvirke transport kost betydelig"*.¹⁸⁴ Byggservice oppgir avstand på 45 kilometer og transporttid på 60 minutter, ST Entreprenør rundt ■ timer kjøring, mens Ersland Forskaling anslår en grense på om lag 120 kilometer og to timer.¹⁸⁵ Høyer Odda skriver at *"Svar på dette spørsmål vil være kvantumsavhengig. For mindre leveranser, så kan betongen fraktes f.eks 150km / 3tim kjøring. For større leveranser så blir dette annerledes, og transportavstand må reduseres vesentlig."*¹⁸⁶ Brødrene Borgen Ferdigbetong AS svarer at *"Vi kan transportere betongen 15-20 mil ved å bruke den rette blandingen, men det blir ikke mange kunder som bestiller betongtransport over ■ på grunn av kostnader med*

¹⁷⁸ Brev fra Norbetong 10. februar 2023. Norbetong har ikke stasjonære betongverk nær Kvinnherad, Ullensvang og Etne kommuner, og har besvart informasjonspålegget basert på erfaringer fra markeder i store deler av landet.

¹⁷⁹ Brev fra Unicon 10. februar 2023. Unicon har ikke stasjonære betongverk nær Kvinnherad, Ullensvang og Etne kommuner, og har besvart informasjonspålegget basert på erfaringer fra andre områder i landet.

¹⁸⁰ E-post fra Hardanger Betong 24. februar 2023 og e-post fra Etne Betong 28. februar 2023.

¹⁸¹ E-post fra Hardanger Betong 24. februar 2023.

¹⁸² Brev fra Norbetong 10. februar 2023.

¹⁸³ E-post fra Fusa Ferdigbetong 1. mars 2023.

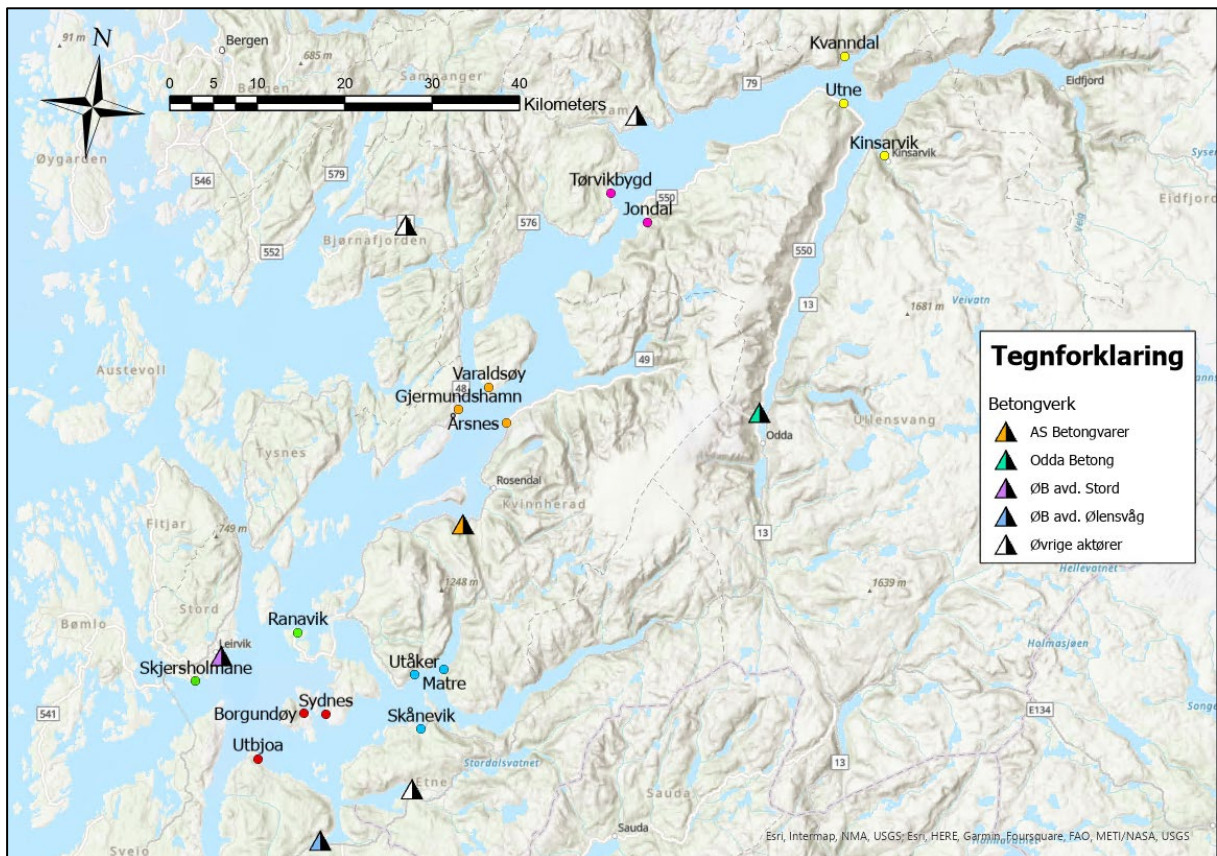
¹⁸⁴ E-post fra Skanska 3. januar 2023.

¹⁸⁵ E-post fra ST Entreprenør 1. februar 2023, brev fra Byggservice 4. januar 2023 og brev fra Ersland Forskaling 1. februar 2023.

¹⁸⁶ Brev fra Høyer Odda 2. januar 2023.

transport." ¹⁸⁷ Nobi Voss svarer at de kan transportere ferdigbetong ca. 1,5-2 timer. ¹⁸⁸ Hardanger Betong oppgir at de kan transportere ferdigbetong opptil 100 kilometer. ¹⁸⁹ Etne Betong og Fusa Ferdigbetong oppgir at de kan transportere ferdigbetong 200 kilometer. ¹⁹⁰

- (154) Det ovennevnte viser at kunder og ferdigbetongaktører gir noe ulike svar på hvor langt ferdigbetong transporteres. I høringssvarene vises det til at forskjeller i geografi og konkurransesituasjon kan påvirke hvor langt unna betongverket en aktør er konkurransedyktig. I tillegg nevnes volum, der transportavstanden i større grad påvirker en aktørs konkurranseevne ved leveranser av store volum.
- (155) På denne bakgrunn er det Konkurransetilsynets vurdering at ferdigbetong kan transporteres over lengre avstander, men at konkurranseforhold og avstand til andre betongverk påvirker aktørenes konkurranseevne, og dermed hvor langt ferdigbetong faktisk transporteres. Tilsynet legger dermed til grunn at betongverkene beliggenhet og differanse i avstand fra andre betongverk, er avgjørende for om en kunde har betongverket som en mulig leverandør.
- (156) Videre vil geografi og infrastruktur etter Konkurransetilsynets vurdering være av betydning for lokale markeders utstrekning. Betongvarer og Odda Betong er lokalisert på en halvøy, der man er avhengig av fergeforbindelser for transport fra nord, vest og sør for halvøyen. Fergestrekningene som knytter halvøyen til omkringliggende områder er Tørvikbygd-Jondal, Gjermundshamn-Varaldsøy-Årsnes, Skjersholmene-Ranavik, Skånevik-Matre-Utåker, Utne-Kinsarvik, Utne-Kvanndal og Fjelberg-Sydnes-Utbjoa, jf. Figur 6.

Figur 6 Kart som viser fergekaier og lokalisering av betongverk i området

- (157) Billettprisene for å frakte ferdigbetong med ferge, varierer fra strekning til strekning. På strekningene Jondal-Tørvikbygd, Gjermundshamn-Årsnes og Skånevik-Utåker utgjør

¹⁸⁷ Brev fra Brødrene Borgen Ferdigbetong 3. januar 2023.

¹⁸⁸ E-post fra Nobi Voss 4. januar 2023

¹⁸⁹ E-post fra Hardanger Betong 2. januar 2023.

¹⁹⁰ Brev fra Etne Betong 9. januar 2023 og e-post fra Fusa Ferdigbetong 8. januar 2023.

fergebillettene tur/retur mellom 546 og 634 kroner per betongbil.¹⁹¹ Dersom det legges til grunn at hver bil frakter ■ m³ ferdigbetong, tilsvarer dette en kostnadsøkning på mellom ■ kroner og ■ kroner per m³.¹⁹² På strekningen Skjersholmane - Ranavik, som Ølen Betong avdeling Stord er avhengig av, er billettprisen tur/retur 763 kroner, eller ■ kroner per m³.¹⁹³ Til sammenligning øker ØB Groups variable transportkostnader per m³ med ■ kroner per kilometer for transport langs vei for leveranser til kunder innenfor avstandsintervallet 10 til 50 kilometer.¹⁹⁴ Konkurransetilsynet legger derfor til grunn at fergeulempen på disse strekningene tilsvarer minimum ■ ekstra kilometer kjøreavstand langs vei.

- (158) Fergestrekningen Fjelberg-Sydnes-Utbjoa og ferge til og fra Varaldsøy er gratis.¹⁹⁵ Det er dermed ikke en billett-kostnad for fergetransport på korteste transportavstand fra ØB Group avdeling Ølensvåg til Halsnøya.¹⁹⁶ Videre har regjeringen foreslått å redusere fergetakstene, gjeldende fra 16. august 2023. Det vil gi en prosentvis reduksjon i dagens billettpriser på rundt 28 prosent.¹⁹⁷
- (159) Kostnader til drivstoff reduseres når deler av strekningen er på ferge. Basert på kostnadsanslag fra ØB Group er imidlertid ■. For strekninger på eksempelvis 30 kilometer og snitthastighet på ■ km/t, utgjør kostnaden til diesel ■ prosent av transportkostnadene, mens lønn til sjåfør utgjør ■ prosent.¹⁹⁸
- (160) I meldingen oppgir partene at leveranser med ferge er begrenset som følge av ulemper som *"rigide reisetidspunkt, begrenset kapasitet, usikkerhet og økte kostnader"*.¹⁹⁹
- (161) Flere andre aktører i markedet oppgir også at ferge er en ulempe ved transport av ferdigbetong. På spørsmål om ulemper knyttet til transport av ferdigbetong på ferge, har Hardanger Betong oppgitt *"[...] På noen ferger må motor stoppes under "overfarten", dvs. at betongen ikke holdes i bevegelse, dette ordnes ved at betongen "remikses" i 5 minutter etter at betongbil er komt av fergen. Planlegging for å rekke fergeavgang, må beregne ca. 15 min. ekstra tid, for å være sikker på å rekke/komme med riktig fergeavgang. Frakt med ferge er også en ekstra kostnad."*²⁰⁰ Fusa Ferdigbetong oppgir at *"Transport av betong med ferje er ein ulempe pga. både auka tidsforbruk og auka kostnader. Betong levert kunde vert dyrare når alt dette skal dekkast inn."*²⁰¹ Etne Betong svarer at ulempen knyttet til å frakte ferdigbetong med

¹⁹¹ Billettpriser for fergestrekningene Tørvikbygd – Jondal, Gjermundshamn – Årsnes og Skånevik – Utåker er hentet fra [Priser - AutoPASS-ferje \(autopassferje.no\)](#). Konkurransetilsynet legger her til grunn at aktørene kjøper billetter med 40% rabatt gjennom APFF forskuddsavtale Bedrift. Priser er hentet basert på lengde for betongbil på 9,5 meter (kilde: [Transport \(sjbetong.no\)](#)). Lesedato: 3. mai 2023.

¹⁹² ■ m³ ferdigbetong per bil er hentet fra beregninger i brev fra ØB Group 9. februar 2023, vedlegg "6 Transportkostnader Forenklet kostnadskalkyle transport betongbiler".

¹⁹³ Billettpriser for fergestrekningen Skjersholmane - Ranavik er hentet fra [Priser - AutoPASS-ferje \(autopassferje.no\)](#). Konkurransetilsynet legger her til grunn at aktørene kjøper billetter med 40% rabatt gjennom APFF forskuddsavtale Bedrift. Priser er hentet basert på lengde for betongbil på 9,5 meter (kilde: [Transport \(sjbetong.no\)](#)). Lesedato: 3. mai 2023.

¹⁹⁴ Konkurransetilsynet har beregnet ØB Groups variable transportkostnader på grunnlag av informasjon mottatt fra ØB Group 9. februar 2023, vedlegg "6 Transportkostnader Forenklet kostnadskalkyle transport betongbiler". Transportkostnadene tilsynet legger til grunn her er lavere enn transportkostnadene oppgitt i avsnitt (126), som følge av at faste kostnader her ekskluderes. Lønn til sjåfør inkluderes her som en variabel kostnad sammen med diesel, reparasjon/vedlikehold og dekkslitasje, da dette gir et mer konservativt estimat på fergeulempen målt mot variable kostnader ved biltransport langs vei.

¹⁹⁵ [Disse ferjene ble gratis fra 1. juli - AutoPASS-ferje \(autopassferje.no\)](#). Lesedato: 10. mars 2023.

¹⁹⁶ Fra Etne Betong til Halsnøya er raskeste rute via fergestrekningen Skånevik-Utåker. Det er imidlertid et alternativ å dra via fergesambandet Fjelberg-Sydnes-Utbjoa for å unngå kostnad for fergebillett. Det vil i så fall gi en økt reisetid på rundt 10-15 minutter og omtrent samme kjøreavstand.

¹⁹⁷ Prisnivået skal reduseres slik at det utgjør 50 prosent av nivået per 1. januar 2021, mens det i dag er på 70 prosent av nivået per 1. januar 2021, jf. [Prop. 1 S \(2022–2023\) \(regjeringen.no\)](#), side 165.

¹⁹⁸ Brev fra ØB Group 9. februar 2023, vedlegg "6 Transportkostnader Forenklet kostnadskalkyle transport betongbiler".

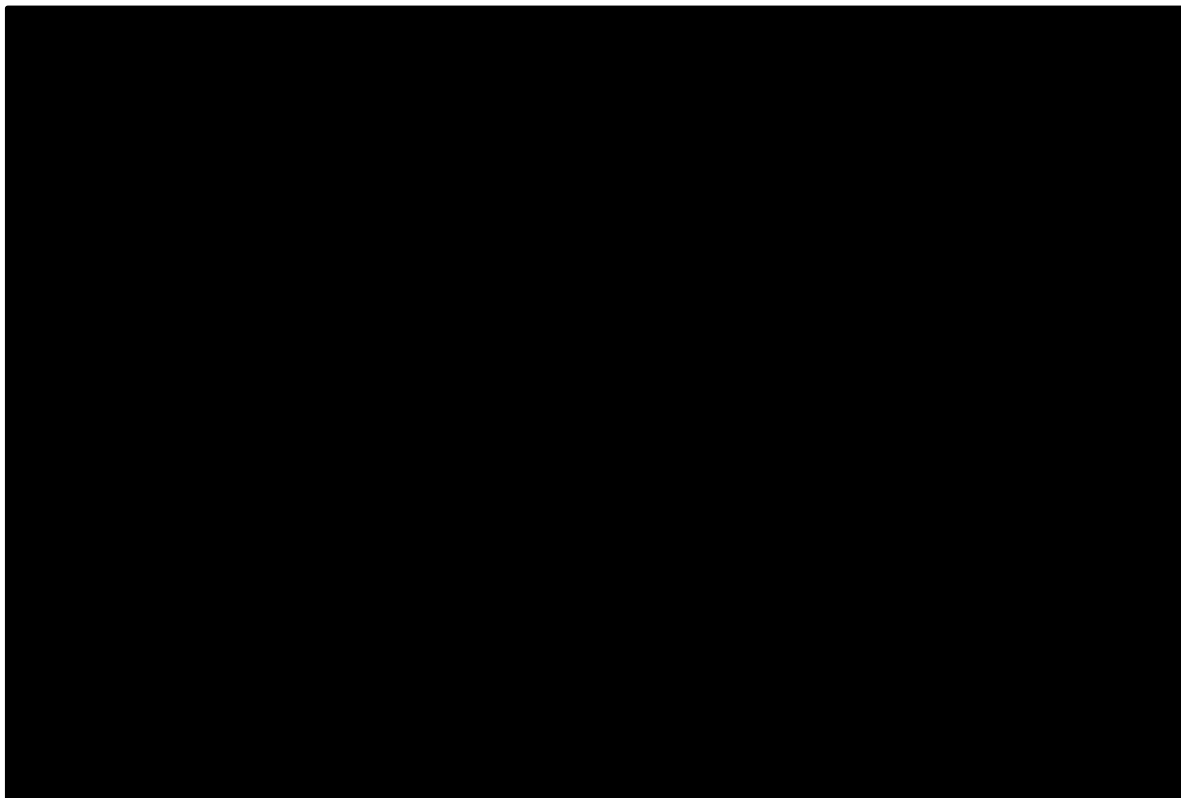
¹⁹⁹ Meldingen, side 13.

²⁰⁰ E-post fra Hardanger Betong 24. februar 2023.

²⁰¹ E-post fra Fusa Ferdigbetong 1. mars 2023.

5.3.3.3 Salgs- og tilbudsdata

- (167) Konkurransetilsynet er av den oppfatning at aktuelt geografisk kjøpsmønster kan gi nyttig informasjon om det geografiske markedets mulige størrelse, jf. avsnitt (142). Tilsynet har derfor innhentet tall på partenes omsetning, fordelt etter leveringssted.²⁰⁶
- (168) Figur 7 viser partenes salg av ferdigbetong til kunder i området i perioden 2020-2022 for ØB Group og i perioden 2021-2022 for Betongvarer.²⁰⁷ Hver sirkel viser kundenes beliggenhet, og størrelsen på sirkelen viser hvor stort salget var i omsetning. Salgsdataene fra ØB Group inneholder koordinater for hvert enkelt salg. Hvert av de grønne, blå og lilla punktene i Figur 7 representerer dermed en kunde ØB Group har levert ferdigbetong til i perioden 2020 til 2022.²⁰⁸ I Betongvarers salgsdata kan leveranser kun spores til et overordnet stedsnavn. De gule punktene i Figur 7 representerer derfor samlet omsetning knyttet til et gitt stedsnavn, gjerne på tvers av flere kunder og prosjekter. Betongvarers salgsdata inneholder kun tilgjengelig stedsinformasjon for salg i perioden 2021 til 2022.²⁰⁹

Figur 7 Partenes og øvrige aktørers betongverk, samt partenes salg av ferdigbetong i området rundt Folgefonnhalvøya²¹⁰

- (169) Som det fremgår av Figur 7, er det ikke nødvendigvis nærmeste leverandør av ferdigbetong som velges av kunden. Eksempelvis har Odda Betong hatt leveranser i og rundt Betongvarers

²⁰⁶ Brev fra ØB Group 6. mars 2023, vedlegg "230306 – Salgs- og tilbudsdata ØB Group – Oversendelse til Konkurransetilsynet" og 15. februar 2023, vedlegg "230215 – Salgsdata ØB og Betongvarer".

²⁰⁷ Konkurransetilsynet har utarbeidet figuren på grunnlag av informasjon mottatt fra ØB Group 6. mars 2023, vedlegg "230306 – Salgs- og tilbudsdata ØB Group – Oversendelse til Konkurransetilsynet" og 15. februar 2023, vedlegg "230215 – Salgsdata ØB og Betongvarer". For Betongvarer er det kun tilgjengelig informasjon om leveringssted for 2021 og 2022, og leveranser i 2020 er derfor ikke tatt med i figuren.

²⁰⁸ Konkurransetilsynet har også mottatt salgsdata fra ØB Group for årene 2018 og 2019. For disse to årene er det imidlertid kun ■ prosent av omsetningen som har kjent leveringssted, mot ■ prosent for perioden 2020 til 2022.

²⁰⁹ Salg med tilknyttet stedsnavn i Betongvarers salgsdata utgjør ■ prosent av Betongvarers totale omsetning i perioden.

²¹⁰ Betongvarers leveranser lar seg ikke spore på adressenivå, og er derfor gruppert i utvalgte punkter i kartet basert på stedsnavn knyttet til leveransene.

betongverk i Dimmelsvik, og Betongvarer har hatt leveranser i Odda. Dette er etter Konkurransetilsynets vurdering en indikasjon på at ferdigbetong fra ulike betongverk kan være reelle alternativer for kunder selv om betongverkene har ulik transportavstand til kundene, så lenge differansen i avstand er tilstrekkelig lav.

- (170) Partene anfører at Betongvarers salg i og rundt Odda er ekstraordinært stort i 2022, og at salgsdataene for 2021 til 2022 derfor gir et skjevt bilde av Betongvarers salg i området rundt Odda.²¹¹ Partene oppgir at Betongvarers omsetning i området rundt Odda i et normalår er under [redacted] prosent av selskapets samlede omsetning.²¹²
- (171) Det er Konkurransetilsynets vurdering at Betongvarers faktiske salg i dette området viser at Betongvarer vil og kan levere ferdigbetong til kunder i området rundt Odda. Selv om omfanget av salget fra Betongvarer til kunder i dette området de to siste årene har vært større enn det som har vært vanlig i tidligere år, er dette etter tilsynets vurdering like fullt en indikasjon på at Betongvarer er et reelt alternativ for kunder i området rundt Odda.
- (172) Partene anfører videre at fakturaer for [redacted] kan benyttes til å gjøre en SSNIP-test, og at denne testen viser at Betongvarer og Odda Betong ikke er i det samme geografiske markedet. Partene viser til at [redacted] utgjør mellom [redacted] og [redacted] av totalprisen, mens Odda Betongs betongpris [redacted] utgjør over [redacted] prosent av totalprisen. Gitt en hypotetisk økning i totalprisen på ferdigbetong levert fra Odda Betong med ti prosent, mener partene at prisen for kunden fremdeles ville være [redacted] enn prisen fra Betongvarer, og at diversjonen fra rasjonelle kunder til Betongvarer, ville være [redacted].²¹³
- (173) Konkurransetilsynet har registrert at entreprenøren [redacted] [redacted]. Partenes resonnement angående SSNIP-testen som konkluderer med at entreprenøren ikke er rasjonell dersom han kjøper ferdigbetong [redacted]²¹⁴, stemmer ikke med det faktum at [redacted]. Etter tilsynets vurdering tilsier dette at partene er reelle alternativer for leveranser av ferdigbetong [redacted].
- (174) Konkurransetilsynet er videre av den oppfatning at også tilbudsdata kan gi nyttig informasjon om det geografiske markedets mulige størrelse, jf. avsnitt (141) og (143). Tilsynet har derfor innhentet informasjon om hvilke oppdrag i området partene har gitt tilbud på. Tilsynet har mottatt informasjon om [redacted] tilbud levert i perioden 2018 til 2022 fra ØB Groups tre betongverk i området, hvorav [redacted] har kjent leveringssted.²¹⁵
- (175) Partene oppgir at størstedelen av salget av ferdigbetong skjer uten tilbudsprosesser.²¹⁶
- (176) Konkurransetilsynet har ved gjennomgangen av tilbudsdataene imidlertid identifisert flere tilbudsprosesser der partene har konkurrert om leveranser av ferdigbetong. Basert på dette er det tilsynets vurdering at en betydelig andel av salget av ferdigbetong, skjer etter en tilbudsprosess.²¹⁷
- (177) Figur 8 viser tilbudene fra ØB Group med kjent leveringssted. Tapte tilbud har ikke nøyaktig plassering i ØB Groups tilbudsdata, men er samlet i et utvalg punkter på kartet etter hvilket område det aktuelle prosjektet fant sted.

²¹¹ Tilsvaret, side 8.

²¹² E-post fra ØB Group 25. april 2023.

²¹³ Tilsvaret, side 7.

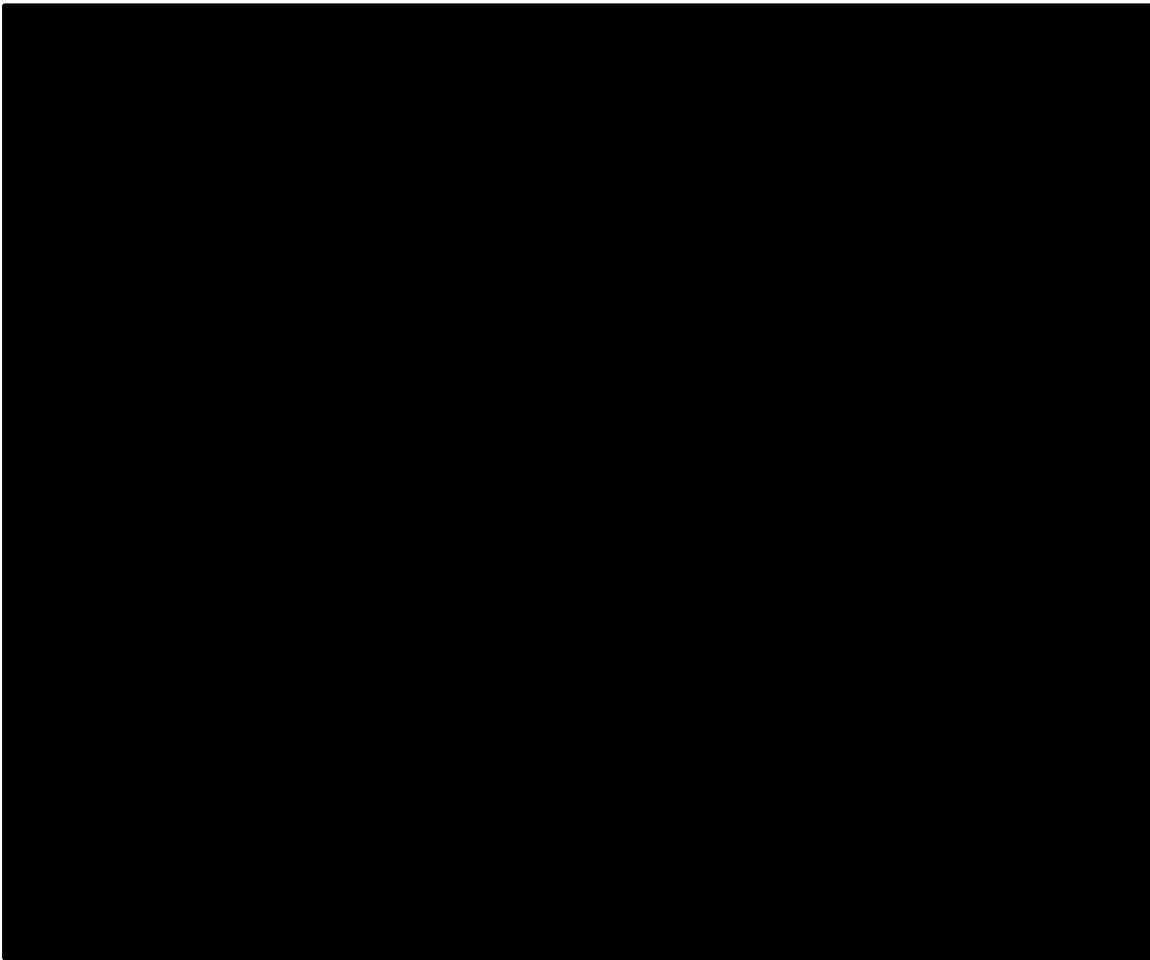
²¹⁴ Tilsvaret, side 7.

²¹⁵ Brev fra ØB Group 9. mars 2023, vedlegg "Vedlegg 1 – Salgs- og tilbudsdata ØB og Betongvarer".

Konkurransetilsynet har også mottatt informasjon om til sammen [redacted] tilbud levert i perioden 2018 til 2022 fra Betongvarer. Her er det imidlertid kun informasjon om leveringssted med koordinater for to av tilbudene, jf. brev fra ØB Group 9. mars 2023, vedlegg "Vedlegg 1 – Salgs- og tilbudsdata ØB og Betongvarer".

²¹⁶ Brev fra ØB Group 9. mars 2023, side 2.

²¹⁷ Brev fra ØB Group 9. mars 2023, vedlegg "Vedlegg 1 – Salgs- og tilbudsdata ØB og Betongvarer"

Figur 8 Tilbud med kjent leveringssted, levert av ØB Group i perioden 2018-2022²¹⁸

- (178) Det fremgår av Figur 8 at ØB Group i perioden 2018 til 2022 har levert flere tilbud i området nær Betongvarers betongverk i Dimmelsvik, fra Halsnøya i sør til Bondhus i nord. Videre fremgår det at ØB Group både har vunnet og tapt tilbud i dette området og i området rundt Odda.
- (179) Partene anfører at tilbudsdataene gir et overdrevet og feilaktig bilde av ØB Groups tilbudsaktivitet som følge av at de inneholder flere byggeprosjekter der ØB Group [redacted].²¹⁹ Partene anfører videre at ØB Groups tilbudsdata inneholder flere tilbud med ukjent verdi som ikke er uttrykk for konkurransepress fra ØB Group i de aktuelle områdene. Dette begrunnes med at det typisk er forespørsler fra privatkunder som kjøper et lite volum ferdigbetong fra Betongvarer nær Dimmelsvik og vil sjekke prisen, og deretter velger nærmeste leverandør fordi [redacted].²²⁰
- (180) Konkurransetilsynet viser til at ØB Groups tilbudsdata viser at det noen ganger gis [redacted]. Tilsynet har derfor avstått fra å summere omsetning eller volum for tilbud for hvert leveringssted. Videre samles tapte tilbud i noen punkt, slik at visualiseringen i Figur 8 viser færre leveringssteder for tilbudene enn det som er reelt. Tilsynet kan på denne bakgrunn ikke se at det er grunnlag for partenes anførsel om at tilbudsdataene er håndtert på en måte som overdriver ØB Groups tilbudsaktivitet.

²¹⁸ Konkurransetilsynet har utarbeidet figuren på grunnlag av informasjon mottatt i Brev fra ØB Group 9. mars 2023, vedlegg "Vedlegg 1 – Salgs- og tilbudsdata ØB og Betongvarer". I datasettet fra ØB Group er tapte tilbud samlet i et utvalg punkter i kartet basert på hvilket område tilbudet er gjeldende for. Konkurransetilsynet gjør oppmerksom på at det ved stikkprøver i disse dataene er avdekket avvik. Blant annet er prosjektet [redacted].

²¹⁹ Tilsvaret, side 9.

²²⁰ Tilsvaret, side 9.

- (181) Når det gjelder partenes anførsel knyttet til tilbud med ukjent verdi, viser Konkurransetilsynet til at selv om disse tilbudene ikke har kjent kroneverdi, så har flere av dem kjent volum og et tilknyttet prosjekt- eller kundenavn. Ved en manuell gjennomgang av ØB Groups tilbudsdata finner tilsynet at flere av tilbudene med ukjent verdi, er tilbud til [REDACTED].
- (182) Partene anfører at salgs- og tilbudsdataene i liten grad gir uttrykk for en reell konkurransesituasjon fordi salg og inngitte tilbud i nærheten av den andre partens betongverk, skyldes spesielle forhold. Konkret har partene anført at slike salg og tilbud skyldes kapasitetsutfordringer hos den aktøren som er nærmest kunden, krav til kvaliteter og lignende som gjør at ØB Group er eneste reelle leverandør eller at entreprenøren har et fast kundeforhold til en leverandør.²²¹ Videre anfører partene at salg og tilbud nær den andre partens betongverk, kan være ekstraordinært store prosjekter, der også andre aktører er aktuelle leverandører.²²²
- (183) Konkurransetilsynet er av den oppfatning at kapasitetsutfordringer hos en aktør må være kjent i markedet for at det skal påvirke prissettingen hos andre aktører. Selv om aktørene ved store leveranser til ett prosjekt kan ha kapasitetsutfordringer forbundet med å levere til andre kunder på kort sikt, har tilsynet ikke grunnlag for å legge til grunn at det generelt foreligger vesentlige kapasitetsutfordringer hos aktørene i dette området.²²³
- (184) Konkurransetilsynet viser til at ØB Group har levert ferdigbetong og inngitt flere tilbud i området rundt Betongvarers betongverk i Dimmelsvik, jf. Figur 7 og Figur 8. Tilbudene omfatter [REDACTED]. Videre har ØB Group [REDACTED] som er levert i området, noe som tyder på at det ikke har vært kun én aktuell eller mulig tilbyder, jf. Figur 8. Etter tilsynets vurdering indikerer dette at tilbud fra ØB Group i dette området, ikke utelukkende kan knyttes til spesielle forhold, og at disse dermed gir uttrykk for en reell konkurransesituasjon.
- (185) Når det gjelder partenes anførsel knyttet til at det ved ekstraordinært store prosjekter er flere aktuelle leverandører, viser Konkurransetilsynet til at andre aktører ikke har solgt større mengder ferdigbetong i områdene rundt Dimmelsvik og de bebygde områdene videre utover og sørover på halvøya, eller til Halsnøya, eller til områdene mellom Jondal og Ænes, jf. Tabell 2. Til områdene rundt Odda har Nobi Voss og Etne Betong oppgitt leveranser på henholdsvis [REDACTED] og [REDACTED] m³ per år de siste to årene, jf. Tabell 2. Videre er det for tre større prosjekter innhentet informasjon fra kundene om hvem som deltok i anbudskonkurransene. [REDACTED] var partene de eneste leverandørene som deltok i konkurransen om levering av ferdigbetong.²²⁴
- (186) Når det gjelder partenes anførsel knyttet til at noen kunder foretrekker en leverandør, viser Konkurransetilsynet til at selv om kunden foretrekker en leverandør, vil det at kunden har flere mulige alternativer, like fullt virke disiplinerende på aktørene. Kunder med rammeavtaler som kjøper ferdigbetong fra én aktør i området, kan etter tilsynets vurdering heller ikke brukes som eksempler på fravær av konkurranse. I slike tilfeller konkurreres det ved valg av leverandør i rammeavtalen, og ikke nødvendigvis ved hver enkelt leveranse.
- (187) Basert på ovennevnte er Konkurransetilsynet av den oppfatning at partenes salgs- og tilbudsdata, viser at partene er aktuelle leverandører for kunder i områdene rundt og mellom hverandres betongverk.

5.3.3.4 Dekningsområder

- (188) Konkurransetilsynet er av den oppfatning at avstanden mellom kundene og betongverkene de kjøper ferdigbetong fra, gir en indikasjon på hvor langt ferdigbetong normalt transporteres. Avstanden mellom kunder og betongverk kan, sett i sammenheng med andre med andre

²²¹ Brev fra ØB Group 9. mars 2023, side 5-15.

²²² Brev fra ØB Group 9. mars 2023, side 5.

²²³ Brev fra ØB Group 9. februar 2023, vedlegg "3 Spec blandeverk Svar spørsmål 3" og brev fra Betongvarer 8. februar 2023. Kapasitet er også nærmere vurdert i kapittel 7.3.3.

²²⁴ [REDACTED].

relevante faktorer, gi nyttig informasjon om det geografiske markedets mulige størrelse, jf. avsnitt (141) og (144).

- (189) Konkurransetilsynet har derfor beregnet kjøreavstand og kjøretid fra partenes betongverk ut til hvert enkelt leveringssted, basert på salgsdata, jf. kapittel 5.3.3.3.²²⁵ Disse beregningene gir grunnlag for å si hvilken avstand og kjøretid det enkelte betongverket har hatt henholdsvis 80, 90 og 100 prosent av omsetningen sin innenfor over en gitt tidsperiode. Beregningene er deretter benyttet til å markere dekningsområder rundt partenes betongverk i Dimmelsvik og i Odda på kartet.
- (190) I vurderingen av hvor langt ferdigbetong normalt transporteres, benyttes dekningsområder for 80 og 90 prosent av omsetningen. Formålet med å benytte mindre enn 100 prosent av omsetningen, er å unngå at resultatene påvirkes av kunder med 'avvikende' adferd ("outliers").²²⁶ I praksis benyttes ofte 80 prosent av omsetningen ved beregning av dekningsområder, men det kan etter en konkret vurdering være flere grunner til å benytte andre prosentandeler av omsetningen.²²⁷
- (191) Tabell 3 viser dekningsområder, målt i henholdsvis avstand og tid, for hvert av partenes betongverk, samt samlet for ØB Groups betongverk og samlet for partenes betongverk.

²²⁵ For å rangere leveransene er det beregnet avstander og kjøretider med skiltet hastighet fra betongverk til hvert leveringssted i kartprogrammet ArcGIS. Disse dataene brukes deretter til å beregne avstand og kjøretid som 80 og 90 prosent av omsetningen til betongverket er levert innenfor.

²²⁶ Evaluation Support Study on the EU Market Definition Notice, side 205 og CMA (2017): Retail mergers commentary, avsnitt 2.20.

²²⁷ Kommisjonen og britiske konkurransemyndigheter har lagt til grunn dekningsområder på 80 prosent ved behandling av fusjoner, jf. blant annet COMP M.7567 – Ball/Rexam, side 48 og Competition Commission (nå CMA) sin avgjørelse i Anglo American PLC / Lafarge S.A fra 2012. Konkurransetilsynet har også i flere tidligere saker lagt til grunn at dekningsområdet til en aktør beregnes ut fra hvor 80 prosent av omsetningen skjer, jf. for eksempel V2015-31 Aleris Helse AS-Teres Medical Group AS, avsnitt 123, V2015-24 Coop Norge Handel AS-ICA, avsnitt 89, V2014-9 Norsk Gjenvinning AS-Avfall Sør Bedrift AS, avsnitt 224 og V2012-18 Plantasjen Norge AS-Oddernes Gartneri AS, avsnitt 107. I V2022-10 Bewi ASA-Jackon Holding AS beregnes dekningsområder basert på bl.a. 80 prosent, men det legges også der til grunn at det geografiske markedet kan være videre enn den avstanden kundene faktisk handler innenfor, jf. V2022-10 Bewi ASA-Jackon Holding AS, avsnitt 165 og 169.

Tabell 3 Avstand og antall minutters kjøretid hvor betongverkene har henholdsvis 80, 90 og 100 prosent av omsetningen innenfor i perioden 2020-2022²²⁸

	80 prosent		90 prosent		100 prosent	
	Km	Minutter	Km	Minutter	Km	Minutter
Betongvarer ²²⁹	■	■	■	■	■	■
Odda Betong	■	■	■	■	■	■
ØB Group i Ølensvåg	■	■	■	■	■	■
ØB Group på Stord	■	■	■	■	■	■
ØB Groups betongverk samlet	■	■	■	■	■	■
Alle fire betongverk samlet	[40-60]	[40-60]	[60-80]	[60-80]	[200-220]	[160-180]

- (192) Som det fremgår av Tabell 3, er 80 prosent av omsetningen fra partenes betongverk i området leveranser innenfor en transportavstand på [40-60] kilometer fra betongverkene.²³⁰
- (193) Det er vesentlige forskjeller i utstrekningen til dekningsområdene for de ulike betongverkene. Eksempelvis var rundt 80 prosent av omsetningen til ■ innenfor en avstand på ■ kilometer, mens 80 prosent av Betongvarers omsetning ble levert innenfor en avstand på ■ kilometer fra betongverket. ■ har altså leveranser med vesentlig lengre transportavstander enn det som oppgis som vanlig i hørings svar fra kunder og aktører i markedet, jf. avsnitt (151) til (153).
- (194) Dekningsområder i avstand hvor 90 prosent av betongverkene omsetning kommer fra, varierer også. ØB Groups betongverk i Ølensvåg har 90 prosent av sin omsetning innenfor ■ kilometer, mens ØB Groups betongverk på Stord har 90 prosent av sin omsetning innenfor ■ kilometer. Både Betongvarer og Odda Betong har hatt 90 prosent av omsetningen innenfor ■ kilometer fra betongverket.
- (195) Det er Konkurransetilsynets vurdering at forskjellene i utstrekning på dekningsområdene for de fire betongverkene kan ha sammenheng med avstanden til andre betongverk, samt hvor tettbygd eller spredtbygd områdene rundt betongverkene er. Videre er det etter tilsynets oppfatning at det er særlig to grunner til at ■ har et dekningsområde som er vesentlig større enn partenes øvrige betongverk i området. For det første ligger betongverket i et mindre tettbygd område, noe som tilsier at kundene er mer spredt. For det

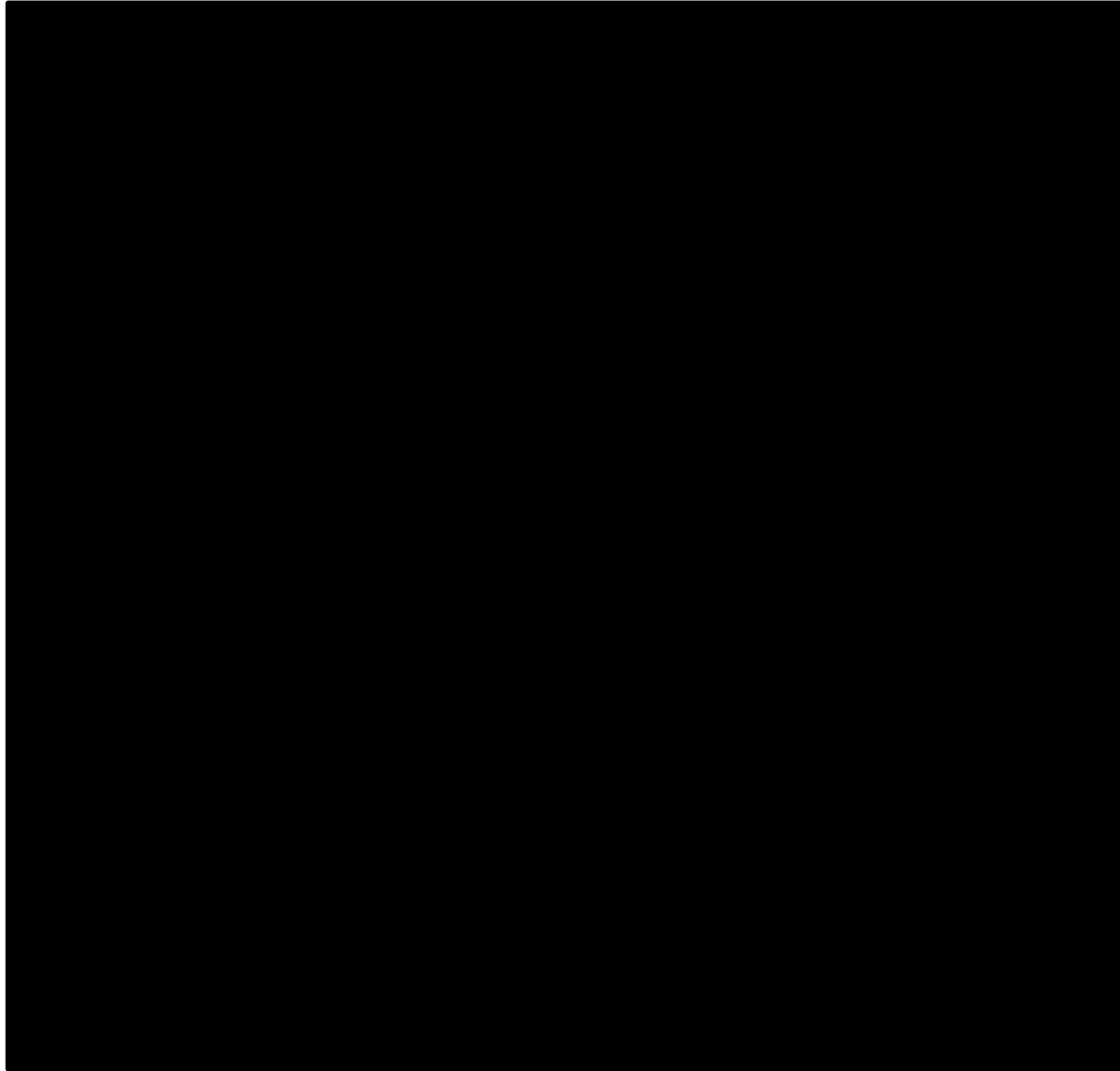
²²⁸ Konkurransetilsynet har foretatt beregninger på grunnlag av informasjon mottatt fra ØB Group 6. mars 2023, vedlegg "230306 – Salgs- og tilbudsdata ØB Group – Oversendelse til Konkurransetilsynet" og 15. februar 2023, vedlegg "230215 – Salgsdata ØB og Betongvarer". Kun omsetning der leveringssted er kjent inngår i beregningene. For Betongvarer er det ikke tilgjengelige data for 2020, og perioden 2021-2022 er benyttet. Fordi skiltet hastighet er benyttet for beregning av kjøretid, vil reell kjøretid sannsynligvis være høyere for transport av ferdigbetong. Kjøretid er beregnet med fartsgrense fra Elveg (Elveg er en eksport fra Nasjonal vegdatabank (NVDB) og ajourholdes av Statens vegvesen og Kartverket), og ikke faktisk kjøretid for betongbiler.

²²⁹ Informasjonen Konkurransetilsynet har fått om Betongvarers salg inneholder ikke spesifikasjoner om leveringsadresser. Betongvarers salg er derfor gruppert basert på stedsnavn knyttet til leveransene.

²³⁰ Dekningsområdene til Odda Betong for perioden 2018 til 2022 er for alle praktiske formål de samme som for perioden 2020 til 2022. Resultatet er tilsvarende dersom beregningene gjøres med hensyn til kjøretid. Data mottatt for Betongvarers leveranser i 2020 kan ikke benyttes i analyser av dekningsområder, da det kun er prosjektene utenfor området som i meldingen omtales som "Område 1" som har kjent leveringssted.

andre er det lengre til nærmeste konkurrent i retning sør og sør-øst fra [REDACTED].²³¹ [REDACTED] har også oppgitt at størstedelen av deres leveranser skjer innenfor en [REDACTED] kjøreavstand enn øvrige betongverk oppgir, jf. avsnitt (151).

- (196) Som det fremgår av Figur 9, overlapper dekningsområdene for 80 prosent av omsetningen til Betongvarer og Odda Betong i perioden 2020/21-2022 i området fra like [REDACTED].

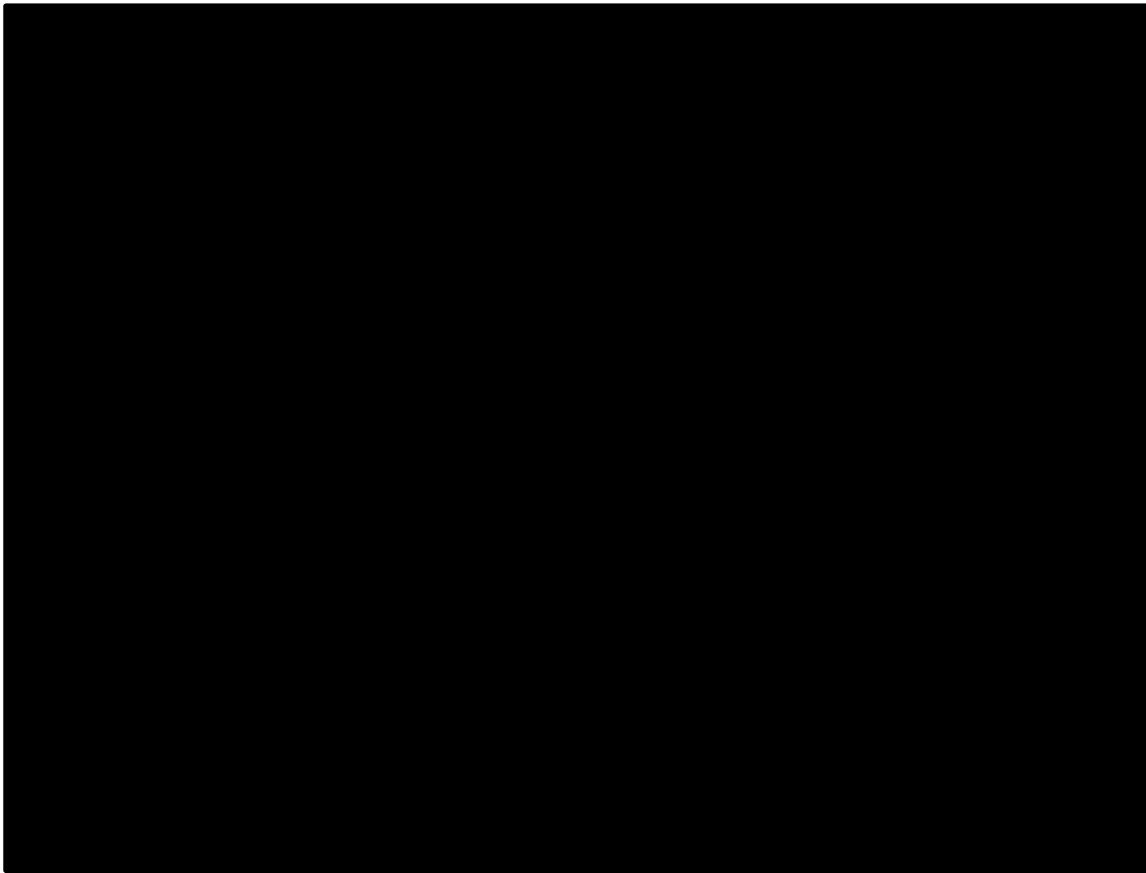

Figur 9 Kart som viser dekningsområder for 80 prosent av omsetningen til Betongvarer (gult) og Odda Betong (grønt)²³²

- (197) Som det fremgår av Figur 10, er det med dekningsområder på 90 prosent, overlapp mellom partene fra [REDACTED].

²³¹ Nærmeste betongverk til [REDACTED] er [REDACTED], som er lokalisert rundt [REDACTED] kilometer unna. Sør for og sør-øst for [REDACTED] er det imidlertid langt til andre betongverk. De øvrige betongverkene har flere andre betongverk innenfor kortere avstand.

²³² Konkurransetilsynet har utarbeidet figuren på grunnlag av informasjon mottatt fra ØB Group 6. mars 2023, vedlegg "230306 – Salgs- og tilbudsdata ØB Group – Oversendelse til Konkurransetilsynet" og 15. februar 2023, vedlegg "230215 – Salgsdata ØB og Betongvarer". Kun omsetning der leveringssted er kjent inngår i beregningene. For Betongvarer er det ikke tilgjengelige data for 2020, og perioden 2021-2022 er benyttet. Betongvarers salg lar seg ikke spore på adressenivå og er derfor gruppert i utvalgte punkter i kartet basert på stedsnavn knyttet til leveransene.

Figur 10 Kart som viser dekningsområder for 90 prosent av omsetningen til Betongvarer (gult) og Odda Betong (grønt)²³³

- (198) Partene anfører at Konkurransetilsynet ikke har vurdert andre leverandørers konkurransekraft i det definerte lokale markedet etter samme kriterier som partene, fordi det ikke er beregnet dekningsområder eller innhentet tilbudsdata fra andre aktører enn partene.²³⁴
- (199) Konkurransetilsynet er av den oppfatning at den viktigste konkurranseflaten å kartlegge ved avgrensningen av det lokale markedet i denne saken, er konkurranseflaten mellom partene. Tilbudsdata fra andre aktører vil etter tilsynets vurdering ikke endre vurderingen av konkurranseflaten mellom partene.
- (200) Konkurransetilsynet viser videre til at salgstallene fra andre aktører ikke er detaljert nok til å kunne beregne dekningsområder. Dersom det legges til grunn at andre betongverk i området har en utstrekning i avstand tilsvarende Odda Betongs 90 prosent dekningsområde, vil ikke andre aktørers dekningsområder overlapse med Betongvarer sitt dekningsområde basert på 90 prosent av omsetningen.
- (201) Partene anfører videre at det er lite overlapp mellom Betongvarer og Odda Betong med utgangspunkt i dekningsområder basert på 80 prosent av omsetningen, og at dette viser at konkurranseflaten mellom partene er begrenset, og at de ikke har aktivitet i de samme geografiske markedene.²³⁵ Partene anfører også at Konkurransetilsynet ved å øke

²³³ Konkurransetilsynet har utarbeidet figuren på grunnlag av informasjon mottatt fra ØB Group 6. mars 2023, vedlegg "230306 – Salgs- og tilbudsdata ØB Group – Oversendelse til Konkurransetilsynet" og 15. februar 2023, vedlegg "230215 – Salgsdata ØB og Betongvarer". Kun omsetning der leveringssted er kjent inngår i beregningene. For Betongvarer er det ikke tilgjengelige data for 2020, og perioden 2021-2022 er benyttet. Betongvarers salg lar seg ikke spore på adressenivå, og er derfor gruppert i utvalgte punkter i kartet basert på stedsnavn knyttet til leveransene.

²³⁴ Tilsvaret, side 10.

²³⁵ Tilsvaret, side 5, og brev fra ØB Group 4. mai 2023, vedlegg "Konkurranseøkonomisk vurdering av prising og konkurranse innen ferdigbetong", side 1.

dekningsområdet fra 80 til 90 prosent, har inkludert ekstraordinære salg som ikke er representative for konkurransepresset mellom partene.²³⁶

- (202) Som nevnt i avsnitt (146) og (148), foretar Konkurransetilsynet en helhetsvurdering av flere faktorer, herunder dekningsområder, som etter tilsynets vurdering er relevante å se hen til ved avgrensningen av det lokale markedet.

5.3.3.5 Kundenes alternative leverandører

- (203) Basert på vurderingene i kapittel 5.3.3.2 til 5.3.3.4 har Konkurransetilsynet kommet frem til et utvalg steder der leveranser fra partenes betongverk fremstår som aktuelle alternativer for kunder som etterspør ferdigbetong.
- (204) Konkurransetilsynet har foretatt en vurdering av hvilke betongverk som utgjør alternativer for kunder i disse områdene. Tilsynet vurderer at det betongverket som ligger nærmest, normalt vil være en aktuell leverandør for kunden på grunn av betydningen av transportkostnader, jf. kapittel 5.3.3.2. Tilsynet vektlegger også differansen i transportavstand til kundene fra alternative betongverk, derunder om alternative betongverk vil være avhengige av fergetransport for å kunne levere. Tilsynet ser også hen til de avstandene partene, kunder og andre ferdigbetongleverandører oppgir at det handles ferdigbetong innenfor, jf. avsnitt (151) til (155), og hvilke betongverk kunder i området har kjøpt ferdigbetong fra, jf. Figur 7 og Tabell 2.
- (205) Tabell 4 og Tabell 5 viser henholdsvis avstander og kjøretider fra kunder lokalisert disse stedene til betongverk i området.

Tabell 4 Oversikt over avstander mellom betongverk og et utvalg steder²³⁷

Avstand fra betongverk til mulig kunde	Betongvarer	Odda Betong	ØB Stord	ØB Ølensvåg	Etne Betong	Fusa Ferdigbetong	Hardanger Betong	Nobi Voss
Dimmelsvik	2 km	49 km	61 km	70 km	123 km/ 60 km	50 km	160km/ 82 km	138 km/ 133 km
Husnes	22 km	72 km	40 km	163 km/ 49 km	147 km/ 53 km	74 km	184 km/ 105 km	161 km
Halsnøya	36 km	86 km	35 km	177 km/ 43 km	161 km/ 61 km	88 km	198 km/ 119 km	175 km/ 170 km
Utåker	37 km	87 km	51 km	178 km/ 50 km	161 km/ 34 km	88 km	198 km/ 120 km	176 km
Rosendal	7 km	44 km	65 km	135 km/ 74 km	119 km/ 62 km	45 km	158 km/ 77 km	136 km/ 131 km
Årsnes	16 km	35 km	75 km	126 km/ 83 km	109 km/ 71 km	36 km	146 km/ 68 km	124 km/ 114 km
Ænes	23 km	27 km	189 km/ 82 km	118 km/ 91 km	102 km/ 79 km	44 km	139 km/ 61 km	117 km/ 106 km
Austrepollen	37 km	14 km	175 km/ 96 km	105 km	88 km	57 km	125 km/ 47 km	103 km/ 93 km
Odda	53 km	5 km	159 km/ 112 km	89 km	73 km	73 km	109 km/ 63 km	87 km
Jondal	60 km	37 km	198 km/ 116 km	128 km	111 km	52 km	148 km/ 24 km	126 km/ 75 km

²³⁶ Tilsvaret, side 6.

²³⁷ Hver celle viser avstand mellom stedene. Dersom korteste vei mellom punktene innebærer bruk av ferje, er avstanden oppgitt i rød tekst. Der man kan velge å ikke ta ferje, er både avstand uten og med ferje oppgitt. Avstander er hentet fra Google Maps, der avstanden på fergestrekningen regnes med på strekninger der aktørene må benytte ferje.

Tabell 5 Oversikt over estimert kjøretid mellom betongverk og et utvalg steder²³⁸

Kjøretid fra betongverk til mulig kunde	Betongvarer	Odda Betong	ØB Stord	ØB Ølensvåg ²³⁹	Etne Betong	Fusa Ferdigbetong	Hardanger Betong	Nobi Voss
Dimmelsvik	4 min	55 min	120 min	120 min	100 min	75 min	120 min	150 min
Husnes	25 min	80 min	85 min	85 min	85 min	110 min	150 min	170 min
Halsnøya	40 min	100 min	80 min	75 min	90 min	130 min	160 min	190 min
Utåker	45 min	100 min	110 min	80 min	60 min	130 min	170 min	200 min
Rosendal	10 min	45 min	120 min	130 min	110 min	70 min	120 min	140 min
Årsnes	20 min	40 min	130 min	130 min	110 min	60 min	110 min	130 min
Ænes	28 min	30 min	140 min	120 min	100 min	65 min	90 min	120 min
Austrepollen	45 min	14 min	160 min	100 min	80 min	80 min	75 min	110 min
Odda	60 min	9 min	150 min	90 min	70 min	110 min	85 min	85 min
Jondal	65 min	40 min	180 min	130 min	110 min	80 min	50 min	120 min

- (206) Avhengig av om det legges til grunn avstand eller reisetid, vil det for enkelte steder være noe ulikt hvilke betongverk som er de nærmeste for kunder på de ulike stedene. Det er fordeler og ulemper med å benytte avstand og kjøretid for rangering av hvilke betongverk som ligger nærmest kunder på ulike steder. Avstand er etter Konkurransetilsynets oppfatning et mer objektivt mål som ikke krever at man gjør forutsetninger om eksempelvis fart, kø og ventetider ved bruk av ferge. Ulempen med å benytte avstand, er at den ikke hensyntar noen ulemper ved transport med ferge, jf. avsnitt (165) og (166). Videre vil variable transportkostnader som forbruk av drivstoff være avhengig av avstand, mens lønn til sjåfør vil avhenge av tidsbruk.
- (207) Konkurransetilsynet vil i det følgende primært benytte avstand i vurderingen av konkurransevilkårene på ulike steder. For de stedene der det er av betydning hvorvidt avstand eller kjøretid legges til grunn i vurderingen av hvilke betongverk som er kundenes alternativer, vil tilsynet se hen til begge deler. Dette vil også gjøres for vurderingene av de nærmeste betongverkene for kunder på ulike steder i konkurranseanalysen i kapittel 7.
- (208) For kunder i områdene rundt Dimmelsvik, Husnes og Halsnøya er Betongvarer det nærmeste betongverket, jf. Tabell 4. I Utåker er Etne Betong nærmeste betongverk målt i avstand, jf. Tabell 4, og Betongvarer nærmeste betongverk målt i kjøretid, jf. Tabell 5.
- (209) I området rundt Dimmelsvik er Odda Betong nest nærmeste betongverk og Fusa Ferdigbetong tredje nærmeste betongverk, jf. Tabell 4. Fusa Ferdigbetong er i motsetning til Odda Betong avhengig av ferge for å levere ferdigbetong til kunder i dette området. Det er dermed Konkurransetilsynets vurdering av Betongvarer og Odda Betong er de nærmeste betongverkene for kunder i området rundt Dimmelsvik hensyntatt ulempene med fergetransport, jf. avsnitt (165) og (166).
- (210) For kunder i områdene rundt Husnes og Halsnøya er ØB Groups betongverk på Stord nest nærmeste betongverk, ØB Groups betongverk i Ølensvåg tredje nærmeste betongverk og Etne Betong fjerde nærmeste betongverk, jf. Tabell 4. I Utåker er Betongvarer og Etne Betong de to nærmeste betongverkene, jf. avsnitt (208), mens ØB Groups betongverk i Ølensvåg er tredje nærmeste Betongverk, jf. Tabell 4. Odda Betong kan imidlertid levere til områdene rundt Husnes, Halsnøya og Utåker uten fergetransport, mens korteste reiseavstand fra Etne Betong

²³⁸ Reisetider fra Google Maps hentet 4. mai 2023. Det er lagt inn avreise fra betongverk klokken 13 torsdag 1. juni for å unngå støy fra trafikksituasjon i sanntid. For lengre strekninger, er kjøretid avrundet til nærmeste 5 minutter. For fergeruter er det lagt inn ventetid, av- og påkjøring på inntil 12 minutter. Det er etter tilsynets vurdering et konservativt anslag på ventetid, særlig fordi retur ikke nødvendigvis kan planlegges like godt som leveransen. Dersom raskeste vei mellom punktene innebærer bruk av ferge, er avstanden oppgitt i rød tekst.

²³⁹ Fergestrekningen Fjelberg-Sydnes-Utbjøa ble gratis fra 1. juli 2023, jf. [Disse ferjene ble gratis fra 1. juli - AutoPASS-ferje \(autopassferje.no\)](#). Lesedato 3. mars 2023.

og ØB Groups betongverk på Stord og i Ølensvåg er med fergetransport.²⁴⁰ Som vist i Figur 7, har ØB Groups avdelinger på Stord og i Ølensvåg hatt flere leveranser på Halsnøya, mens leveranser fra Odda Betong i liten grad strekker seg lengre sør enn til området rundt Husnes. ØB Group har også levert flere tilbud på oppdrag i områdene rundt Husnes, Halsnøya og Utåker, jf. Figur 8.

- (211) [redacted] til området rundt Dimmelsvik og de bebygde områdene videre utover og sørover på halvøya, eller til Halsnøya, i perioden 2020 til 2022, jf. Tabell 2. Etne Betong oppgir å ha levert [redacted] m³ ferdigbetong til samme område i 2021 og 2022, jf. Tabell 2. Til sammenligning leverte ØB Group [redacted] kubikkmeter ferdigbetong, til en samlet verdi av om lag [redacted] kroner, til samme området i 2021-2022, som er [redacted] som Etne Betong leverte til området i samme periode.²⁴¹ [redacted] av omsetningen fra ØB Group var salg fra Odda Betong.²⁴²
- (212) Basert på ovennevnte er det Konkurransetilsynets vurdering at differansen i avstand tilsier at Betongvarer og Odda Betong er reelle alternativer for kunder i området rundt Dimmelsvik. Videre er det tilsynets vurdering at Betongvarer og ØB Groups betongverk er reelle alternativer for kunder i områdene rundt Husnes, Halsnøya og Utåker, og at Etne Betong er et alternativ for kunder i den sørlige delen av området.
- (213) For kunder langs strekningen Rosendal-Årsnes-Ænes-Austrepollen er Betongvarer det nærmeste betongverket og Odda Betong det nest nærmeste betongverket, mens Fusa Ferdigbetong og Hardanger Betong er tredje og fjerde nærmeste betongverk avhengig av hvor i dette området kundene befinner seg, jf. Tabell 4. Fusa Ferdigbetong og Hardanger Betong er i motsetning til Odda Betong avhengig av ferge for å levere ferdigbetong til kunder i dette området. Det er dermed Konkurransetilsynets vurdering at Betongvarer og Odda Betong er de nærmeste betongverkene for kunder langs strekningen Rosendal-Årsnes-Ænes-Austrepollen, hensyntatt ulempene ved fergetransport, jf. avsnitt (165) og (166).
- (214) Betongvarer og Odda Betong har hatt flere leveranser langs strekningen Rosendal-Årsnes-Ænes-Austrepollen, jf. Figur 7. Videre er det [redacted], jf. Figur 9 og Figur 10. Det er også begrenset med leveranser fra andre aktører til området, jf. Tabell 2.
- (215) Basert på ovennevnte vurderer Konkurransetilsynet at Betongvarer og Odda Betong er reelle alternativer for kunder langs strekningen Rosendal-Årsnes-Ænes-Austrepollen.
- (216) For kunder i området rundt Odda er Odda Betong det nærmeste betongverket, Betongvarer det nest nærmeste og Hardanger Betong det tredje nærmeste betongverket, jf. Tabell 4. I motsetning til Betongvarer, er Hardanger Betong avhengig av ferge for å levere ferdigbetong til kunder i dette området. Videre har det ikke vært leveranser fra Hardanger Betong til områdene rundt Odda i perioden 2020-2022, jf. Tabell 2.
- (217) I tillegg til partene, har også Etne Betong og Nobi Voss hatt leveranser i området de siste årene, jf. Figur 7 og Tabell 2. Betongvarer hadde en omsetning på til sammen om lag [redacted] kroner i området rundt Odda i perioden fra 2021-2022.²⁴³ Sammenlignet med Betongvarer har Etne Betong levert [redacted] ferdigbetong, og Nobi Voss hatt omtrent [redacted] til området rundt Odda, jf. Tabell 2.²⁴⁴

²⁴⁰ Fergesambandet Fjelberg-Sydnes-Utbjoa, mellom Ølen og Halsnøya, er blant fergesambandene som ble gratis fra 1. juli 2022, jf. [Disse ferjene ble gratis fra 1. juli - AutoPASS-ferje \(autopassferje.no\)](https://www.autopassferje.no). Lesedato: 10. mars 2023.

²⁴¹ Brev fra ØB Group 15. februar 2023, vedlegg "230215 – Salgsdata ØB og Betongvarer".

²⁴² Brev fra ØB Group 15. februar 2023, vedlegg "230215 – Salgsdata ØB og Betongvarer".

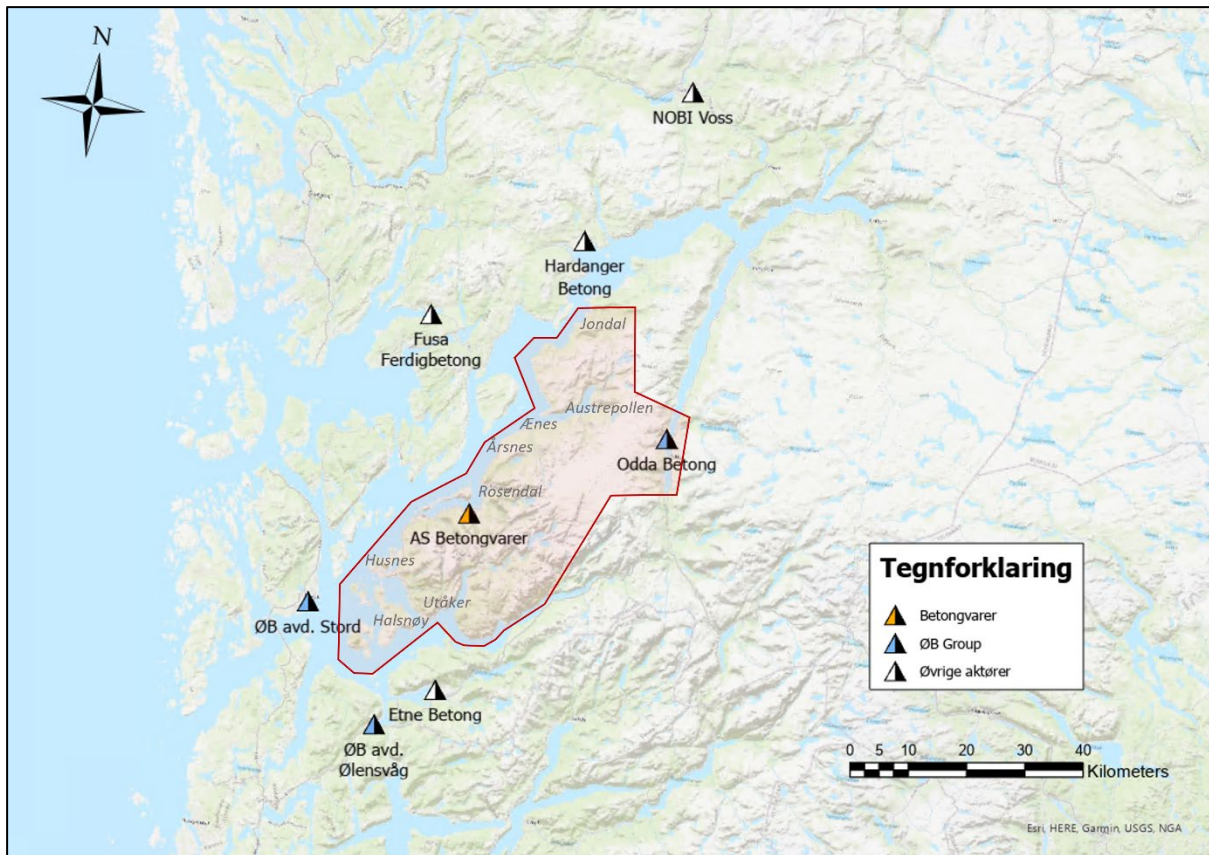
²⁴³ Brev fra ØB Group 15. februar 2023, vedlegg "230215 – Salgsdata ØB og Betongvarer".

²⁴⁴ Konkurransetilsynet har kun mottatt volumtall for Etne Betongs salg til kunder i områdene rundt Odda, og har beregnet omsetning ved å legge til grunn en pris på [redacted] kroner per m³. Dette gir tilsvarende forholdstall mellom omsetning og solgt volum som for Nobi Voss i samme område, jf. Tabell 2. Tilsynet vurderer på bakgrunn av dette det som sannsynlig at Etne Betong har hatt en omsetning i Odda og området rundt i en størrelsesorden [redacted] enn Betongvarer.

- (218) Basert på ovennevnte er Konkurransetilsynet av den oppfatning at Odda Betong og Betongvarer er reelle alternativer for kunder i området rundt Odda. Videre er det tilsynets vurdering at Etne Betong er et alternativ for kunder i området. Nobi Voss har levert ferdigbetong til området, men har relativt lang avstand og reisetid til Odda sammenlignet med Betongvarer og Etne Betong, jf. Tabell 4 og Tabell 5. I tillegg har Nobi Voss en kostnadsulempe i form av bompenger på Hardangerbrua.²⁴⁵ Etter tilsynets vurdering tilsier dette at Nobi Voss i mindre grad er et alternativ for kunder i dette området. På grunn av ulempe med ferge er det tilsynets vurdering at Hardanger Betong ikke er et alternativ for kunder i dette området.
- (219) For kunder i området rundt Jondal er Hardanger Betong nærmeste betongverk, Odda Betong nest nærmeste betongverk og Betongvarer tredje nærmeste Betongverk, jf. Tabell 4. Hardanger Betong har en ulempe ved at de er avhengig av ferge for å levere ferdigbetong til dette området. Dette fører til at Hardanger Betong ikke er nærmeste betongverk målt i reisetid, jf. Tabell 5. Hardanger Betong har også solgt et svært begrenset volum ferdigbetong til dette området, jf. Tabell 2.
- (220) Både Odda Betong og Betongvarer har hatt flere leveranser til området rundt Jondal, jf. Figur 7. Betongvarer hadde en omsetning på til sammen om lag ██████████ kroner til dette området i perioden fra 2021-2022.²⁴⁶ Til tross for lengre avstand og kjøretid til Jondal, er Betongvarers omsetning ██████████ Hardanger Betongs omsetning i dette området i perioden, jf. Tabell 2. Det er etter Konkurransetilsynets vurdering en indikasjon på at det er ulemper med ferge ved levering av ferdigbetong utover ventetid.
- (221) Basert på ovennevnte legger Konkurransetilsynet til grunn at differansen i avstand tilsier at Betongvarer og Odda Betong er reelle alternativer for kunder i Jondal og i området rundt. Videre er det tilsynets vurdering at Hardanger Betong er et alternativ for kunder i området, basert på differanse i avstand.
- (222) På bakgrunn av vurderingene i kapittel 5.3.3, har Konkurransetilsynet avgrenset et lokalt marked som strekker seg fra området rundt Halsnøya i sør, området rundt Jondal i nord og området rundt Odda i øst, jf. Figur 11. Dette markedet vil i det videre omtales som Folgefonnhelvøya. I dette markedet er konkurranseforholdene etter tilsynets vurdering tilstrekkelig like, der partenes betongverk fremstår som substitutter for kunder i området. For kunder i ytterkantene av det relevante geografiske markedet, er det tilsynets vurdering at også andre aktører er reelle alternativer for kundene. Innenfor det geografiske markedet vil dermed konkurranseforholdene være likere for kunder som er lokalisert nær hverandre på grunn av lavere differanse i avstand. Konkurransvilkårene i det gitte området er likevel vurdert å være tilstrekkelig like og kan dermed avgrenses fra nærliggende områder, jf. avsnitt (208) til (221).

²⁴⁵ Nobi Voss må i tillegg betale 770 kroner for å passere rv. 7 Hardangerbrua tur/retur, jf. <https://ferde.no/bomanlegg-og-priser/hardangerbrua>. Lesedato 21. april 2023.

²⁴⁶ Brev fra ØB Group 15. februar 2023, vedlegg "230215 – Salgsdata ØB og Betongvarer".

Figur 11 Kart som viser det relevante geografiske markedet

5.3.4 Konklusjon geografisk markedsavgrensing

- (223) På bakgrunn av ovennevnte legger Konkurransetilsynet til grunn at markedet for produksjon og salg av ferdigbetong har både en nasjonal og lokal dimensjon. På lokalt nivå avgrenses det relevante geografiske markedet til Folgefonnhalvøya.
- (224) Selv om konkurransevilkårene i ulike deler av det geografiske markedet er tilstrekkelig ensartet og kan skilles fra omkringliggende områder, er det variasjoner innenfor det geografiske markedet, jf. avsnitt (222). Dette hensyntas til i konkurranseanalysen i kapittel 7.

5.4 Konklusjon markedsavgrensing

- (225) Konkurransetilsynet legger etter dette til grunn at det relevante markedet er produksjon og salg av ferdigbetong, og at det relevante markedet har både en nasjonal og lokal dimensjon. På lokalt nivå avgrenses det relevante geografiske markedet til Folgefonnhalvøya.

6 Alternativsituasjon

6.1 Rettslig utgangspunkt

- (226) Konkurransetilsynet skal forby foretakssammenslutninger som i betydelig grad vil hindre effektiv konkurranse. Det er ikke grunnlag for å forby en transaksjon der det er sannsynlig at konkurranseforholdene vil svekkes i like stor, eller i større grad, uten foretakssammenslutningen. I dette ligger et krav om årsakssammenheng.²⁴⁷
- (227) Kravet til årsakssammenheng innebærer at Konkurransetilsynet må sammenligne konkurransesituasjonen som vil oppstå dersom foretakssammenslutningen gjennomføres med

²⁴⁷ Kommisjonens retningslinjer for horisontale foretakssammenslutninger (2004/C 31/03), avsnitt 9, jf. avsnitt 2, og sak COMP/M.6360 *Nynas/Shell/Harburg Refinery*, avsnitt 307 til 311.

den mest sannsynlige markedsutviklingen uten foretakssammenslutningen (alternativsituasjonen).²⁴⁸

- (228) I de fleste tilfeller vil det være mest relevant å sammenligne med konkurransesituasjonen slik den var før foretakssammenslutningen, når man skal vurdere transaksjonens virkninger. Dette er også i samsvar med Kommisjonens praksis og retningslinjer for vurdering av horisontale foretakssammenslutninger.²⁴⁹ I *Universal/EMI* uttalte Kommisjonen blant annet at:
- "Absent exceptional circumstances (for example, a failing firm situation), this pre-merger situation is the relevant framework against which to assess the likely effects on competition of the proposed concentration. [...] The notifying party did not put forward convincing arguments or evidence as to why the Commission should deviate from this principle".*²⁵⁰
- (229) I enkelte saker kan det imidlertid, etter en konkret vurdering, være holdepunkter for å legge en annen alternativsituasjon til grunn.²⁵¹
- (230) Dersom en annen markedsutvikling skal anses som mer sannsynlig enn konkurransesituasjonen før foretakssammenslutningen, må den alternative markedsutviklingen således ha støtte i fremlagt dokumentasjon eller andre konkrete holdepunkter og analyser.
- (231) Etter Konkurransetilsynets oppfatning er det i foreliggende sak ikke grunnlag for å legge til grunn en annen alternativsituasjon enn markedsforholdene som eksisterte i det relevante markedet på tidspunktet for foretakssammenslutningen.

7 Konkurransanalyse

7.1 Innledning

- (232) Det følger av ordlyden i konkurranseloven § 16 første ledd at Konkurransetilsynet skal forby en foretakssammenslutning som i betydelig grad vil hindre effektiv konkurranse, særlig som et resultat av at en dominerende stilling skapes eller styrkes.
- (233) Den rettslige terskelen «i betydelig grad» innebærer at virkningen må være kvalifisert og derfor ligge over en viss terskel. Denne terskelen kan ikke angis generelt eller eksakt, men må vurderes konkret.²⁵² Kommisjonens horisontale retningslinjer angir en rekke ikke-uttømmende momenter for analysen, og det må gjøres en samlet vurdering av de momenter som anses relevante i den konkrete sak.²⁵³
- (234) Foretakssammenslutninger mellom faktiske eller potensielle konkurrenter i samme marked kan hindre effektiv konkurranse ved at det oppstår horisontale ikke-koordinerte virkninger og/eller horisontale koordinerte virkninger.²⁵⁴
- (235) Ikke-koordinerte virkninger kan oppstå ved at konkurransepress som tidligere har vært utøvd mellom en eller flere tilbydere fjernes. Gjennom dette får tilbyderen økt markedsrett.
- (236) Den direkte virkningen av en foretakssammenslutning er at konkurransen mellom de fusjonerende virksomhetene opphører.²⁵⁵ Dersom en av de fusjonerende virksomhetene hadde økt sine priser før foretakssammenslutningen, ville den ha mistet noe av sin omsetning til den andre virksomheten. Foretakssammenslutningen fjerner dette konkurransepresset, og kan således gi de fusjonerende virksomhetene økt markedsrett. Økt markedsrett kan utøves

²⁴⁸ Kommisjonens retningslinjer for horisontale foretakssammenslutninger (2004/C 31/03), avsnitt 9.

²⁴⁹ Kommisjonens retningslinjer for horisontale foretakssammenslutninger (2004/C 31/03), avsnitt 9

²⁵⁰ Sak COMP/M. 6458 *Universal/EMI*, avsnitt 410.

²⁵¹ Kommisjonens retningslinjer for horisontale foretakssammenslutninger (2004/C 31/03), avsnitt 9.

²⁵² Høyesteretts dom av 16. februar 2023 (HR-2023-299-A) i sak nr. 22-076582SIV-HRET om Schibsted ASA sitt erverv av Nettbil AS, avsnitt 109.

²⁵³ Kommisjonens retningslinjer for horisontale foretakssammenslutninger 2004/C 31/03, se særlig avsnitt 10-13.

²⁵⁴ Kommisjonens retningslinjer for horisontale foretakssammenslutninger 2004/C 31/03 avsnitt 22.

²⁵⁵ Kommisjonens retningslinjer for horisontale foretakssammenslutninger (2004/C 31/03), avsnitt 24.

- gjennom prisøkninger, reduksjon i produksjonen, dårligere utvalg og kvalitet på varer og tjenester, mindre innovasjon og/eller endring av andre konkurranseparametere.²⁵⁶
- (237) Andre virksomheter i samme marked kan, som en følge av de fusjonerende virksomhetenes prisøkning, oppleve en økning i etterspørselen. Dette kan gi de andre virksomhetene i markedet insentiver til også å gjennomføre lønnsomme prisøkninger.
- (238) Markedsandeler kan gi en nyttig første indikasjon på markedsstrukturen og den konkurransemessige betydningen av de fusjonerende virksomhetene og deres konkurrenter.²⁵⁷ Markedsandeler, eller andre mål på konsentrasjonen i markedet, vil imidlertid ikke alltid reflektere konkurranseintensiteten mellom aktørene. Årsaken er at markedsandeler kan over- eller underestimere hvor nære konkurrenter aktørene i markedet er.
- (239) I markeder med differensierte produkter har produktenes substituerbarhet stor betydning for hvor sterkt konkurransepress markedsaktørene utøver på hverandre. Jo mer substituerbare partenes produkter er, jo sterkere er konkurransepresset de fusjonerende virksomhetene utøver på hverandre før foretakssammenslutningen, og desto mer sannsynlig er det at de fusjonerende virksomhetene vil øke prisene etter foretakssammenslutningen.²⁵⁸ I markeder med høy grad av produkt differensiering vil Konkurransetilsynet derfor legge større vekt på hvor nære konkurrenter partene er, enn på konsentrasjonen i markedet.
- (240) Nyetablering og kjøpermakt kan begrense de fusjonerende virksomhetenes muligheter og insentiver til å utøve markedsrett.
- (241) Hvorvidt en dominerende stilling skapes eller styrkes som følge av foretakssammenslutningen, vil bero på en vurdering av flere forhold, som hver for seg ikke nødvendigvis er avgjørende.²⁵⁹ Etter praksis fra EU-domstolen vil et foretaks markedsandel normalt være den viktigste indikatoren på om et foretak innehar en dominerende stilling.²⁶⁰ I vurderingen av om en dominerende stilling skapes eller styrkes, vil markedsandeler på 50 prosent eller mer i henhold til rettspraksis være en presumsjon for dominans.²⁶¹ Andre sentrale momenter er om markedsandelene har vært stabile over tid,²⁶² øvrige konkurrenters markedsandeler,²⁶³ hvilke etablerings- og ekspansjonshindringer som foreligger, samt kunders eventuelle kjøpermakt.²⁶⁴
- (242) Effektivitetsgevinster kan motvirke de negative følgene for konkurransen i markedene som berøres av foretakssammenslutningen.²⁶⁵
- (243) I det følgende vil Konkurransetilsynet vurdere hvert av de ovennevnte forholdene i markedet for produksjon og salg av ferdigbetong på Folgefonnhalvøya, for å vurdere om foretakssammenslutningen i betydelig grad vil hindre effektiv konkurranse. Først vil tilsynet vurdere om foretakssammenslutningen vil medføre ikke-koordinerte konkurransebegrensende

²⁵⁶ Kommisjonens retningslinjer for horisontale foretakssammenslutninger (2004/C 31/03), avsnitt 8. Begrepet "prisøkning" er i vedtaket en samlebetegnelse for disse måtene å utøve markedsrett på. Med prisøkning menes også en mindre reduksjon i priser enn hva som ville vært tilfellet uten foretakssammenslutningen.

²⁵⁷ Kommisjonens retningslinjer for horisontale foretakssammenslutninger (2004/C 31/03), avsnitt 14.

²⁵⁸ Kommisjonens retningslinjer for horisontale foretakssammenslutninger (2004/C 31/03), avsnitt 28.

²⁵⁹ Sak C-27/76 *United Brands mot Kommisjonen*, avsnitt 66 og sak C-85/76 *Hoffmann La Roche mot Kommisjonen*, avsnitt 39 tredje ledd. Se også NOU 2003:12, side 58.

²⁶⁰ NOU 2003:12, side 58. Se også Kommisjonens retningslinjer for horisontale foretakssammenslutninger 2004/C 31/03, avsnitt 17.

²⁶¹ Sakene C-85/76 *Hoffmann-La Roche mot Kommisjonen*, avsnitt 41, T-65/98 *Van den Bergh Foods mot Kommisjonen*, avsnitt 154, C-62/86 *AKZO Chemie mot Kommisjonen*, avsnitt 60, T-340/03 *France Telecom mot Kommisjonen*, avsnitt 100, T-336/07 *Telefonica og Telefonica de Espana mot Kommisjonen*, avsnitt 150 og E-14/15 *Holship Norge AS og Norsk Transportarbeiderforbund*, avsnitt 83. Se også NOU 2003:12, side 58.

²⁶² Sakene C-85/76 *Hoffmann-La Roche mot Kommisjonen*, avsnitt 41, T-139/98 *AAMS mot Kommisjonen*, avsnitt 51, T-65/98 *Van den Bergh Foods mot Kommisjonen*, avsnitt 154 og T-336/07 *Telefonica SA mot Kommisjonen*, avsnitt 149.

²⁶³ NOU 2003:12, side 58. Se også sak C-85/76 *Hoffmann-La Roche mot Kommisjonen*, avsnitt 48 og sak T-219/99 *British Airways mot Kommisjonen*, avsnitt 210.

²⁶⁴ NOU 2003:12, side 58. Se også sak T-228/97 *Irish Sugar mot Kommisjonen*, avsnitt 97-104.

²⁶⁵ Kommisjonens retningslinjer for horisontale foretakssammenslutninger (2004/C 31/03), avsnitt 12.

virksomheter som følge av at konkurransepresset mellom partene faller bort. Videre vil tilsynet vurdere hvorvidt foretakssammenslutningen skaper eller styrker en dominerende stilling.

7.2 Kjennetegn ved markedet for produksjon og salg av ferdigbetong

7.2.1 Konkurransparametere

- (244) Konkurransetilsynet viser til høringssvar fra kunder og andre ferdigbetongaktører hvor det fremgår at pris, kvalitet og leveringssikkerhet er de viktigste konkurranseparameterne i ferdigbetongmarkedet.²⁶⁶ Kapasitet, fleksibilitet og erfaring fra tidligere leveranser blir også fremhevet av noen kunder.²⁶⁷
- (245) Kruse Smith har oppgitt følgende om deres vurderinger ved valg av ferdigbetongleverandør: *"På grunn av den relative betydningen som betong utgjør av våre kostnader anser vi betong som en prissensitiv vare. Pris vil derfor rangeres høyest. En faktor som kapasitet ansees for å være en forutsetning for å kunne levere. Vi er også avhengig av høy pålitelighet slik at vår egen produksjon ikke stopper opp. Normalt henger kapasitet og pålitelighet sammen. Vi vurderer derfor kritisk dersom det er stor avstand fra prosjekt til blandeverk, desto høyere risiko er det for forsinkelser. Med hensyn til kvalitet, så oppleves kvaliteten på selve betong generelt sett tilfredsstillende hos de fleste. Der hvor leverandører skiller seg fra hverandre, er hvor gode de er på logistikk".*²⁶⁸ Nobi Voss har oppgitt følgende om hva som er viktige konkurranseparametere i markedet for ferdigbetong: *"-Leveringstid/presisjon, kunden må ha betong når han ønsker*
- Pris
- Noen større kunder har rammeavtaler med ferdigbetongleverandører og må bruke de selv om de kunne fått billigere betong hos andre når man opererer utenfor normalt kjerneområde".²⁶⁹
- (246) Konkurransetilsynet legger på denne bakgrunn til grunn at pris, kvalitet og leveringssikkerhet er de viktigste konkurranseparameterne i ferdigbetongmarkedet.

7.2.2 Differensieringsfaktorer i markedet for produksjon og salg av ferdigbetong

- (247) Som følge av standardkrav knyttet til produksjonen av ferdigbetong, er det Konkurransetilsynets vurdering at produktet i seg selv i stor grad er det samme på tvers av leverandører, jf. kapittel 4.1. Selv om produktet i seg selv i stor grad er homogent, kan blant annet ulike kostnader blant aktørene og ulik geografisk beliggenhet likevel medføre at tilbyderne er differensierte.²⁷⁰
- (248) Aktørene i markedet skiller seg for det første fra hverandre når det gjelder betongverkens geografiske beliggenhet i forhold til hvor kundene befinner seg. Transportkostnader er en vesentlig faktor i dette markedet, og kostnadene øker med avstanden ferdigbetongen fraktes, jf. kapittel 5.3. Aktører som må benytte ferge for å betjene kundene, vil i tillegg ha økte kostnader knyttet til å levere ferdigbetong, jf. avsnitt (166). Avstand til kunden og behovet for ferge har dermed stor betydning for aktørenes variable transportkostnader, og dermed hvilken pris aktøren har insentiv til å tilby den aktuelle kunden.²⁷¹ Avstand til kunden og behovet for å ta ferge, vil også ha betydning for hvor god leveringssikkerhet aktøren kan tilby, jf. avsnitt (128) og (166).
- (249) Betongverkens beliggenhet i forhold til kunden har stor betydning for hvor konkurransedyktig aktørene er, jf. avsnitt (247). Dersom en aktør har et betongverk i nærheten av kunden, vil den alt annet likt være mer konkurransedyktig enn dersom betongverket

²⁶⁶ Brev fra [redacted] brev fra Kruse Smith 3. januar 2023, [redacted] og e-post fra Nobi Voss 2. mars 2023.

²⁶⁷ Brev fra [redacted] brev fra Kruse Smith 3. januar 2023 og [redacted].

²⁶⁸ Brev fra Kruse Smith 3. januar 2023.

²⁶⁹ E-post fra Nobi Voss 2. mars 2023.

²⁷⁰ Dette understøttes også av OECD, som viser til at analysemetodikken for differensierte produkter også vil være gjeldende for homogene produkter hvor det er kostnadsforskjeller mellom tilbyderne. OECD (2006) *Policy Roundtables – Competition in Bidding Markets*", side 8.

²⁷¹ Tilsvarende resonnement legges til grunn ved vurderingen av effektivitetsgevinster, jf. Kommisjonens retningslinjer for horisontale foretakssammenslutninger 2004/C 31/03, avsnitt 80.

befinner seg lengre unna. Videre vil en aktør som ikke har behov for å benytte ferge for å levere ferdigbetong til en kunde, alt annet likt være mer konkurransedyktig om et oppdrag enn en aktør som må benytte ferge for å levere. Dette skyldes både at aktøren vil ha lavere transportkostnader, men også at kortere transportavstand og fravær av ferge vil bidra til økt leveringssikkerhet, jf. avsnitt (248). Det er på denne bakgrunn Konkurransetilsynets vurdering at betongverkenes beliggenhet i forhold til kunden er en viktig differensieringsfaktor i markedet.

- (250) Kapasiteten er også ulik for aktørene, jf. Tabell 1. Disse forskjellene er etter Konkurransetilsynets vurdering knyttet til antall betongverk som kan levere ferdigbetong i det lokale markedet, produksjonskapasiteten på betongverkene, antall betong- og pumpebiler og antall ansatte tilknyttet betongverkene. Enkelte aktører har også tilgang på mobile betongverk, som kan settes i drift ved behov for økt kapasitet, jf. kapittel 4.2 og kapittel 5.2.3. Det er tilsynets vurdering at aktører med stor samlet kapasitet har en fordel i forhold til aktører med mindre kapasitet, når det gjelder leveringssikkerhet.
- (251) Aktørene skiller seg videre fra hverandre med hensyn til om de er vertikalt integrert med egen produksjon av innsatsfaktorer til ferdigbetongproduksjon, som sement og tilslag, eller om de kjøper inn dette fra eksterne leverandører. Aktører som kjøper innsatsfaktorer eksternt, vil normalt ha høyere variable kostnader knyttet til innkjøp av innsatsfaktorer, blant annet som følge av at de må betale et påslag til leverandøren. Samtidig vil det etter Konkurransetilsynets vurdering være en fordel å kjøpe innsatsfaktorer fra leverandører i nærheten for å minimere transportkostnadene. Konkurransetilsynet, Kommisjonen og britiske konkurransemyndigheter har tidligere lagt til grunn at markedene for tilslag er lokale.²⁷² Tilsynet legger på denne bakgrunn til grunn at vertikalt integrerte aktører isolert sett kan ha en kostnadsfordel, blant annet fordi de ikke nødvendigvis må betale et påslag til leverandøren, men at dette kan motvirkes av lang transportavstand fra produksjonsstedet til betongverkene.
- (252) Basert på det ovennevnte legger Konkurransetilsynet til grunn at beliggenheten til aktørens betongverk i forhold til kunden, er den viktigste faktoren for å vurdere konkurransenærhet mellom aktørene i markedet. I tillegg vil tilsynet se hen til aktørens kapasitet og om aktørene er vertikalt integrert med egen produksjon av sement eller tilslag i nærheten av Folgefonnhalvøya eller ikke. Disse faktorene har dermed betydning for i hvilken grad aktørene utøver et konkurransepress mot hverandre.

7.3 Horisontale ikke-koordinerte virkninger i markedet for produksjon og salg av ferdigbetong på Folgefonnhalvøya

7.3.1 Innledning

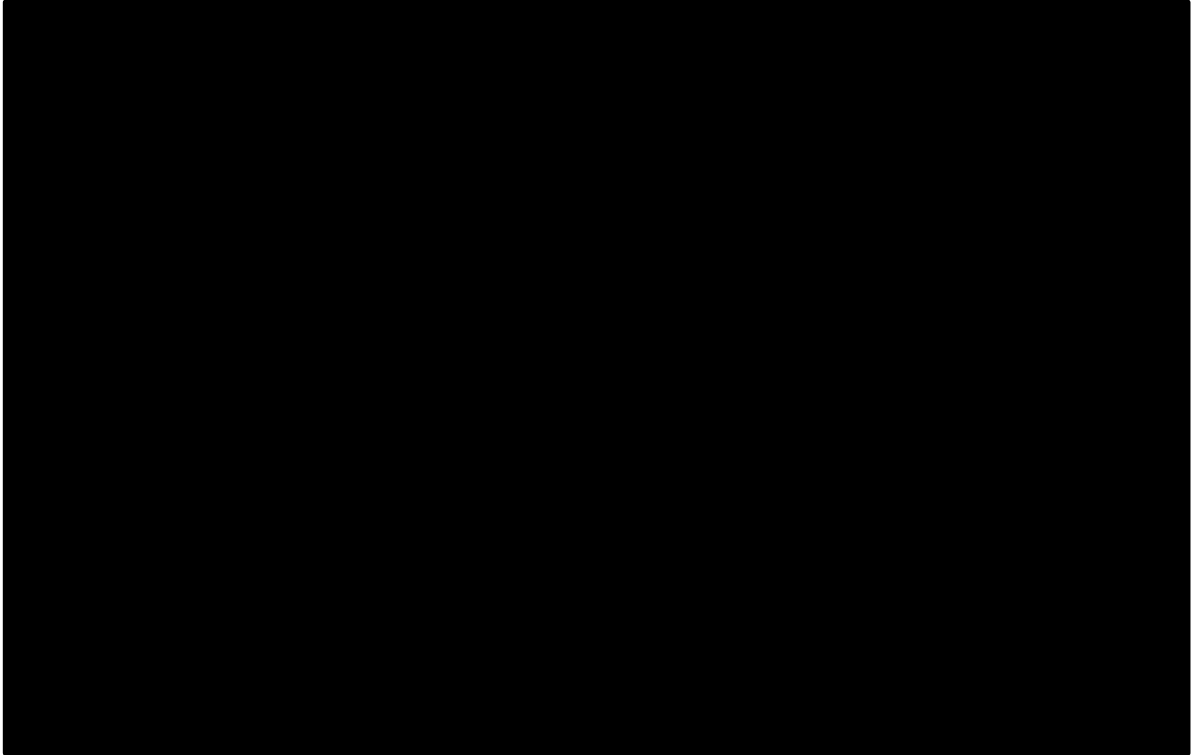
- (253) Konkurransetilsynet har avgrenset det geografiske markedet til Folgefonnhalvøya, jf. kapittel 5.3.
- (254) Betongverkene og lokaliseringen av partenes kunder i det lokale markedet Folgefonnhalvøya er markert på kartet nedenfor i Figur 12. Det er kun betongverkene til Betongvarer og Odda Betong som er lokalisert i det lokale markedet. Betongvarer selger ferdigbetong fra sitt betongverk i Dimmelsvik, mens ØB Group i hovedsak selger ferdigbetong fra sitt betongverk på Eitrheim utenfor Odda til kunder i markedet.²⁷³
- (255) ØB Group selger også et begrenset volum ferdigbetong fra sine betongverk på Stord og i Ølensvåg til kunder i markedet. Det samme gjelder Etne Betong, Hardanger Betong, Fusa Ferdigbetong og Nobi Voss.²⁷⁴

²⁷² V2003-52 Kolo Veidekke AS/Litra Grus AS, COMP/M.2317 Lafarge/Blue Circle (II) 1. mars 2001 og COMP/M.3415 CRH/SEMAPA/Secil JV 28. mai 2004, Competition Commission vedtak i Anglo-American PLC/Lafarge S.A 1. mai 2012, side 8.

²⁷³ Brev fra ØB Group 15. februar 2023, vedlegg "230215 – Salgsdata ØB og Betongvarer".

²⁷⁴ Aktørene har kun oppgitt totale salgstall i ulike deler av det lokale markedet, og disse er derfor ikke markert på kartet i Figur 12, jf. e-post fra Hardanger Betong 2. januar 2023, e-post fra Fusa Ferdigbetong 8. januar 2023, e-post fra Nobi Voss 4. januar 2023 og e-post fra Etne Betong 28. februar 2023.

- (256) Konkurransetilsynets informasjonsinnhenting har ikke avdekket at det har blitt benyttet mobile betongverk til oppdrag på Folgefonnhalvøya de siste årene.²⁷⁵ Tilsynet har derfor lagt til grunn at aktører med mobile betongverk ikke har solgt ferdigbetong til kunder på Folgefonnhalvøya i 2021 og 2022. Etableringsmulighetene til aktører med mobile betongverk i forbindelse med fremtidige oppdrag på Folgefonnhalvøya, vil vurderes i kapittel 7.3.6.3.

Figur 12 Partenes og øvrige aktørers betongverk, samt partenes salg av ferdigbetong i området rundt det relevante geografiske markedet Folgefonnhalvøya.²⁷⁶

7.3.2 Markedsstruktur

- (257) Samlet konsentrasjonsgrad i markedet og endringen i samlet konsentrasjonsgrad kan gi nyttig informasjon om konkurransesituasjonen og hvordan denne endres som følge av foretakssammenslutningen.²⁷⁷ Jo høyere markedsandel en virksomhet har, desto mer sannsynlig er det at den har markedsrett, og jo større økning i markedsandel en foretakssammenslutning medfører, desto mer sannsynlig er det at foretakssammenslutningen vil føre til en økning i markedsrett.²⁷⁸
- (258) Konkurransetilsynet har innhentet informasjon om de ulike aktørenes omsetning i markedet og har beregnet markedsandeler basert på dette.²⁷⁹ Tabell 6 viser omsetning og markedsandeler for 2021 og 2022 i det lokale markedet Folgefonnhalvøya.

²⁷⁵ E-post fra Unicon 20. april 2023 og e-post fra Norbetong 14. april 2023.

²⁷⁶ Betongvarers salg lar seg ikke spore på adressenivå, og det er derfor gruppert i utvalgte punkter på kartet basert på stedsnavn knyttet til salgene.

²⁷⁷ Samlet konsentrasjonsgrad måles gjerne med Herfindahl-Hirschmann-indeksen (HHI), jf. Kommisjonens retningslinjer for horisontale foretakssammenslutninger 2004/C 31/03, avsnitt 16.

²⁷⁸ Kommisjonens retningslinjer for horisontale foretakssammenslutninger 2004/C 31/03, avsnitt 27.

²⁷⁹ Brev fra ØB Group 15. februar 2023, vedlegg "230215 – Salgsdata ØB og Betongvarer", e-post fra Hardanger Betong 2. januar 2023, e-post fra Fusa Ferdigbetong 8. januar 2023, e-post fra Nobi Voss 4. januar 2023 og e-post fra Etne Betong 28. februar 2023.

Tabell 6 Markedsandeler på Folgefonnhalvøya basert på omsetning

Aktør	Omsetning (1 000 kroner)		Markedsandel (prosent)	
	2021	2022	2021	2022
Odda Betong	■	■	■	■
ØB avd. Ølensvåg	■	■	■	■
ØB avd. Stord	■	■	■	■
Sum ØB Group	■	■	■	■
Betongvarer	■	■	■	■
Sum partene	■	■	■	■
Hardanger Betong	■	■	■	■
Etne Betong²⁸⁰	■	■	■	■
Fusa Ferdigbetong²⁸¹	■	■	■	■
Nobi Voss	■	■	■	■
Sum	■	■	100	100

- (259) Konkurransetilsynet har videre innhentet informasjon om hvor mye ferdigbetong aktørene har solgt i markedet og har beregnet markedsandeler basert på dette.²⁸² Tabell 7 viser volum og tilhørende markedsandeler for 2021 og 2022 på Folgefonnhalvøya.

²⁸⁰ Konkurransetilsynet har kun mottatt volumtall for Etne Betongs salg til kunder på Folgefonnhalvøya, og har beregnet omsetningstallet ved å legge til grunn en pris på ■ kroner per m³.

²⁸¹ Konkurransetilsynet har kun mottatt volumtall for Fusa Ferdigbetong sitt salg til kunder på Folgefonnhalvøya, og har beregnet omsetningstallet ved å legge til grunn en pris på ■ kroner per m³. Volumtallene er videre oppgitt samlet for perioden 2020-2022 (■ m³), og det er her lagt til grunn at salget er jevnt fordelt over disse årene (■ m³ per år).

²⁸² Brev fra ØB Group 15. februar 2023, vedlegg "230215 – Salgsdata ØB og Betongvarer", e-post fra Hardanger Betong 2. januar 2023, e-post fra Fusa Ferdigbetong 8. januar 2023, e-post fra Nobi Voss 4. januar 2023 og e-post fra Etne Betong 28. februar 2023.

Tabell 7 Markedsandeler på Folgefonnhalvøya basert på volum

Aktor	Volum (m ³)		Markedsandel (prosent)	
	2021	2022	2021	2022
Odda Betong	■	■	■	■
ØB avd. Ølensvåg	■	■	■	■
ØB avd. Stord	■	■	■	■
ØB Group	■	■	■	■
Betongvarer	■	■	■	■
Sum partene	■	■	■	■
Hardanger Betong	■	■	■	■
Etne Betong	■	■	■	■
Fusa Ferdigbetong	■	■	■	■
Nobi Voss	■	■	■	■
Sum	■	■	100	100

- (260) Som det fremgår av Tabell 6 og Tabell 7, har partene før foretakssammenslutningen høye markedsandeler i markedet for produksjon og salg av ferdigbetong på Folgefonnhalvøya. Basert på omsetning har Betongvarer markedsandeler på henholdsvis ■ prosent i 2021 og ■ prosent i 2022, og ØB Group markedsandeler på henholdsvis ■ prosent i 2021 og ■ prosent i 2022.
- (261) Øvrige aktører har svært lave markedsandeler i det relevante markedet. Basert på omsetning er markedsandelene til øvrige aktører på til sammen ■ prosent i 2021 og ■ prosent i 2022. Foretakssammenslutningen vil føre til at partene får en svært høy markedsandel. Basert på omsetning var partenes samlede markedsandel før foretakssammenslutningen på ■ prosent i 2021 og ■ prosent i 2022.²⁸³ Foretakssammenslutningen vil medføre at det går fra å være i hovedsak to aktører som konkurrerer om kundene, til at det i hovedsak kun vil være én aktør.

7.3.3 Konkurransenærhet mellom partene

- (262) Konkurransepresset de fusjonerende virksomhetene utøver på hverandre har stor betydning for foretakssammenslutningens virkninger, jf. avsnitt (235) og (236).
- (263) Ikke-koordinerte virkninger er mer sannsynlig dersom partenes produkter er nære substitutter.²⁸⁴ Partene trenger imidlertid ikke være hverandres næreste konkurrenter for at foretakssammenslutningen i betydelig grad vil hindre effektiv konkurranse.²⁸⁵
- (264) I det følgende vil Konkurransetilsynet vurdere ulike faktorer som har betydning for hvor sterkt konkurransepress partene utøver på hverandre, herunder hvor nære substitutter partenes

²⁸³ Markedsandelene vil være om lag på samme nivå dersom beregningen i stedet tok utgangspunkt i volum ferdigbetong som er levert i det lokale markedet.

²⁸⁴ Kommisjonens retningslinjer for horisontale foretakssammenslutninger 2004/C 31/03, avsnitt 28.

²⁸⁵ Vedtak V2015-24 Coop Norge Handel AS-ICA Norge AS, side 20 og Vedtak 2015-1 TeliaSonera AB (publ)-Tele2 Norge AS/Network Norway AS, side 42. Tilsvarende legges til grunn i Kommisjonens avgjørelse i sak M.6992 Hutchinson 3G UK/Telefonica Ireland, avsnitt 200 med henvisning til Kommisjonens retningslinjer for horisontale foretakssammenslutninger 2004/C 31/03, avsnitt 28.

produkter er. Det fremgår av kapittel 7.2.2, at betongverkenes beliggenhet i forhold til kundene, aktørenes kapasitet og om aktørene er vertikalt integrert eller ikke er viktige faktorer for å vurdere konkurransenærhet mellom partene. En viktig del av vurderingen av konkurransenærhet er også i hvilken grad aktørene har blitt ansett som nære alternativer for kundene i markedet, og hvordan partene selv vurderer konkurransepresset fra hverandre i interne dokumenter. Disse faktorene har betydning for i hvilken grad aktørene utøver et konkurransepress mot hverandre i det relevante markedet.

- (265) Partene er nærmeste og nest nærmeste betongverk for de aller fleste kunder i markedet, og de er i all hovedsak ikke avhengig av å levere ferdigbetong med ferge, jf. Tabell 4. Det er derfor etter Konkurransetilsynets vurdering sannsynlig at partene er de to aktørene som har de laveste samlede transportkostnadene forbundet med å levere ferdigbetong til de aller fleste kundene i det lokale markedet, jf. avsnitt (222). Beliggenheten til Betongvarer og ØB Groups betongverk i forhold til kundene tilsier dermed isolert sett at partene er nære konkurrenter i det relevante markedet. Samtidig varierer avstanden mellom partenes betongverk og kundene i det lokale markedet. Etter tilsynets vurdering kan variasjonen i avstand ha betydning for hvor nære konkurrenter partene er i ulike deler av det lokale markedet.²⁸⁶ I vurderingen av konkurransenærheten mellom partene vil tilsynet derfor ta hensyn til at konkurransesituasjonen kan variere for ulike kunder innenfor det lokale markedet.
- (266) Videre har partene ulik produksjonskapasitet. Betongvarer har nylig [redacted] sin produksjonskapasitet og har per i dag en årlig produksjonskapasitet på [redacted] m³, jf. Tabell 1. Videre disponerer selskapet fem betong- og pumpebiler, som er dedikert til foretakets ferdigbetongvirksomhet, jf. kapittel 2.2.
- (267) ØB Group har tre betongverk som leverer ferdigbetong til kunder på Folgefonnhalvøya, jf. Tabell 1, og konsernet disponerer flere mobile betongverk, jf. avsnitt (30) og (33). Betongverket til Odda Betong har en årlig produksjonskapasitet på [redacted] m³ og disponerer fast fire betongbiler og to pumper, jf. avsnitt (79). Odda Betong har i tillegg mulighet til å benytte betongbiler og -pumper som tilhører ØB Groups øvrige betongverk i regionen.²⁸⁷
- (268) Partene oppgir at gjennomsnittlig årlig kapasitetsutnyttelse de siste to årene for betongverkene i Dimmelsvik og Odda, har vært på mellom [redacted] prosent.²⁸⁸ Betongvarer oppgir like fullt at de ofte opplever [redacted] ledig leveringskapasitet, men at dette [redacted].²⁸⁹ ØB Group oppgir [redacted].²⁹⁰ Samtidig oppgir ØB Group at de fleste kundene [redacted].²⁹¹ At [redacted], kan etter Konkurransetilsynets vurdering ikke forstås som at partene opplever reelle kapasitetsutfordringer. I den grad aktørene opplever kapasitetsutfordringer, kan dette løses ved å leie inn ytterligere transportkapasitet.²⁹²
- (269) På denne bakgrunn er det Konkurransetilsynets vurdering at begge parter har stor produksjonskapasitet og mye ledig kapasitet. ØB Group har betydelig høyere kapasitet enn Betongvarer, men Betongvarer har nylig [redacted] sin produksjonskapasitet på betongverket, noe som trekker i retning av at Betongvarer vil få insentiver til å konkurrere enda hardere

²⁸⁶ At konkurransepresset mellom partene kan variere innenfor det lokale markedet, har tidligere også blitt lagt til grunn av Kommisjonen i sak M.7878 HeidelbergCement/Schwenk/Cemex Hungary/Cemex Croatia. Saken gjaldt produksjon og salg av hovedsakelig grå sement.

²⁸⁷ <https://www.oddabetong.no/>. Lesedato 21. mars 2023.

²⁸⁸ Brev fra ØB Group 9. februar 2023, vedlegg "3 Spec blandeverk Svar spørsmål 3" og brev fra Betongvarer 8. februar 2023.

²⁸⁹ Brev fra Betongvarer 8. februar 2023.

²⁹⁰ Brev fra ØB Group 9. februar 2023, vedlegg "8 Perioder med kapasitetsutfordringer Svar på spørsmål 8".

²⁹¹ Brev fra ØB Group 9. februar 2023, vedlegg "8 Perioder med kapasitetsutfordringer Svar på spørsmål 8".

²⁹² [redacted], jf. meldingen, side 21. Videre oppgir Hallingdal Betong AS i e-post 4. januar 2023 at [redacted].

fremover. Dette tilsier etter tilsynets vurdering at partene har gode muligheter til å utøve et effektivt konkurransepress overfor hverandre i det lokale markedet.

- (270) Aktørenes leveringssikkerhet er tett knyttet opp mot produksjonskapasiteten og beliggenheten til aktørens betongverk, jf. kapittel 7.2.2. Som det fremgår av avsnitt (268), utnytter ikke partene produksjonskapasiteten på betongverkene fullt ut. I tillegg vurderer tilsynet det som sannsynlig at partene er de to aktørene som har de laveste transportkostnadene ved å betjene de fleste kundene i det lokale markedet, hensyntatt ulempen med ferge, jf. avsnitt (222) og (265). Dette innebærer etter Konkurransetilsynets vurdering at partene kan tilby kundene i markedet tilstrekkelig leveringssikkerhet, og tilsier at partene har gode muligheter til å utøve et effektivt konkurransepress overfor hverandre før foretakssammenslutningen.
- (271) Når det gjelder hvorvidt aktørene er vertikalt integrert med egen produksjon av innsatsfaktorer, er dette ulikt mellom partene. Ingen av partene har egen sementproduksjon. Betongvarer kjøper tilslag fra eksternt leverandør, jf. kapittel 4.3.2, mens Odda Betong får sitt tilslag fra søsterselskapet Forsand Sandkompani i Rogaland, jf. avsnitt (29). Transportavstanden fra produksjonsverket til Forsand Sandkompani til Odda Betong er imidlertid relativt lang i forhold til hvordan konkurransemyndigheter tidligere har avgrenset det geografiske markedet for tilslag, jf. avsnitt (251). Det er derfor Konkurransetilsynets vurdering at Odda Betong ikke har vesentlige fordeler av å være vertikalt integrert, og at begge parter dermed har muligheter til å utøve et effektivt konkurransepress overfor hverandre i det lokale markedet.²⁹³
- (272) Konkurransetilsynet vil i det videre vurdere om partene er ansett som nære alternativer av kundene. Hvorvidt aktørene har blitt ansett som nære alternativer for kundene ved tidligere kjøp av ferdigbetong, kan etter tilsynets vurdering gi informasjon om hvor nære konkurrenter partene er før foretakssammenslutningen.
- (273) Konkurransetilsynet viser til at begge parter har solgt betydelige mengder ferdigbetong til kunder på Folgefonnhalvøya, jf. Tabell 6 og Figur 12. [REDACTED] oppgir at de i løpet av de siste tre årene kun har kjøpt ferdigbetong fra partene i det lokale markedet.²⁹⁴
- (274) Videre viser tilbudsdata fra ØB Group og Betongvarer at begge parter har levert tilbud på oppdrag i det lokale markedet, jf. kapittel 5.3.3.3. I flere av prosjektene har partene konkurrert med hverandre og vært de eneste tilbyderne av ferdigbetong.
- (275) Byggservice oppgir at Odda Betong og Betongvarer var de eneste som deltok i konkurransen om levering av ferdigbetong i forbindelse med byggingen av et smoltanlegg på Ænes. Den totale kontraktsverdien for levering av ferdigbetong til prosjektet var [REDACTED] millioner kroner, og det ble levert til sammen [REDACTED] m³ ferdigbetong. Odda Betong ble valgt som leverandør på bakgrunn av at de tilbød lavest pris, og at de hadde mest utstyr tilgjengelig.²⁹⁵
- (276) [REDACTED] har en pågående kontrakt med Skanska om levering av ferdigbetong til rassikrings- og tunnelprosjektet fv. 500 Folgefonn-tunellen – Årsnes.²⁹⁶ Det estimerte behovet for ferdigbetong til prosjektet er ifølge Skanska om lag [REDACTED] m³, og den totale kontraktsverdien for levering av ferdigbetong er på [REDACTED] millioner kroner.²⁹⁷ Byggestart for prosjektet var i februar 2022, med forventet ferdigstilling i april 2023. Prosjektet inngår i Kvinnheradspakken, som omfatter flere samferdselsprosjekter på Folgefonnhalvøya. Skanska oppgir at [REDACTED] som deltok i konkurransen om

²⁹³ Dette understøttes av at [REDACTED], jf. Brev fra ØB Group 9. mars 2023, "Vedlegg 3 - Ølen Betongs erverv av AS Betongvarer – vurdering av effektivitetsgevinster", side 3.

²⁹⁴ [REDACTED]

²⁹⁵ Brev fra Byggservice 4. januar 2023.

²⁹⁶ E-post fra Skanska 3. januar 2023.

²⁹⁷ E-post fra Skanska 3. og 5. januar 2023.

- levering av ferdigbetong til prosjektet, og at [REDACTED] ble tildelt kontrakten på bakgrunn av at de tilbød [REDACTED].²⁹⁸
- (277) Peab Anlegg AS oppgir at partene var de eneste tilbyderne av ferdigbetong som konkurrerte om prosjektet fv. 500 Furebergfossen bru. Betongvarer tilbød [REDACTED] og ble valgt [REDACTED]. Den totale kontraktsverdien for oppdraget var [REDACTED] millioner kroner.²⁹⁹
- (278) På denne bakgrunn er det Konkurransetilsynets vurdering at partene har blitt ansett som nære alternativer for flere av kundene ved innkjøp av ferdigbetong, noe som isolert sett trekker i retning av at partene er nære konkurrenter.
- (279) Konkurransetilsynet viser videre til at flere av kundene har uttrykt bekymring for at foretakssammenslutningen vil medføre redusert konkurranse. Skanska oppgir at de forventer at det vil være lite konkurranse om oppdragene, ettersom andre aktører har lang reisevei.³⁰⁰ Kruse Smith antar at foretakssammenslutningen vil gi dem som kunde mindre valg- og forhandlingsmuligheter, og uttrykker at de anser partene som konkurrenter om deres oppdrag i Odda. De skriver blant annet: "*Dersom AS Betongvarer blir solgt til Ølen Betong, vil vi miste en viktig konkurrent.*"³⁰¹ ST Entreprenør gir uttrykk for at de anser partene som konkurrenter og oppgir at virkningen av foretakssammenslutningen for dem som kunde vil være at: [REDACTED].³⁰²
- (280) Partene anfører at Konkurransetilsynets bruk av høringssvarene er lite balansert, og de påpeker at flertallet av kundene har gitt uttrykk for at de er nøytrale eller positive til foretakssammenslutningen, for eksempel Dimmelsvik Entreprenør, Byggservice, Høyer Odda og Ersland Forskaling, jf. også kapittel 1.5.³⁰³
- (281) Konkurransetilsynet viser til at Ersland Forskaling har oppgitt at de tror at foretakssammenslutningen vil være positiv for kundene i de berørte områdene.³⁰⁴
- (282) Byggservice oppgir at foretakssammenslutningen kan ha en positiv virkning på leveringssikkerhet: "*Vil sjå på det som ein fordel for oss som er storkunde, med tanke på leveringsdyktighet og samarbeid ved større jobbar*". Videre oppgir Byggservice i samme hørings svar at: "*Men trur kanskje at privatmarkedet vil få ein auke i pris*".³⁰⁵ Det første sitatet viser etter tilsynets vurdering at Byggservice anser at transaksjonen kan ha positiv innvirkning blant annet på leveringssikkerhet. Den sistnevnte uttalelsen viser imidlertid etter tilsynets vurdering at det ikke kan legges til grunn at Byggservice utelukkende forventer positive virkninger av foretakssammenslutningen.
- (283) Dimmelsvik Entreprenør har i samme hørings svar både oppgitt at de antar at en fusjonert virksomhet vil føre en sunn konkurranse på leveranse og pris, men også at de er bekymret for at foretakssammenslutningen vil føre til dyrere ferdigbetong: "*Faren er at sammenslåing kan gi dyrere m3 kostnad til oss/kunde.[...]*".³⁰⁶ Den sistnevnte uttalelsen viser etter tilsynets vurdering at det ikke kan legges til grunn at Dimmelsvik Entreprenør utelukkende forventer positive virkninger av foretakssammenslutningen.
- (284) Høyer Odda oppgir at de antar at foretakssammenslutningen vil føre til at konkurransen i markedet for ferdigbetong i de aktuelle områdene vil forbli relativt uendret, og at de antar at Betongvarer vil fremstå som en sterkere leverandør av ferdigbetong når de får tilgang på ØB

²⁹⁸ E-post fra Skanska 3. januar 2023.

²⁹⁹ E-post fra Peab Anlegg AS 9. januar 2023. Peab oppgir at det var tre ferdigbetongleverandører som leverte tilbud i konkurransen om prosjektet: Betongvarer, Høyer Odda og Ølen Betong. Høyer Odda var navnet på Odda Betong før ØB Group kom inn på eiersiden i 2019.

³⁰⁰ E-post fra Skanska 3. januar 2023.

³⁰¹ Brev fra Kruse Smith 3. januar 2023.

³⁰² E-post fra ST Entreprenør 1. februar 2023.

³⁰³ Brev fra ØB Group 9. mars 2023, side 15, og tilsvaret, side 2.

³⁰⁴ Brev fra Ersland Forskaling 1. februar 2023.

³⁰⁵ Brev fra Byggservice 4. januar 2023.

³⁰⁶ Brev fra Dimmelsvik Entreprenør 4. januar 2023.

Groups kunnskap og leveringskapasitet.³⁰⁷ Konkurransetilsynet viser til at Høyer Odda eier 49 prosent av Odda Betong, jf. avsnitt (32). Det må derfor etter tilsynets vurdering legges til grunn at Høyer Odda kan ha en egeninteresse i at foretakssammenslutningen gjennomføres. Tilsynet finner på denne bakgrunn at denne uttalelsen fra Høyer Odda må tillegges begrenset vekt.

- (285) På denne bakgrunn er det Konkurransetilsynets vurdering at kundene har noe ulik oppfatning av hvilke virkninger foretakssammenslutningen vil føre til. Flere kunder har uttrykt at de er bekymret for at foretakssammenslutningen vil føre til redusert konkurranse, mens enkelte kunder har uttalt at de er positive til foretakssammenslutningen, blant annet fordi foretakssammenslutningen vil kunne gi bedre leveringssikkerhet. Tilsynet utelukker ikke at foretakssammenslutningen vil kunne føre til bedre leveringssikkerhet for noen kunder. Samtidig tilsier annen informasjon i saken at partene er nære konkurrenter, hvilket trekker i retning av at partene vil få incentiver til å øke prisene og/eller redusere kvaliteten og leveringssikkerheten etter foretakssammenslutningen. Det er således tilsynets vurdering at foretakssammenslutningen vil kunne ha negative virkninger også for disse kundene. [REDACTED] kundene har kun kjøpt ferdigbetong fra partene de siste tre årene.³⁰⁸ Etter tilsynets vurdering reduseres sannsynligheten for at disse kundene vil oppnå konkurransedyktige tilbud etter foretakssammenslutningen, ettersom de da må henvende seg til aktører som ligger lengre unna eller er avhengige av ferger for å levere ferdigbetong.
- (286) Konkurransetilsynet viser videre til ØB Groups interne dokumenter, som viser at [REDACTED].³⁰⁹ I en intern e-post fra [REDACTED]:
[REDACTED]
[REDACTED].³¹⁰
- (287) Videre i e-posten gis det uttrykk for at [REDACTED].³¹¹
- (288) Partene anfører at kommentarene [REDACTED]. Disse kommentarene kan derfor ifølge partene ikke alene leses som presise analyser av konkurranseforholdene rundt Kvinnherad eller tas til inntekt for at partene er nære konkurrenter. Når det gjelder [REDACTED].³¹²
- (289) Konkurransetilsynet viser til at [REDACTED].³¹³ ØB Groups interne dokumenter viser at [REDACTED].

³⁰⁷ Brev fra Høyer Odda 2. januar 2023.

³⁰⁸ [REDACTED].

³⁰⁹ Konkurransetilsynet har også bedt om å få tilsendt interne dokumenter fra Betongvarer, jf. pålegg om å gi opplysninger 2. februar 2023. I brev fra Betongvarer 8. februar 2023 fremgår det at [REDACTED].

³¹⁰ Brev fra ØB Group 5. januar 2023, vedlegg [REDACTED], side 208.

³¹¹ Brev fra ØB Group 5. januar 2023, vedlegg [REDACTED], side 208.

³¹² Brev fra ØB Group 5. januar 2023, vedlegg "Oversendelsesbrev – Informasjonspålegg fra Konkurransetilsynet", side 5 og tilsvaret, side 3.

³¹³ [REDACTED] og [REDACTED].

Lesedato 5. mai 2023.

[REDACTED].³¹⁴ Selv om [REDACTED] ikke kan leses som presise analyser av markedsforholdene i området, er det like fullt [REDACTED].

- (290) Konkurransetilsynet viser videre til at NCG-konsernet har vært pålagt en særskilt opplysningsplikt for oppkjøp som ikke er meldepliktige siden april 2020.³¹⁵ I denne perioden har NCG-konsernet gjennomført flere oppkjøp der tilsynet ikke har sendt varsel om at det vurderes å pålegge meldeplikt. Partene har heller ikke fremlagt dokumentasjon som viser at [REDACTED]. Det er således tilsynets vurdering at partenes anførsel om at [REDACTED], ikke kan føre frem.
- (291) Samlet er det Konkurransetilsynets vurdering at det faktisk at partene har blitt ansett som nære alternativer for flere av kundene ved innkjøp av ferdigbetong og vært eneste tilbydere av ferdigbetong i større anbudskonkurranser, samt opplysningene fra partenes kunder og ØB Groups interne dokumenter, tilsier at partene er nære konkurrenter i det lokale markedet.
- (292) Som nevnt i avsnitt (265), er det Konkurransetilsynets vurdering at variasjon i avstand kan ha betydning for hvor nære konkurrenter partene er i ulike deler av markedet. Tilsynet vil i det følgende vurdere hvor nære konkurrenter partene er i de ulike delene av markedet.
- (293) Når det gjelder området rundt Dimmelsvik, viser Konkurransetilsynet til at Betongvarer er nærmeste leverandør av ferdigbetong og Odda Betong nest nærmeste leverandør, og at ingen av partene er avhengig av ferge for å levere ferdigbetong til dette området, jf. Tabell 4. Etter tilsynets vurdering er partenes betongverk reelle alternativer for kunder i dette området, jf. avsnitt (212). Det er på denne bakgrunn tilsynets vurdering at begge parter har muligheter til å konkurrere effektivt i dette området både når det gjelder transportkostnader og leveringssikkerhet selv om Betongvarer ligger nærmere kundene i dette området enn Odda Betong, jf. avsnitt (248) og (249).
- (294) Videre viser Konkurransetilsynet til at begge parter har solgt ferdigbetong til kunder i dette området, jf. Figur 12, og at ØB Group har levert tilbud på flere oppdrag i dette området i perioden fra 2018 til 2022, jf. kapittel 5.3.3.3.
- (295) Konkurransetilsynet viser videre til ØB Groups interne dokumenter som viser [REDACTED] der det fremgår av intern korrespondanse i ØB Group at [REDACTED].³¹⁶ I en annen e-post [REDACTED].³¹⁷
- (296) Partene anfører at ØB Group har "*ingen egentlig tilstedeværelse av betydning*" i Dimmelsvik og videre sørover i det lokale markedet mot Halsnøya.³¹⁸ Partene anfører at salgene i hovedsak består av enkeltstående leveranser til eksisterende kunder, og at det ikke eksisterer noen reell konkurranse mellom partene i dette området.³¹⁹ Partene anfører videre at ØB Groups salg av ferdigbetong er knyttet til kapasitetsutfordringer hos Betongvarer, [REDACTED].

³²⁰

³¹⁴ Brev fra ØB Group 5. januar 2023, vedlegg [REDACTED], side 2-6, 208-209 og 252.

³¹⁵ Brev fra Konkurransetilsynet til NCG 2. april 2020, Nordic Concrete Group AS – konkurranseloven § 24 – pålegg om opplysningsplikt ved foretakssammenslutninger og ved erverv av andeler i foretak.

³¹⁶ Brev fra ØB Group 5. januar 2023, vedlegg [REDACTED], side 2.

³¹⁷ Brev fra ØB Group 5. januar 2023, vedlegg [REDACTED], side 16.

³¹⁸ Meldingen, side 15.

³¹⁹ Meldingen, side 15 og 16.

³²⁰ Tilsvaret, side 12.

- (297) Konkurransetilsynet viser til at Betongvarer er den nærmeste leverandøren av ferdigbetong i dette området. Det er derfor naturlig at Betongvarer er [redacted] siden de har de laveste transportkostnadene forbundet med å levere ferdigbetong i dette området, jf. kapittel 5.3.3. Som det fremgår av avsnitt (294), har imidlertid ØB Group også solgt ferdigbetong og levert tilbud på oppdrag i dette området. At ØB Group gir tilbud på flere av oppdragene i dette området, vil etter tilsynets vurdering ha betydning for Betongvarers prising av oppdragene ettersom differansen i transportkostnader vil ha betydning for hvor stort påslag Betongvarer kan ta for leveranser av ferdigbetong.
- (298) Når det gjelder partenes anførsel knyttet til at ØB Groups salg i dette området i hovedsak er knyttet til eksisterende kunder, er Konkurransetilsynet av den oppfatning at Betongvarers tilstedeværelse kan påvirke ØB Groups prissetting og kundens valg av leverandør, selv om ØB Groups salg i området er knyttet til eksisterende kunder. Eksempelet i [redacted] illustrerer dette, der [redacted]
- (299) Konkurransetilsynet kan videre ikke se at partene har sannsynliggjort at andre deler av ØB Groups salg i dette området er knyttet til kapasitetsutfordringer hos Betongvarer [redacted].³²¹ Uansett er det tilsynets vurdering at ØB Group som regel ikke vil ha kjennskap til når Betongvarer har kapasitetsutfordringer. ØB Groups usikkerhet knyttet til Betongvarers faktiske kapasitet vil etter tilsynets vurdering innebære at ØB Group har insentiver til å prise seg lavt for å være konkurransedyktig om oppdrag i området rundt Dimmelsvik. [redacted] viser videre etter tilsynets vurdering at partene også konkurrerer om kundene på andre konkurranseparametere enn pris.
- (300) På denne bakgrunn legger Konkurransetilsynet til grunn at partene er nære konkurrenter i området rundt Dimmelsvik, og at de utøver et konkurransepress på hverandre i dette området.
- (301) Når det gjelder området rundt Odda, viser Konkurransetilsynet til at partene er de to nærmeste leverandørene av ferdigbetong, og at ingen av partene er avhengig av ferge for å levere ferdigbetong i dette området, jf. Tabell 4. Etter tilsynets oppfatning er partenes betongverk reelle alternativer for kunder i dette området, jf. avsnitt (218). Det er på denne bakgrunn tilsynets vurdering at begge parter har muligheter til å konkurrere effektivt i dette området både når det gjelder transportkostnader og leveringssikkerhet, selv om Odda Betong ligger nærmere kundene i dette området enn Betongvarer, jf. avsnitt (248) og (249).
- (302) De faktiske leveransene fra Betongvarer på til sammen [redacted] kroner i området rundt Odda Betongs betongverk de siste to årene, viser etter Konkurransetilsynets vurdering at Betongvarer anses som et aktuelt alternativ for kundene i dette området.³²² Dette understøttes av høringsvaret fra Kruse Smith, som oppgir at de anser Betongvarer som et aktuelt alternativ til Odda Betong når det gjelder ferdigbetongleveranser til sine prosjekter i området.³²³ Kruse Smith er videre bekymret for at de etter foretakssammenslutningen vil ha færre muligheter til å forhandle, jf. avsnitt (279).
- (303) Konkurransetilsynet viser videre til intern korrespondanse i ØB Group [redacted], jf. avsnitt (286).
- (304) Partene anfører at Betongvarer ikke utgjør et konkurransepress i området rundt Odda siden de har en betydelig kjøreavstand til kunder her.³²⁴ Partene viser til at Betongvarers salg til dette området er ubetydelig, og at det er knyttet til kapasitets- og leveringsutfordringer hos Odda Betong.³²⁵ Partene anfører derfor at Betongvarers salg ikke kan tas til inntekt for at

³²¹ Brev fra ØB Group 9. mars 2023. Partene har kun oppgitt én transaksjon der Odda Betong skal ha hatt oppdrag i området rundt Dimmelsvik [redacted], jf. Brev fra ØB Group 9. mars 2023, side 7.

³²² Brev fra ØB Group 15. februar 2023, vedlegg "230215 – Salgsdata ØB og Betongvarer".

³²³ Brev fra Kruse Smith 3. januar 2023.

³²⁴ Meldingen, side 17.

³²⁵ Meldingen, side 17, samt tilsvaret, side 13.

Betongvarer er i reell konkurranse med Odda Betong i området rundt Odda, eller at dette salget utgjør et reelt priskorrektiv til Odda Betong.³²⁶ At dette salget ikke utgjør et reelt priskorrektiv til Odda Betong, underbygges ifølge partene av at [REDACTED].³²⁷

- (305) Konkurransetilsynet viser til at det er å forvente at Odda Betong normalt sett tar lavere priser i området rundt Odda ettersom de har lavere transportkostnader knyttet til å betjene kunder her, og at de derfor har et høyere salg i dette området enn Betongvarer. At Betongvarer vurderes som et aktuelt alternativ for kunder i området, vil etter tilsynets vurdering likevel ha betydning for Odda Betongs prissetting. Differansen i transportkostnader vil da ha betydning for hvor stort påslag Odda Betong kan ta for leveranser av ferdigbetong i dette området.
- (306) På denne bakgrunn legger Konkurransetilsynet til grunn at partene er nære konkurrenter i området rundt Odda, og at de utøver et konkurransepress på hverandre i dette området.
- (307) Konkurransetilsynet viser til at partene er de to nærmeste leverandørene av ferdigbetong til kunder på strekningen mellom de to betongverkene, det vil si på strekningen Rosendal-Årsnes-Ænes-Austrepollen, jf. Tabell 4. Ingen av partene er avhengig av ferge for å levere ferdigbetong til kunder i dette området. Etter tilsynets oppfatning er partenes betongverk reelle alternativer for kunder i dette området, jf. avsnitt (215). I dette området har begge parter relativt kort avstand fra sine betongverk til kundene, jf. Tabell 4. Begge parter har således en konkurransefordel i dette området både når det gjelder transportkostnader og leveringssikkerhet, jf. avsnitt (248) og (249).
- (308) Konkurransetilsynet viser videre til at begge parter har solgt betydelige mengder ferdigbetong til kunder i dette området, jf. Figur 12, og at begge parter har levert tilbud på oppdrag i dette området, jf. kapittel 5.3.3.3. Partene har [REDACTED] jf. avsnitt (275)-(277). Dette tilsier etter tilsynets vurdering at partene er nære konkurrenter i dette området.
- (309) Konkurransetilsynet viser også til en e-post fra [REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED] E-posten viser etter tilsynets vurdering [REDACTED].
- (310) Partene anfører at området mellom Betongvarer og Odda Betong, fra Årsnes i sør til Jondal i nord, kjennetegnes av spredt bebyggelse, stedvis dårlig veistandard for tungtransport og begrenset betonggetterspørsel.³²⁹ Partene anfører videre at de verken har et strategisk eller kommersielt fokus på dette området, og at området utgjør en liten del av partenes virksomhet, som ikke har betydning for partenes generelle prising eller markedsmessige opptreden. Partene anfører derfor at det ikke er grunnlag for noen konkurransemessige bekymringer i dette området.³³⁰ Videre anfører partene at dersom Betongvarer og Odda Betong har en prisdisiplinerende effekt overfor hverandre, skulle de tilbudt vesentlig lavere priser i dette området sammenlignet med leveranser i sine respektive hjemmeområder.³³¹ Partene anfører også at betongverkene ikke prisdiskriminerer basert på geografisk plassering, utover transportkostnader.³³²
- (311) Konkurransetilsynet viser til at begge parter har et betydelig salg i dette området, og begge parter har gitt tilbud og vunnet store oppdrag i dette området, jf. avsnitt (308). Det er således

³²⁶ Brev fra ØB Group 9. mars 2023, side 8 og 9, samt tilsvaret, side 13.

³²⁷ Tilsvaret, side 13.

³²⁸ Brev fra ØB Group 5. januar 2023, vedlegg [REDACTED], side 380.

³²⁹ Meldingen, side 16.

³³⁰ Meldingen, side 16. Se også brev fra ØB Group 4. mai 2023, vedlegg.: "Konkurranse og prising – ferdigbetong."

³³¹ Tilsvaret, side 17.

³³² Tilsvaret, side 18. Se også brev fra ØB Group 4. mai 2023 vedlegg: "Konkurranse og prising – ferdigbetong."

ikke riktig som partene anfører, at dette området utgjør en ubetydelig del av partenes virksomhet.

- (312) Konkurransetilsynet er videre kjent med at et større tunnelprosjekt, fv. 49 Nordrepollen – Austrepollen, er under planlegging i det aktuelle området mellom partenes betongverk. Det fremgår av Vestland Fylkeskommunes investeringsplaner at prosjektet er prioritert for oppstart i perioden 2027-2033.³³³ Det er på nåværende tidspunkt stor usikkerhet knyttet til kostnadene for prosjektet, og foreløpige anslag ligger i intervallet 420 til 1 120 millioner kroner, avhengig av hvilken løsning som velges.³³⁴ Selv om prosjektet fortsatt er på planleggingsstadiet, viser dette etter tilsynets oppfatning potensiell, fremtidig etterspørsel etter ferdigbetong for et stort veiprojekt i området mellom partenes betongverk.
- (313) Konkurransetilsynet viser videre til at ØB Group har [redacted].³³⁵ Det fremgår også av ØB Groups interne dokumenter at [redacted].³³⁶ Tilsynet viser til en intern e-post [redacted].³³⁷ Flere kunder har også rammeavtaler med rabattsatser som er inngått gjennom forhandlinger.³³⁸ Det er således ikke riktig, som partene anfører, at partene har like priser til samtlige kunder i dette området i dag.
- (314) Konkurransetilsynet viser videre til at uavhengig av i hvilken utstrekning partene prisdiskriminerer for ulike kunder i dag, så vil partene etter tilsynets vurdering ha mulighet til å prisdiskriminere mellom kunder når det inngis tilbud på oppdrag for leveranser av ferdigbetong. Tilsynet viser til at partene har mulighet til å identifisere beliggenheten til aktørene og kundene på forhånd, og at videresalg av ferdigbetong ikke er mulig.³³⁹ På den måten kan aktørene ta hensyn til at konkurranseforholdene eventuelt er forskjellige for ulike kunder. Partenes anførelse om at partene ikke prisdiskriminerer, og at de derfor ikke har en prisdisiplinerende effekt på hverandre i dette området, kan derfor ikke legges til grunn.
- (315) På bakgrunn av ovennevnte legger Konkurransetilsynet til grunn at partene er nære konkurrenter på strekningen Rosendal-Årnes-Ænes-Austrepollen, og at de utøver et betydelig konkurransepress på hverandre i dette området.
- (316) Når det gjelder områdene rundt Husnes, Halsnøya og Utåker, viser Konkurransetilsynet til at Betongvarer er den nærmeste leverandøren av ferdigbetong i hele dette området, og ØB Groups betongverk er nest nærmeste leverandør i hele området, unntatt i Utåker, jf. Tabell 4. Partene er videre de to nærmeste leverandørene i hele dette området som ikke er avhengig av å levere ferdigbetong med ferge, jf. Tabell 4. Etter tilsynets oppfatning er partenes betongverk reelle alternativer for kunder i dette området, jf. avsnitt (212). ØB Group har videre tre betongverk som kan levere ferdigbetong til dette området, jf. Tabell 4, noe som tilsier at de har en kapasitetsfordel. Det er på denne bakgrunn tilsynets vurdering at begge parter har muligheter til å konkurrere effektivt i dette området, både når det gjelder transportkostnader og leveringssikkerhet, selv om Betongvarer ligger nærmere kundene i dette området enn alle ØB Groups betongverk, jf. avsnitt (248) og (249).
- (317) Videre viser Konkurransetilsynet til at begge parter har solgt ferdigbetong til kunder i dette området, jf. Figur 12, og at ØB Group har levert tilbud på flere oppdrag i dette området i perioden fra 2018 til 2022, jf. Figur 8.

³³³ <https://www.vestlandfylke.no/nyheitsarkiv/2022/storsatsing-pa-sykkel-og-stogg-i-vegforfallet-i-vestland/>. Lesedato 16. februar 2023.

³³⁴ <https://storymaps.arcgis.com/stories/26e97f2e8e98427094138bd7cf870f81>. Lesedato 16. februar 2023.

³³⁵ Brev fra ØB Group 6. februar 2023, vedlegg [redacted].

³³⁶ Brev fra ØB Group 5. januar 2023, vedlegg [redacted], side 1, side 5 og side 7, vedlegg [redacted], side 1, side 12, vedlegg [redacted], side 2.

³³⁷ Brev fra ØB Group 5. januar 2023, vedlegg [redacted], side 481.

³³⁸ [redacted].

³³⁹ US Department of Justice and the Federal Trade Commission: Horizontal Merger Guidelines av 19. august 2010, kapittel 4.2.2. Se også Konkurransetilsynets vedtak V2016-3 AT Skog SA – NEG Skog AS, avsnitt 159 og 198.

- (318) Det er videre flere eksempler fra intern korrespondanse i ØB Group [redacted]. I en intern e-post fra [redacted]:
[redacted]
[redacted].³⁴⁰
- (319) I en annen intern e-post fra [redacted]
[redacted].³⁴¹ I en intern e-post i ØB Group [redacted]
[redacted].³⁴²
- (320) Konkurransetilsynet viser til at det er flere tilsvarende eksempler på oppdrag der det i den interne korrespondansen i ØB Group fremgår [redacted].³⁴³
- (321) Partene anfører at Betongvarer i områdene rundt Halsnøya, Husnes og Utåker har et så stort konkurransefortrinn at øvrige aktører ikke kan levere konkurransedyktig inn i disse områdene.³⁴⁴
- (322) Konkurransetilsynet viser til at Betongvarer er den nærmeste leverandøren av ferdigbetong i dette området. Det er derfor naturlig at Betongvarer er [redacted] siden de har de laveste transportkostnadene forbundet med å levere ferdigbetong i dette området, jf. kapittel 5.3.3. Som det fremgår av avsnitt (317), har imidlertid ØB Group også solgt ferdigbetong og levert tilbud på oppdrag i dette området. At ØB Group gir tilbud på flere av oppdragene i dette området, vil etter tilsynets vurdering ha betydning for Betongvarers prising av oppdragene ettersom differansen i transportkostnader vil ha betydning for hvor stort påslag Betongvarer kan ta for leveranser av ferdigbetong.
- (323) På denne bakgrunn legger Konkurransetilsynet til grunn at partene er nære konkurrenter i områdene rundt Husnes, Halsnøya og Utåker, og at de utøver et konkurransepress på hverandre i dette området.
- (324) Når det gjelder området rundt Jondal, viser Konkurransetilsynet til partene er de to aktørene som er nærmest kundene som ikke er avhengig av ferge for å levere ferdigbetong til dette området, jf. Tabell 4. Det er tilsynets vurdering at partene er reelle alternativer for kundene i dette området, jf. avsnitt (221). Selv om Odda Betong ligger noe nærmere enn Betongvarer overfor kunder i dette området, er det tilsynets vurdering at begge parter har muligheter til å konkurrere effektivt i dette området både når det gjelder transportkostnader og leveringssikkerhet, jf. avsnitt (248) og (249).
- (325) Begge parter har solgt ferdigbetong til kunder i dette området, jf. Figur 12. [redacted] både Odda Betong og Betongvarer som konkurrenter for oppdrag de har konkurrert om i dette området.³⁴⁵

³⁴⁰ Brev fra ØB Group 5. januar 2023, vedlegg [redacted], side 1.

³⁴¹ Brev fra ØB Group 5. januar 2023, vedlegg [redacted], side 7.

³⁴² Brev fra ØB Group 5. januar 2023, vedlegg [redacted], side 5.

³⁴³ Brev fra ØB Group 5. januar 2023, vedlegg [redacted], side 6, samt vedlegg [redacted], side 3 og 12.

³⁴⁴ Tilsvaret, side 15.

³⁴⁵ [redacted].

- (326) Videre fremgår det også av ØB Groups interne dokumenter [REDACTED] [REDACTED] 346.
- (327) På bakgrunn av ovennevnte legger Konkurransetilsynet til grunn at partene er nære konkurrenter i området rundt Jondal, og at de utøver et konkurransepress på hverandre i dette området.
- (328) Samlet sett er det Konkurransetilsynets vurdering at partene er nære konkurrenter, og at de utøver et konkurransepress på hverandre i hele det lokale markedet som er Folgefonnhalvøya. Graden av konkurransepresset varierer innenfor det lokale markedet. Etter foretakssammenslutningen vil dette konkurransepresset falle bort og isolert sett gi partene insentiver til å øke prisene og/eller redusere kvaliteten i markedet.

7.3.4 Konkurransenærhet mellom partene og øvrige konkurrenter

- (329) Utover partene har Etne Betong, Hardanger Betong, Fusa Ferdigbetong og Nobi Voss solgt ferdigbetong til kunder i ulike deler av det lokale markedet de siste to årene, jf. kapittel 7.3.2. Ingen av disse aktørene har imidlertid betongverk som er lokalisert i det lokale markedet, jf. Figur 11.
- (330) Når det gjelder betongverkernes beliggenhet i forhold til kundene, viser Konkurransetilsynet til at øvrige aktører har lengre avstand enn partene til de aller fleste kundene i markedet, jf. avsnitt (265). Videre er øvrige aktører i større grad avhengig av å levere ferdigbetong med ferge, jf. Tabell 4. Dette medfører at andre aktører i stor grad har høyere variable kostnader forbundet med å levere ferdigbetong i markedet enn partene, samt redusert mulighet til å tilby god leveringssikkerhet, jf. avsnitt (248) og (249). Etter tilsynets vurdering har øvrige aktører derfor i stor grad en konkurranseulemppe i forhold til partene i konkurransen om kundene på Folgefonnhalvøya. Betongverkernes beliggenhet i forhold til kundene tilsier etter tilsynets vurdering derfor isolert sett at øvrige aktører er mindre nære konkurrenter enn partene i det relevante markedet.
- (331) Videre har Konkurransetilsynet lagt til grunn at aktørene skiller seg fra hverandre når det gjelder kapasitet og hvorvidt de er vertikalt integrert med egen produksjon av innsatsfaktorer, jf. kapittel 7.2.2. Tilsynet viser til at [REDACTED] kapasitet enn partene, [REDACTED], jf. Tabell 1. Av øvrige aktører som har levert ferdigbetong i det lokale markedet, er det kun Nobi Voss som er vertikalt integrert med egen produksjon av sand, jf. avsnitt (91). Disse faktorene trekker isolert sett i retning av at øvrige aktører, med unntak av Nobi Voss, er mindre nære konkurrenter enn partene.
- (332) Konkurransetilsynet viser videre til at øvrige aktører har svært lave markedsandeler, og at [REDACTED] av de spurte kundene oppgir at de ikke har brukt andre aktører enn partene til leveranser av ferdigbetong i det lokale markedet, jf. avsnitt (273) og Tabell 6.
- (333) Betongverkernes beliggenhet i forhold til kundene tilsier etter tilsynets vurdering isolert sett at øvrige aktører er mindre nære konkurrenter enn partene i det relevante markedet, jf. avsnitt (330). Samtidig varierer avstanden mellom øvrige aktørers betongverk og kundene i det lokale markedet. Etter tilsynets vurdering kan variasjonen i avstand ha betydning for hvor nære konkurrenter de ulike aktørene er i ulike deler av det lokale markedet, jf. avsnitt (265). I vurderingen av konkurransenærheten mellom partene og øvrige aktører, vil tilsynet derfor ta hensyn til at konkurransesituasjonen kan variere for ulike kunder innenfor det lokale markedet. Dette vil gjennomgås i det følgende.
- (334) Når det gjelder området rundt Dimmelsvik, er Betongvarer nærmeste leverandør, Odda Betong nest nærmeste leverandør, mens Fusa Ferdigbetong og Etne Betong er henholdsvis tredje og fjerde nærmeste leverandør før foretakssammenslutningen, jf. Tabell 4. Fusa Ferdigbetong og Etne Betong er i tillegg avhengig av ferge for å levere ferdigbetong i dette området, noe som utgjør en ulempe, jf. avsnitt (166). Fusa Ferdigbetong og Etne Betong har således en

³⁴⁶ Brev fra ØB Group 5. januar 2023, vedlegg [REDACTED], side 1.

- konkurransulempe sammenlignet med partene både når det gjelder transportkostnader og leveringssikkerhet, jf. avsnitt (248) og (249).
- (335) Partene anfører at *"I den grad ØB Group anses å utgjøre et konkurranstrykk inn i [området rundt Dimmelsvik], må Etne Betong og Fusa Ferdigbetong anses å være av minst tilsvarende betydning"*.³⁴⁷
- (336) Konkurransetilsynet viser til at Fusa Ferdigbetong og Etne Betong har en konkurranseulempe sammenlignet med partene for leveranser av ferdigbetong i dette området både når det gjelder transportkostnader og leveringssikkerhet, jf. avsnitt (334). Tilsynet viser videre til at Fusa Ferdigbetong ikke har solgt ferdigbetong i dette området i perioden 2020-2022, og at Etne Betong har kun solgt et begrenset volum, jf. Tabell 2. På denne bakgrunn er det tilsynets vurdering at Fusa Ferdigbetong og Etne Betong ikke er nære konkurrenter til partene i dette området, og at de kun utøver et begrenset konkurransepress overfor partene.
- (337) I området rundt Odda, er Odda Betong nærmeste leverandør, Betongvarer nest nærmeste leverandør, Hardanger Betong tredje nærmeste leverandør og Etne Betong fjerde nærmeste leverandør av ferdigbetong, jf. Tabell 4. Hardanger Betong er i tillegg avhengig av å levere med ferge, som utgjør en ulempe, jf. avsnitt (166).
- (338) Partene anfører at avstanden til Etne Betong er tilsvarende som for Betongvarer hvis man ser på reisetid på grunn av bedre veistandard, og at reisetiden til Nobi Voss bare tilsvarende marginale tilleggskostnader i forhold til Betongvarer for leveranser til Odda. Partene viser også til at både Etne Betong og Nobi Voss har solgt ferdigbetong til kunder i dette området.³⁴⁸ Videre anfører partene at *"i den grad Betongvarer utgjør et konkurransepress overfor Odda Betong på leveranser i området rundt Odda, så vil Hardanger Betong utgjøre en minst like viktig aktør"*.³⁴⁹
- (339) Konkurransetilsynet viser til at Etne Betong har om lag 20 kilometer lengre avstand til Odda sentrum enn Betongvarer, jf. Tabell 4, og at de således vil ha noe høyere transportkostnader enn Betongvarer for levering av ferdigbetong til Odda, noe som utgjør en konkurranseulempe, jf. avsnitt (249). Etne Betong har imidlertid solgt en del ferdigbetong til Odda de to siste årene, hvilket tilsier at de anses som et aktuelt alternativ for kundene.³⁵⁰ Tilsynet legger derfor til grunn at Etne Betong er en nær konkurrent til partene i Odda, og at de utøver et visst konkurransepress overfor partene i dette området.
- (340) Nobi Voss har betydelig lengre kjøreavstand enn Betongvarer og Etne Betong til kunder i dette området, og de vil dermed ha en ulempe overfor partene både når det gjelder transportkostnader og leveringssikkerhet, jf. avsnitt (248) og (249).³⁵¹ Selv om Nobi Voss er vertikalt integrert og har hatt noe salg i dette området, jf. avsnitt (255), er det like fullt Konkurransetilsynets vurdering at Nobi Voss er en mindre nær konkurrent til partene, og at de utøver et begrenset konkurransepress overfor partene i dette området.
- (341) Hardanger Betong er tredje nærmeste leverandør i dette området, og de er avhengig av ferge for å levere ferdigbetong, jf. avsnitt (337). De har dermed en ulempe overfor partene både når det gjelder transportkostnader og leveringssikkerhet, jf. avsnitt (166) og (249). Hardanger Betong har heller ikke solgt ferdigbetong i dette området de siste tre årene, jf. Tabell 2. Det er således Konkurransetilsynets vurdering at Hardanger Betong ikke er en nær konkurrent til partene i området rundt Odda, og at de utøver et begrenset konkurransepress overfor partene i dette området.
- (342) På strekningen Rosendal-Årsnes-Ænes-Austrepollen er partene de nærmeste leverandørene og Fusa Ferdigbetong tredje nærmeste leverandør, jf. Tabell 4. Fusa Ferdigbetong er i tillegg avhengig av ferge for å levere, noe som utgjør en ulempe, jf. avsnitt (166). Fusa Ferdigbetong

³⁴⁷ Meldingen, side 16 og tilsvaret, side 12-13.

³⁴⁸ Tilsvaret, side 14-15.

³⁴⁹ Meldingen, side 17.

³⁵⁰ E-post fra Etne Betong 28. februar 2023.

³⁵¹ Nobi Voss må i tillegg betale 770 kroner for å passere rv. 7 Hardangerbrua tur/retur, jf.

<https://ferde.no/bomanlegg-og-priser/hardangerbrua>. Lesedato 21. april 2023.

- har således en konkurranseulempe sammenlignet med partene både når det gjelder transportkostnader og leveringssikkerhet, jf. avsnitt (248) og (249).
- (343) Fusa Ferdigbetong oppgir at de i svært liten grad selger ferdigbetong i dette området, jf. Tabell 2. Fusa Ferdigbetong har helt marginale markedsandeler i det lokale markedet, jf. Tabell 6.
- (344) På denne bakgrunn er det Konkurransetilsynets vurdering at Fusa Ferdigbetong ikke er en nær konkurrent til partene i dette området, og at de kun utøver et begrenset konkurransepress overfor partene.
- (345) For kunder i områdene rundt Husnes og Halsnøya er Betongvarer nærmeste leverandør av ferdigbetong, mens ØB Groups betongverk er nest nærmest, og Etne Betong tredje nærmeste leverandør av ferdigbetong, jf. Tabell 4. For kunder i Utåker er Etne Betong nærmeste leverandør, Betongvarer nest nærmeste leverandør og ØB Groups betongverk tredje nærmeste leverandør, jf. Tabell 4. Både Etne Betong og ØB Groups betongverk på Stord og på Ølensvåg er avhengig av ferge for å levere ferdigbetong til disse områdene, noe som utgjør en ulempe, jf. avsnitt (166). Til de fleste kunder i dette området har Etne Betong imidlertid lengre kjøreavstand enn ØB Groups avdelinger på Stord og Ølensvåg, og dermed høyere transportkostnader for leveranser.³⁵² ØB Group vil også ha muligheten til å levere ferdigbetong uten bruk av ferge fra betongverket i Odda, noe som innebærer en fordel blant annet for leveringssikkerheten, jf. avsnitt (248) og (249).
- (346) På denne bakgrunn er det Konkurransetilsynets vurdering at Etne Betong er en nær konkurrent til partene i dette området, og at de utøver et visst konkurransepress overfor partene.
- (347) Hardanger Betong er nærmeste leverandør for kunder i området rundt Jondal basert på avstand og nest nærmeste leverandør basert på kjøretid, jf. kapittel (202) og Tabell 4. Hardanger Betong er imidlertid avhengig av å benytte ferge for å levere ferdigbetong til kunder i dette området, noe som utgjør en ulempe, jf. avsnitt (166). Hardanger Betong har oppgitt følgende om ulempene forbundet med å frakte ferdigbetong med ferge: "*[...] På noen ferger må motor stoppes under "overfarten", dvs. at betongen ikke holdes i bevegelse, dette ordnes ved at betongen "remikses" i 5 minutter etter at betongbil er komt av fergen. Planlegging for å rekke fergeavgang, må beregne ca. 15 min. ekstra tid, for å være sikker på å rekke/komme med riktig fergeavgang. Frakt med ferge er også en ekstra kostnad.*"³⁵³ Hardanger Betong har således en ulempe i forhold til partene når det gjelder leveringssikkerhet, jf. avsnitt (248) og (249).
- (348) Hardanger Betongs faktiske omsetning i området på [redacted] kroner i løpet av 2021 og 2022, er om lag [redacted] av Betongvarers omsetning på [redacted] kroner i samme område og tidsperiode.³⁵⁴
- (349) Det er på denne bakgrunn Konkurransetilsynets vurdering at Hardanger Betong er en nær konkurrent til partene i området rundt Jondal, og at de utøver et visst konkurransepress på partene i dette området.
- (350) Samlet sett er det Konkurransetilsynets vurdering at Etne Betong kan anses som en nær konkurrent til partene i områdene rundt Odda og Husnes-Halsnøya-Utåker, og at Hardanger Betong kan anses som en nær konkurrent til partene i området rundt Jondal. Samtidig er det tilsynets vurdering at disse aktørene er noe mindre nære konkurrenter enn partene. Ingen andre aktører anses som nære konkurrenter til partene i noen av områdene. Samlet sett er det dermed tilsynets vurdering at øvrige aktører ikke anses som nære konkurrenter til partene eller ikke anses som like nære konkurrenter som partene i det lokale markedet, og at partene dermed er hverandres næreste konkurrenter.

³⁵² ØB Groups avdeling i Ølensvåg vil særlig ha en kostnadsfordel med tanke på at fergeforbindelsen til Halsnøya er gratis, mens dette ikke tilfelle for Etne Betong, som må betale 546 kroner tur-retur for raskeste rute som benytter fergesambandet Skånevik-Utåker, jf. <https://autopassferje.no/priser/>. Lesedato 22. mars 2023.

³⁵³ E-post fra Hardanger Betong 24. februar 2023.

³⁵⁴ E-post fra Hardanger Betong 2. januar 2023, e-post fra Hardanger Betong 24. februar 2023 og brev fra ØB Group 15. februar 2023, vedlegg "230215 – Salgsdata ØB og Betongvarer".

7.3.5 Konkurrentenes insentiver til å konkurrere etter foretakssammenslutningen

- (351) Insentivene til å utøve markedsrett gjennom å eksempelvis øke prisene, kan også påvirkes av hvordan konkurrentene vil respondere på en prisøkning. Dersom konkurrentene responderer med også å øke sine priser, vil de fusjonerende selskapene finne en prisøkning som følge av foretakssammenslutningen mer lønnsom.³⁵⁵ Dermed vil ikke bare kunder av de fusjonerende partene, men også kunder av partenes konkurrenter oppleve prisøkninger.³⁵⁶ I et marked med differensierte produkter og hvor aktørenes kapasitet ikke er bindende, er det generelt akseptert i økonomisk teori at den profittmaksimerende responsen fra konkurrentene på en prisøkning fra den fusjonerte enheten, vil være å selv øke prisene.
- (352) At konkurrentene til den fusjonerende enheten kan dra fordeler av en foretakssammenslutning, er også lagt til grunn i Kommisjonens retningslinjer for horisontale foretakssammenslutninger.³⁵⁷
- (353) En slik tilnærming legges også til grunn av Kommisjonen i *Hutchison 3G Austria/Orange Austria* saken: "*Since the products are endogenously differentiated in terms of their market positioning, generally accepted and robust economic theory demonstrates that the profit-maximising response of competitors to a price increase would be to increase prices themselves*".³⁵⁸
- (354) Konkurransetilsynet vurderer at aktørene i markedet for produksjon og salg av ferdigbetong er differensierte, og at de konkurrerer på pris, jf. kapittel 7.2. Dersom partene etter foretakssammenslutningen øker sine priser, vil enkelte kunder vurdere å kjøpe ferdigbetong fra andre aktører, selv om disse i stor grad befinner seg lengre unna eller er avhengige av å levere med ferge. Etter foretakssammenslutningen vil dermed Hardanger Betong, Etne Betong, Fusa Ferdigbetong og Nobi Voss kunne oppleve noe økt etterspørsel etter ferdigbetong fra kunder i noen deler av det lokale markedet, jf. kapittel 7.3.4. Dette vil isolert sett gi disse aktørene insentiver til å sette opp sine priser i disse områdene. Dersom konkurrentene som følge av den økte etterspørselen ender opp med å øke sine priser, vil partene finne det enda mer lønnsomt å øke sine priser etter foretakssammenslutningen.
- (355) Det er Konkurransetilsynets vurdering at det må forventes at dersom partene, som følge av foretakssammenslutningen, utøver markedsrett ved å heve prisene, vil øvrige aktører også ha insentiver til å heve sine priser i det lokale markedet.

7.3.6 Etablering og ekspansjon

7.3.6.1 Innledning

- (356) Tilstrekkelig konkurransepress fra aktører som ikke er etablert i det relevante markedet kan begrense de fusjonerende virksomhetenes insentiver og muligheter til å utøve markedsrett. For at etablering skal utøve et tilstrekkelig konkurransepress på de fusjonerende virksomhetene, må den være tilstrekkelig sannsynlig, effektiv og tidsnær til å hindre de konkurransebegrensede virkningene foretakssammenslutningen fører til.³⁵⁹

7.3.6.2 Etablering av nye aktører på Folgefonnhalvøya

- (357) Det er Konkurransetilsynets vurdering at effektiv etablering i ferdigbetongmarkedet på Folgefonnhalvøya vil kreve investering i egnet tomt, betongverk og betongbiler, noe som forutsetter tilgang på kapital og kan være tidkrevende. Videre vil det etter tilsynets vurdering kreve tilstrekkelig kundemasse til at en slik investering vil være lønnsom. Endelig vil det kreve tilgang til råvarer til konkurransedyktige vilkår, sertifiseringer og kompetanse om ferdigbetongproduksjon, jf. avsnitt (63).

³⁵⁵ Sml. "Merger Assessment Guidelines", utarbeidet av Office of Fair Trading og Competition Commission, avsnitt 5.4.11.

³⁵⁶ Motta (2005), «Competition Policy, Theory and Practice», side 243-250. Se også Davis and Carces (2010), «Quantitative Techniques for Competition and Antitrust Analysis», side 50-53. Konkurrentenes prisøkning vil være mindre enn fusjonspartnerens prisøkninger.

³⁵⁷ Kommisjonens retningslinjer for horisontale foretakssammenslutninger (2004/C 31/03), avsnitt 24.

³⁵⁸ COMP/M.6497 – Hutchison 3G Austria/Orange Austria, avsnitt 367.

³⁵⁹ Kommisjonens retningslinjer for horisontale foretakssammenslutninger 2004/C 31/03 avsnitt 68.

- (358) De siste årene er det ikke etablert noen nye ferdigbetongaktører på Folgefonnhalvøya eller i nærliggende områder.³⁶⁰
- (359) Partene oppgir i meldingen at en forutsetning for å kunne tilby ferdigbetong i et geografisk område, er tilgang til et betongverk i en viss nærhet til kunden. Ifølge partene kreves en viss kompetanse, men ikke tilgang til patenter, reelt hemmelig know-how eller andre immaterielle rettigheter for å etablere seg i markedet. Alle produsenter av ferdigbetong må sertifiseres gjennom Kontrollrådet for fabrikkblandet betong, men dette anses av partene å ikke utgjøre noen egentlig barriere for etablering.³⁶¹
- (360) Andre ferdigbetongaktører i nærliggende områder oppgir at tilgang på egnet tomt er en av de viktigste forutsetningene for å kunne etablere seg i ferdigbetongmarkedet. Tomten må være regulert til næringsformål og tilfredsstillende krav til støv, støv og forurensning.³⁶² Hardanger Betong påpeker også at tomten bør være minimum 5 000 kvadratmeter og ha nærhet til sjø, da leveranser av råvarer som sand og singel som regel foregår med skip. De anslår videre at kostnaden knyttet til kjøp av tomt i dette området vil være to til fire millioner kroner.³⁶³ ØB Group oppgir at nødvendig areal til etablering av et betongverk er [redacted] til [redacted] kvadratmeter, og at kvadratmeterprisen, avhengig av beliggenhet, kan være fra [redacted] til [redacted] kroner.³⁶⁴ For en tomt på eksempelvis [redacted] kvadratmeter, tilsvarer dette en tomtepris på mellom [redacted] og [redacted] millioner.
- (361) Også de to nasjonale aktørene nevner tilgang til tomt som en viktig etableringshindring i markedet. Unicon oppgir at det kan være et vesentlig hinder for etablering å finne egnede tomter for betongproduksjon. De anslår at man trenger en tomt på [redacted] kvadratmeter, og oppgir videre at tomtepris eller leiekostnad vil avhenge av beliggenhet.³⁶⁵ Norbetong skriver i sitt høringssvar at en "[h]ovedutfordring er å få tilgang på god industritomt tilpasset virksomheten, kombinert med fornuftig tilgang på råvarer".³⁶⁶
- (362) Det fremstår som relativt vanlig for aktører i ferdigbetongmarkedet å leie tomt.³⁶⁷ Eksempelvis er tomtene til [redacted] leid, og har en leiekostnad på mellom [redacted] og [redacted] kroner per år.³⁶⁸ I forbindelse med foretakssammenslutningen er det avtalt at Ølen Betong skal leie tomten [redacted]. Leieperioden er [redacted]. Det fremgår videre av leieavtalen at [redacted].³⁶⁹
- (363) Konkurransetilsynet anser på denne bakgrunn at tilgang til egnet tomt utgjør en etableringshindring i markedet. Tilsynet vurderer imidlertid at kjøp av egnet tomt utgjør en større etableringshindring enn leie av egnet tomt på grunn av større kapitalbehov knyttet til kjøp av tomt.
- (364) Når det gjelder investeringskostnader knyttet til etablering av et nytt betongverk, oppgir ferdigbetongaktører i området rundt Folgefonnhalvøya et kostnadsanslag på mellom 20 og 40

³⁶⁰ Odda Betong, som ble etablert i 2019 av Høyer Odda og ØB Group, er den nyeste aktøren i markedet. Høyer Odda har imidlertid levert ferdigbetong fra det samme betongverket siden 1986. Betongvirksomheten ble skilt ut fra Høyer Odda da ØB Group kjøpte seg inn i foretaket. Se Odda Betong sine hjemmesider www.oddabetong.no under overskriften "Om oss". Lesedato 20. februar 2023.

³⁶¹ Meldingen, side 20.

³⁶² E-post fra Hardanger Betong 2. januar 2023, e-post fra Nobi Voss 4. januar 2023.

³⁶³ E-post fra Hardanger Betong 2. januar 2023.

³⁶⁴ Brev fra ØB Group 9. februar 2023, vedlegg "KT informasjonspålegg 30.01.2023 – Pkt. 14-18 om etablering – Ribe Betong".

³⁶⁵ Brev fra Unicon 10. februar 2023.

³⁶⁶ Brev fra Norbetong 10. februar 2023.

³⁶⁷ Brev fra ØB Group 6. februar 2023, vedlegg "3 Spec blandeverk Svar spørsmål 3", brev fra Norbetong 10. februar 2023, brev fra Unicon 10. februar 2023, Brev fra ØB Group 9. februar 2023, vedlegg "KT informasjonspålegg 30.01.2023 – Pkt. 14-18 om etablering – Ølen Betong AS" og "KT informasjonspålegg 30.01.2023 – Pkt. 14-18 om etablering – Ribe Betong AS".

³⁶⁸ Brev fra ØB Group 9. februar 2023, vedlegg "3 Spec blandeverk Svar spørsmål 3".

³⁶⁹ Meldingen, vedlegg 4 [redacted].

millioner kroner, i tillegg til kjøp eller leie av tomt og betongbiler.³⁷⁰ Betongvarer anslår at den totale investeringskostnaden for et nytt betongverk vil være [redacted] til [redacted] millioner kroner, som de oppgir var investeringskostnaden for deres nyinstallerte betongblander som ble satt i drift i september 2022.³⁷¹ Denne betongblanderen ble imidlertid satt opp i tilknytning til Betongvarer sitt eksisterende betongverk. Konkurransetilsynet anser det som sannsynlig at kostnaden ved å oppføre et helt nytt betongverk med vaskeanlegg vil være høyere enn dette.

- (365) Unicon og Norbetong anslår at kostnadene knyttet til etablering av et nytt betongverk er rundt [redacted] millioner kroner. Dette inkluderer selve betongverket, samt rigging og etablering av vaske- og renseanlegg. Videre oppgir begge aktører at det er relativt små forskjeller i kostnadene ved å etablere et lite og et stort betongverk, anslagsvis rundt [redacted] millioner kroner.³⁷² Norbetong opplyser videre at betongverk med produksjonskapasitet opp til 75 000 m³ per år er standardverk fra leverandørene.³⁷³
- (366) ØB Group oppgir at de [redacted] betongverkene som de har etablert de siste ti årene har hatt en investeringskostnad på mellom [redacted] og [redacted] millioner kroner, eksklusive kostnader til anskaffelse eller leie av tomt. De oppgir videre at investeringskostnaden er økende med produksjonskapasiteten, [redacted]. Dersom betongverket skal ha stor produksjonskapasitet, kreves et større areal. ØB Group viser også til at blant annet tilslagssiloer, sementsiloer, vektorer og blandemaskin må dimensjoneres for å klare store volum og økt kapasitet per time, og at dette øker kostnadene. Videre oppgir de at areal, riggekostnader, søkeprosess og infrastruktur som vei, vann og strøm, [redacted].³⁷⁴
- (367) I tillegg til investering i tomt, betongverk og vaskeanlegg, kommer også kostnader knyttet til kjøp eller leasing av betongbiler og -pumper. Hardanger Betong anslår at man for å etablere seg i markedet eksempelvis trenger tre betongbiler og to betongpumper, som til sammen antas å utgjøre en investeringskostnad på 14 millioner kroner.³⁷⁵ Kapitalbehovet ved etableringstidspunktet vil kunne være noe lavere dersom man leier tomt og biler, men langvarige leieavtaler vil etter Konkurransetilsynets vurdering likevel utgjøre en økonomisk risiko dersom aktøren ikke oppnår tilstrekkelig omsetning i markedet.
- (368) Konkurransetilsynet anser på denne bakgrunn at investeringskostnadene knyttet til etablering på Folgefonnhalvøya er relativt høye i forhold til markedets størrelse og inntjeningspotensial. Det vises her til at den totale omsetningen i markedet er relativt lav, jf. Tabell 6, samt at det er overkapasitet i produksjon av ferdigbetong på Folgefonnhalvøya og i nærliggende områder, jf. Tabell 1.
- (369) En annen sentral faktor for etablering av nye aktører er tidsbruken knyttet til plan- og byggesaksbehandlingen i kommunen, samt selve byggeprosessen. Unicon oppgir at på normale industriområder kan i beste fall byggesak og etablering av et nytt betongverk ta [redacted]. De opplyser videre at dersom tomten ikke er regulert til industriformål, tar det sannsynligvis [redacted] å omregulere en tomt til betongvirksomhet.³⁷⁶ Norbetong anslår at det etter godkjent byggesøknad tar [redacted] å etablere et betongverk.³⁷⁷
- (370) Kvinnherad kommune opplyser at dersom en tomt allerede er regulert til næringsformål, kan man i prinsippet begynne å bygge når byggesaksbehandlingen er ferdig. Byggesaksbehandling skal skje innen 12 uker. I tilfeller der tomten ikke er regulert til næringsformål, vil prosessen imidlertid ta betydelig lengre tid. Den omsøkte reguleringen må være i samsvar med

³⁷⁰ E-post fra Hardanger betong 2. januar 2023, e-post fra Nobi Voss 4. januar 2023 og brev fra Brødrene Borgen Ferdigbetong 3. januar 2023.

³⁷¹ Brev fra Betongvarer 10. februar 2023.

³⁷² Brev fra Norbetong 10. februar 2023 og brev fra Unicon 10. februar 2023.

³⁷³ Brev fra Norbetong 10. februar 2023.

³⁷⁴ Brev fra ØB Group 9. februar 2023, vedlegg "KT informasjonspålegg 30.01.2023 – Pkt. 14-18 om etablering – Ølen Betong AS" og "KT informasjonspålegg 30.01.2023 – Pkt. 14-18 om etablering – Ribe Betong AS".

³⁷⁵ E-post fra Hardanger Betong 2. januar 2023.

³⁷⁶ Brev fra Unicon 10. februar 2023.

³⁷⁷ Brev fra Norbetong 10. februar 2023.

overordnet arealplan i kommunen, og omregulering til næringsformål er forventet å ta omtrent et år.³⁷⁸

- (371) Betongvarer opplyser at prosessen med utvidelse av deres produksjonsfasiliteter i Dimmelsvik tok [REDACTED], men at dette "omfattet unormalt mye tid medgått til omregulering og oppfølging av myndighetskrav." Betongvarer anslår at etablering av nytt betongverk normalt kan gjøres innen [REDACTED].³⁷⁹
- (372) ØB Group åpnet høsten 2013 et nytt betongverk i Gismarvik i Aksdal. Investeringsbeslutningen for denne etableringen ble tatt i [REDACTED], og selve oppføringen av betongverket tok åtte måneder.³⁸⁰ Tidsbruken knyttet til etablering av de øvrige verkene som ØB Group har etablert de siste ti årene, har vært om lag [REDACTED]. ØB Group oppgir videre at prosessen med å få omregulert en tomt til næringsvirksomhet kan ta mellom [REDACTED].³⁸¹
- (373) På bakgrunn av tidsbruken knyttet til å få regulert en tomt til næringsformål, behandling av byggesøknad og oppføring av selve betongverket, legger Konkurransetilsynet til grunn at etablering av et betongverk på Folgefonnhalvøya kan være tidkrevende.
- (374) Konkurransetilsynet viser videre til at det omsatte volumet av ferdigbetong på Folgefonnhalvøya og i nærliggende områder er relativt lavt i forhold til produksjonskapasiteten til de betongverkene som finnes i området i dag. Aktørene i dette området hadde i 2021 en kapasitetsutnyttelse på mellom [REDACTED] og [REDACTED] prosent, jf. Tabell 1. I tillegg satte Betongvarer høsten 2022 i drift en ny betongblander med en produksjonskapasitet på [REDACTED] m³ per år.³⁸² Dette øker både partenes kapasitet og totalkapasiteten i det geografiske markedet. Videre må markedet etter tilsynets vurdering karakteriseres som modent.³⁸³
- (375) Unicon oppgir at det er mindre interessant å etablere et nytt betongverk med tilleggskapasitet i lokale markeder med overkapasitet.³⁸⁴
- (376) Britiske konkurransemyndigheter har tidligere lagt til grunn at sannsynligheten for nyetablering i ferdigbetongmarkedet er lav i markeder med lav etterspørsel og overkapasitet: "*We also considered that notwithstanding the relatively low capital cost of setting up an RMX plant, the likelihood of new entry was low given weak market demand and significant excess capacity in the RMX market, which increases the ability of the incumbents to increase output readily (based on existing capacity)*".³⁸⁵ Det tidligere Moderniseringsdepartementet har også lagt til grunn at overkapasitet vanligvis vil representere en etableringsbarriere for nye aktører i ferdigbetongmarkedet.³⁸⁶
- (377) I et modent marked, hvor etablerte aktører har ledig kapasitet, er det lite sannsynlig at en ny aktør vil kunne skaffe seg tilstrekkelig kundegrunnlag til at det vil være lønnsomt å etablere et nytt betongverk. En nyetablering i ferdigbetongmarkedet på Folgefonnhalvøya er etter Konkurransetilsynets vurdering forbundet med høy risiko og er dermed lite sannsynlig.
- (378) For å kunne etablere seg innen produksjon av ferdigbetong, stilles det videre kompetansekrav til ansatte som skal ha oppsyn med produksjon, blande ferdigbetong og operere betongbiler og -pumper, jf. avsnitt (63). Avhengig av forkunnskaper vil det ifølge Betongopplæringsrådet

³⁷⁸ Oppsummering av telefonsamtale med plansjef i Kvinnherad kommune 15. februar 2023.

³⁷⁹ Brev fra Betongvarer 13. februar 2023.

³⁸⁰ Brev fra ØB Group 9. februar 2023 vedlegg "KT informasjonspålegg 30.01.2023 – Pkt. 14-18 om etablering – Ølen Betong AS", video på Ølen Betong sine nettsider: Gismarvik. *Byggeprosessen og åpningen av blandeverk på Gismarvik, Ølen Betong Video - Ølen Betong (olenbetong.no)*. Lesedato 10. februar 2023.

³⁸¹ Brev fra ØB Group 9. februar 2023, vedlegg "KT informasjonspålegg 30.01.2023 – Pkt. 14-18 om etablering – Ribe Betong AS".

³⁸² Brev fra Betongvarer 13. februar 2023. Den gamle betongblanderen hadde en produksjonskapasitet på [REDACTED] m³ per år.

³⁸³ Dette legger også partene til grunn, jf. meldingen side 19.

³⁸⁴ Brev fra Unicon 10. februar 2023.

³⁸⁵ Appendix C til Anglo American PLC and Lafarge S.A., Rapport fra Competition Commission 1. Mai 2012, side S17, avsnitt 104.

³⁸⁶ Moderniseringsdepartementets vedtak 7. april 2005 i klagesak over Konkurransetilsynets vedtak V2004-14, side 16.

kreves ulike kurs, samt praksis i kortere eller lengre perioder for å kunne jobbe med betong.³⁸⁷ Disse kompetansekravene kan etter Konkurransetilsynets vurdering gjøre det tidkrevende for nye aktører å etablere seg dersom de ikke har ansatte med den rette kompetansen.

- (379) Videre kreves det tilgang til innsatsfaktorer til konkurransedyktige vilkår og sertifisering fra Kontrollrådet for å kunne etablere seg i ferdigbetongmarkedet, jf. avsnitt (63).
- (380) Tidsbruk, kapitalbehov og risiko knyttet til anskaffelse av tomt, betongverk og betongbiler, samt krav til kompetanse for ansatte, gjør at etableringshindringene i ferdigbetongmarkedet på Folgefonnhalvøya fremstår som høye sammenlignet med den potensielle inntjeningen i et modent marked med overkapasitet. På denne bakgrunn er det Konkurransetilsynets vurdering at det ikke er sannsynlig at nye aktører vil etablere seg med ferdigbetongvirksomhet på Folgefonnhalvøya på en måte som effektivt vil disiplinere partene etter foretakssammenslutningen.

7.3.6.3 Etablering fra aktører som eier mobile betongverk

- (381) Konkurransetilsynet vil i det følgende vurdere om ferdigbetongaktører som ikke er etablert med egne stasjonære betongverk på Folgefonnhalvøya, kan etablere seg i markedet ved hjelp av mobile betongverk.
- (382) Norbetong og Unicon eier til sammen [redacted] mobile betongverk som kan benyttes til større prosjekter, jf. avsnitt (72). ØB Group oppgir at det etter deres kjennskap også er et par mindre selskaper, samt noen større entreprenører, som eier mobile betongverk i Norge.³⁸⁸
- (383) Konkurransetilsynet anser at mobile betongverk kun vil være et aktuelt alternativ til ferdigbetong fra stasjonære betongverk for kunder som etterspør et stort volum ferdigbetong, jf. avsnitt (115). For kunder som etterspør ferdigbetong til små og mellomstore prosjekter, vil ikke aktører som leverer ferdigbetong fra mobile betongverk være et konkurransedyktig alternativ. Potensiell konkurranse fra aktører med mobile betongverk vil dermed ikke kunne disiplinere de etablerte aktørene i markedet overfor disse kundene.
- (384) Konkurransetilsynet er ikke kjent med at det har blitt benyttet mobile betongverk til prosjekter på Folgefonnhalvøya de siste årene, jf. avsnitt (256). Unicon opplyser at de har levert tilbud med mobilt betongverk på tre prosjekter på eller i området rundt Folgefonnhalvøya de siste fem årene, men at de ikke ble tildelt noen av dem.³⁸⁹ Norbetong oppgir at de har levert tilbud på ett prosjekt med mobilt betongverk i dette området i den samme perioden, men vant heller ikke oppdraget.³⁹⁰ Dette tilsier etter Konkurransetilsynets vurdering at for de fleste prosjektene i dette markedet, vil ikke bruk av mobile betongverk være et konkurransedyktig alternativ.
- (385) Dersom det i fremtiden kommer store prosjekter på Folgefonnhalvøya der det kan være aktuelt å benytte mobile betongverk, anser Konkurransetilsynet uansett at aktører med mobile betongverk har en vesentlig kostnadsulempe i forhold til partene. For det første innebærer frakt og idriftsettelse av et mobilt betongverk en betydelig kostnad. Man må også ha tilgang til en egnet tomt for plassering av betongverket, jf. avsnitt (66).³⁹¹ Videre har partene flere stasjonære betongverk i området, jf. Tabell 1. Både Unicon og Norbetong oppgir at de først og fremst benytter mobile betongverk i tilfeller der det er langt til nærmeste stasjonære betongverk eller der disse ikke har tilstrekkelig kapasitet, jf. avsnitt (115). Norbetong viser videre til at "det er krevende å konkurrere med mobile anlegg mot stasjonære betongverk som

³⁸⁷ [Betongproduksjon og -transport - Betongopplæringsrådet \(betongopplaering.no\)](#): "Kompetansekrav betongproduksjon og transport". Lesedato 21. mars 2023.

³⁸⁸ Brev fra ØB Group 9. mars 2023, vedlegg 2 "ØB Groups kommentarer til høringsuttalelse fra Kruse Smith", side 3.

³⁸⁹ E-post fra Unicon 20. april 2023.

³⁹⁰ E-post fra Norbetong 14. april 2023.

³⁹¹ Ifølge ØB Group stiller som regel kunden med areal i tilknytning til prosjektet med det som trengs av infrastruktur, herunder strøm og vann, jf. brev fra ØB Group 9. februar 2023, vedlegg "KT informasjonspålegg 30.01.2023 – Pkt. 9-13 Om mobile blandeverk". ØB Group oppgir at [redacted]

[redacted], jf. brev fra ØB Group 9. mars 2023, vedlegg 2 "ØB Groups kommentarer til høringsuttalelse fra Kruse Smith", side 3.

har kapasitet til å levere ferdigbetong til et prosjekt, fordi man med stasjonære betongverk kan konkurrere på marginer".³⁹²

- (386) Aktører med mobile betongverk er også avhengige av at de mobile betongverkene er tilgjengelige ved oppstarten av et nytt prosjekt. Ofte plasseres verkene i tilknytning til et prosjekt som varer [redacted].³⁹³ Det er dermed Konkurransetilsynets vurdering at det ikke er gitt at slike aktører har anledning til å gi tilbud, selv i tilfeller der et prosjekt ville vært egnet for bruk av mobile betongverk.
- (387) Det er Konkurransetilsynets vurdering at aktører med mobile betongverk kun vil være et alternativ for de største prosjektene på Folgefonnhalvøya. Aktører med mobile betongverk vil selv ved større prosjekter ha en vesentlig kostnadsulempe i forhold til aktører med stasjonære betongverk i området, grunnet betydelige kostnader knyttet til frakt og idriftsettelse av de mobile verkene. Videre vil ikke aktører med mobile betongverk være et alternativ for kunder som etterspør ferdigbetong til små og mellomstore prosjekter. Tilsynet legger på denne bakgrunn til grunn at aktører med mobile betongverk ikke i tilstrekkelig grad vil kunne disiplinere partene etter foretakssammenslutningen.

7.3.6.4 Etablering og ekspansjon fra eksisterende ferdigbetongaktører

- (388) Konkurransetilsynet anser at etableringshindringene kan være noe lavere for aktører som allerede er etablert i ferdigbetongmarkedet, enn for nye aktører. For eksempel kan disse aktørene ha en fordel sammenlignet med nye aktører ved at de allerede har kompetanse og sertifiseringer som kreves for ferdigbetongproduksjon, samt markedskunnskap. Aktørene må imidlertid, på samme måte som nye aktører, anse det som sannsynlig at de vil få en tilstrekkelig oppdragsmengde til at det blir lønnsomt å gjennomføre nødvendige investeringer knyttet til å etablere seg eller ekspandere i markedet.
- (389) Partene anfører i meldingen at avhengig av lokalt markedspotensial og eventuelle prosjekters størrelse, kan særlig aktører med erfaring fra andre områder, eller kunder av en viss størrelse, etablere ny produksjon av ferdigbetong. Dette kan ifølge partene også være aktuelt for større entreprenører, om disse skulle få et langsiktig oppdrag av et visst omfang.³⁹⁴
- (390) Etter Konkurransetilsynets vurdering kan de nasjonale ferdigbetongaktørene Norbetong og Unicon antas å ha den nødvendige kapitalen for å etablere et nytt betongverk på Folgefonnhalvøya. De innehar også kompetansen og sertifiseringene som kreves for å kunne drive ferdigbetongproduksjon. Også disse aktørene står imidlertid overfor et modent marked med begrenset omsetning og overkapasitet i produksjon, jf. avsnitt (368) og (374). Etableringshindringene er dermed etter Konkurransetilsynets vurdering høye også for aktører som er etablert i ferdigbetongmarkedet i andre geografiske områder. [redacted]³⁹⁵
- (391) Konkurransetilsynet vil i det følgende vurdere om ferdigbetongaktører i områdene rundt Folgefonnhalvøya kan utvide sin produksjonskapasitet på eksisterende anlegg eller etablere nye betongverk på Folgefonnhalvøya. Aktørene som ligger geografisk nærmest partene er Hardanger Betong, Etne Betong, Fusa Ferdigbetong og Nobi Voss, jf. Tabell 1.
- (392) Konkurransetilsynet viser til at disse aktørene har solgt svært begrensede volumer med ferdigbetong til kunder på Folgefonnhalvøya de siste årene, jf. kapittel 7.3.2. Det er tilsynets vurdering at disse aktørene ikke er nære konkurrenter til partene eller mindre nære konkurrenter til partene, ettersom disse i stor grad har en konkurranseulempe i forhold til partene i konkurransen om kundene på Folgefonnhalvøya i form av lengre avstand til kundene eller avhengighet av ferge, jf. kapittel 7.3.4. Det er således Konkurransetilsynets vurdering at en utvidelse av kapasiteten på disse aktørenes eksisterende betongverk, ikke effektivt vil disiplinere partene etter foretakssammenslutningen.

³⁹² Oppsummering fra telefonsamtale med Norbetong 17. februar 2023.

³⁹³ Brev fra ØB Group 9. februar 2023, vedlegg "KT informasjonspålegg 30.01.2023 – Pkt. 9-13 om mobile ferdigbetonganlegg".

³⁹⁴ Meldingen, side 20.

³⁹⁵ Brev fra Unicon 10. februar 2023, brev fra Norbetong 10. februar 2023.

- (393) Ved etablering av et eventuelt nytt betongverk på Folgefonnhalvøya, står også disse aktørene overfor de nevnte etableringshindringene knyttet til tilgang på tomt og betydelige investeringskostnader i et modent marked med overkapasitet, jf. avsnitt (368) og (374).

.³⁹⁶

- (394) Det er på denne bakgrunn Konkurransetilsynets vurdering at ekspansjon fra eksisterende ferdigbetongaktører, både nasjonale og de som er etablert i områdene rundt Folgefonnhalvøya, ikke er sannsynlig.

7.3.6.5 Konklusjon

- (395) Etableringshindringene i ferdigbetongmarkedet på Folgefonnhalvøya er etter Konkurransetilsynets vurdering høye relativt til markedets størrelse og inntjeningspotensial, jf. avsnitt (380). Dette gjelder både for etablering av stasjonære betongverk på Folgefonnhalvøya og for etablering av mobile betongverk ved eventuelle større prosjekter.
- (396) Konkurransetilsynet legger på denne bakgrunn til grunn at det ikke er sannsynlig med tidsnær etablering av nye aktører, etablering av aktører som eier mobile betongverk, eller etablering og ekspansjon fra eksisterende ferdigbetongaktører som kan utøve et effektivt konkurransepress på de fusjonerende virksomhetene.

7.3.7 Kjøpermakt

7.3.7.1 Innledning

- (397) Kundernes kjøpermakt kan i noen tilfeller hindre tilbyderne i å utøve markedsmakt. Graden av kjøpermakt vil normalt bestemmes av hvor avhengig kunden er av tilbyderen, samt hvor avhengig tilbyderen er av kundene som avsetningskanal.
- (398) En kunde vil kunne være mindre avhengig av en tilbyder dersom kunden har muligheter og insentiver til å bytte tilbyder, foreta en vertikal integrasjon i oppstrømsmarkedet, få nye aktører til å etablere seg i oppstrømsmarkedet, utsette innkjøp eller avstå fra å kjøpe andre produkter eller tjenester som tilbyderen produserer.³⁹⁷
- (399) Det at enkelte kunder har en betydelig grad av kjøpermakt er ikke i seg selv tilstrekkelig til å motvirke potensielle konkurransebegrensende virkninger dersom de fusjonerende virksomhetene kan utøve markedsmakt overfor andre kunder med mindre kjøpermakt.³⁹⁸ Videre kan foretakssammenslutningen redusere kjøpermakten til kunder som tidligere har hatt kjøpermakt.³⁹⁹

7.3.7.2 Konkurransetilsynets vurdering av kjøpermakt

- (400) Kundene i ferdigbetongmarkedet varierer i størrelse og profesjonalitet, fra privatpersoner til store entreprenører i bygg- og anleggsbransjen, jf. kapittel 4.4.
- (401) Partene oppgir i meldingen at betongverkene opererer med standardiserte prislister, og at "*kundenes reelle forhandlingsmakt består i å kjøpe betong fra et fjerntliggende verk (med høye transportpriser) dersom det lokale verket skulle prise uforholdsmessig høyt.*" Videre anfører partene at eventuelle større prosjekter som utføres i området "*vil kunne tiltrekke større entreprenørvirksomheter innen bygg- og anleggsindustrien med betydelig innkjøpskompetanse og innkjøpsmakt; slik som Veidekke, AF Gruppen, Skanska, Kruse Smith, NCC, Peab og Block Watne.*"⁴⁰⁰
- (402) Når det gjelder kundenes mulighet til å bytte leverandør, viser Konkurransetilsynet til at de fleste kunder ikke har langsiktige avtaler med sine leverandører, og at produktet er relativt homogent, jf. avsnitt (57) og (100). Videre oppgir nesten samtlige av de spurte kundene i

³⁹⁶ E-post fra Fusa Ferdigbetong 1. mars 2023, e-post fra Hardanger betong 2. januar 2023, e-post fra Nobi Voss 4. januar 2023 og e-post fra Etne Betong 28. februar 2023.

³⁹⁷ Kommisjonens retningslinjer for horisontale foretakssammenslutninger 2004/C 31/03 avsnitt 65.

³⁹⁸ Kommisjonens retningslinjer for horisontale foretakssammenslutninger 2004/C 31/03 avsnitt 67.

³⁹⁹ Kommisjonens retningslinjer for horisontale foretakssammenslutninger 2004/C 31/03 avsnitt 68.

⁴⁰⁰ Meldingen, side 19.

- (411) Enkelte større bygg- og anleggsentreprenører, for eksempel Skanska, har egen ferdigbetongvirksomhet i sin portefølje.⁴⁰⁸ De fleste bygg- og anleggsentreprenører har imidlertid ikke egen ferdigbetongvirksomhet.
- (412) Konkurransetilsynet viser til at bygg- og anleggsbransjen er kjennetegnet av at kundenes prosjekter er tidsbegrenset, og over tid vil kundene ha prosjekter på ulike steder. Det vil derfor normalt ikke være hensiktsmessig for de store kundene å etablere et eget betongverk i et lite, lokalt marked, selv om det skulle komme et stort prosjekt i området for en periode. Etablering av egne betongverk vil kunne være mer aktuelt i sentrale områder, hvor man med sikkerhet vet at det kommer nye store prosjekter med jevne mellomrom.
- (413) Konkurransetilsynet viser videre til at muligheten til å foreta vertikal integrasjon, også for kunder med betydelige volumer, begrenses av flere av de samme begrensningene som for annen etablering, jf. kapittel 7.3.6.2.
- (414) Det er på denne bakgrunn Konkurransetilsynets oppfatning at det er lite sannsynlig at noen av kundene i ferdigbetongmarkedet på Folgefonnhalvøya vil etablere et eget betongverk på Folgefonnhalvøya.
- (415) Konkurransetilsynet vurderer videre at ved eventuell anskaffelse av et eget mobilt betongverk, vil en entreprenør stå overfor de samme kostnadsulempene som øvrige aktører med mobile betongverk når det gjelder transport og rigging, særlig i konkurranse med stasjonære betongverk i det lokale markedet, jf. avsnitt (385).

7.3.7.3 Konklusjon

- (416) Basert på det ovennevnte er det Konkurransetilsynets vurdering at kundene på Folgefonnhalvøya har noe kjøpermakt før foretakssammenslutningen, ettersom de har mulighet til å sette partene opp mot hverandre når de skal foreta innkjøp av ferdigbetong. Etter foretakssammenslutningen vil denne muligheten falle bort, og kjøpermakten vil bli begrenset. Videre anser Konkurransetilsynet at det er lite sannsynlig at kunder vil etablere seg med egne betongverk i markedet. Samlet sett tilsier dette at kundene etter foretakssammenslutningen ikke kan motvirke at ØB Group øker prisene, senker kvaliteten eller på annen måte leverer dårligere betingelser.

7.3.8 Samlet vurdering av ikke-koordinerte virkninger

- (417) Partene er de to klart største aktørene i markedet for produksjon og salg av ferdigbetong på Folgefonnhalvøya. Etter foretakssammenslutningen vil partene få en svært høy markedsandel. Foretakssammenslutningen vil medføre at det går fra å være i hovedsak to aktører som konkurrerer om kundene, til at det i hovedsak vil være én aktør.
- (418) Konkurransetilsynet legger til grunn at partene er hverandres næreste konkurrenter i ferdigbetongmarkedet på Folgefonnhalvøya. På denne bakgrunn finner tilsynet at partene utøver et konkurransepress på hverandre før foretakssammenslutningen. Etter foretakssammenslutningen vil dette konkurransepresset falle bort og isolert sett føre til at partene vil få insentiver til å øke prisene og/eller redusere kvaliteten i dette markedet.
- (419) Øvrige konkurrenter anses ikke som nære konkurrenter til partene eller anses ikke som like nære konkurrenter som partene i det lokale markedet. Etter Konkurransetilsynets vurdering vil disse aktørene også få insentiver til å øke prisene etter foretakssammenslutningen.
- (420) Det er høye etableringshindringer i markedet, og den potensielle konkurransen vil ikke være tilstrekkelig til å disiplinere etablerte aktører. Kjøpermakten vurderes til å ikke være tilstrekkelig til å disiplinere partene.
- (421) Konkurransetilsynet finner på denne bakgrunn at foretakssammenslutningen vil føre til konkurransebegrensende ikke-koordinerte virkninger i markedet for ferdigbetong på Folgefonnhalvøya.

⁴⁰⁸ For eksempel Skanska har flere betongverk i Sverige, se www.skanska.se/vart-erbjudande/produkter-och-tjanster/betong/. Lesedato 20. mars 2023.

- (422) Med mindre det foreligger effektivitetsgevinster som er tilstrekkelige til å motvirke konkurransebegrensningen, vil foretakssammenslutningen i betydelig grad hindre effektiv konkurranse i markedet for produksjon og salg av ferdigbetong på Folgefonnhalvøya.

7.4 Om foretakssammenslutningen også vil skape eller styrke en dominerende stilling for ØB Group

- (423) Konkurransetilsynet vil i det følgende vurdere om foretakssammenslutningen også vil skape eller styrke en dominerende stilling for ØB Group i ferdigbetongmarkedet på Folgefonnhalvøya, jf. avsnitt (241).
- (424) Konkurransetilsynet viser til at foretakssammenslutningen vil føre til at partene samlet vil få svært høye markedsandeler i ferdigbetongmarkedet på Folgefonnhalvøya, både beregnet ved omsetnings- og volumtall, jf. kapittel 7.3.2. Markedsandelene beregnet ved omsetningstall er før foretakssammenslutningen henholdsvis ■■■ prosent for ØB Group, ■■■ prosent for Betongvarer og ■■■ prosent for partene samlet, jf. Tabell 6. Markedsandelene beregnet ved volumtall er henholdsvis ■■■ prosent for ØB Group, ■■■ prosent for Betongvarer og ■■■ prosent for partene samlet, jf. Tabell 7.
- (425) Den svært høye samlede markedsandelen til partene på om lag ■■■ prosent indikerer at partene vil kunne utøve betydelig markedsrett etter foretakssammenslutningen. I henhold til praksis fra EU-domstolen vil et foretaks markedsandel normalt være den viktigste indikatoren på om et foretak innehar en dominerende stilling, jf. avsnitt (241). I vurderingen av om en dominerende stilling skapes eller styrkes vil markedsandeler på 50 prosent eller mer innebære en presumsjon for dominans, jf. avsnitt (241). Det er Konkurransetilsynets vurdering at partenes svært høye samlede markedsandeler i denne saken tilsier at foretakssammenslutningen vil skape eller styrke en dominerende stilling for ØB Group i ferdigbetongmarkedet på Folgefonnhalvøya.
- (426) Konkurransetilsynet viser videre til at det også er andre faktorer som tilsier at foretakssammenslutningen vil skape eller styrke en dominerende stilling for ØB Group.
- (427) Foretakssammenslutningen fjerner en viktig konkurrent i et allerede svært konsentrert marked, jf. kapittel 7.3.2 og 7.3.3. Konkurransetilsynet har funnet at Betongvarer er den næreste konkurrenten til ØB Group på Folgefonnhalvøya, og at partene utøver et betydelig konkurransepress på hverandre før foretakssammenslutningen. Det vises til at partene er nærmeste og nest nærmeste betongverk for de aller fleste kunder i markedet, og at de i all hovedsak ikke er avhengig av å levere ferdigbetong med ferge, samt at partene har blitt ansett som nære alternativer for kundene i markedet ved innkjøp av ferdigbetong. Foretakssammenslutningen vil føre til at dette konkurransepresset faller bort.
- (428) Øvrige konkurrenter har svært lave markedsandeler i markedet på til sammen om lag ■■■ prosent, jf. kapittel 7.3.2. Konkurransetilsynet har vurdert at disse aktørene ikke er nære konkurrenter til partene eller ikke er like nære konkurrenter til partene, jf. kapittel 7.3.4, ettersom disse konkurrentenes betongverk ikke er lokalisert på Folgefonnhalvøya, og disse i stor grad har en konkurranseulempe i forhold til partene i konkurransen om kundene på Folgefonnhalvøya i form av lengre avstand til kundene eller avhengighet av ferge. Det er derfor tilsynets vurdering at disse konkurrentene ikke vil disiplinere ØB Group i tilstrekkelig grad etter foretakssammenslutningen.
- (429) Etableringshindringene i ferdigbetongmarkedet på Folgefonnhalvøya er etter Konkurransetilsynets vurdering høye relativt til markedets størrelse og inntjeningspotensial, jf. kapittel 7.3.6. Tilsynet har på denne bakgrunn lagt til grunn at det ikke er sannsynlig med tidsnær etablering av nye aktører eller aktører med mobile betongverk eller ekspansjon fra eksisterende ferdigbetongaktører, som kan utøve et effektivt konkurransepress på de fusjonerende virksomhetene.
- (430) Konkurransetilsynet har videre funnet at kjøpermakten etter foretakssammenslutningen vil bli begrenset, og at den ikke vil være tilstrekkelig til å disiplinere partene, jf. kapittel 7.3.7. Tilsynet har begrunnet dette med at kundene i begrenset grad vil ha mulighet til å sette alternative leverandører opp mot hverandre når de skal foreta innkjøp av ferdigbetong etter

foretakssammenslutningen, og at det er lite sannsynlig at kunder vil etablere seg med egne betongverk i markedet.

- (431) På denne bakgrunn legger Konkurransetilsynet til grunn at foretakssammenslutningen vil skape eller styrke en dominerende stilling for ØB Group i ferdigbetongmarkedet på Folgefonnhalvøya, og at partene således vil kunne utøve betydelig markedsrett etter foretakssammenslutningen.
- (432) Med mindre det foreligger effektivitetsgevinster som er tilstrekkelige til å motvirke konkurransebegrensningen, vil foretakssammenslutningen i betydelig grad hindre effektiv konkurranse i markedet for produksjon og salg av ferdigbetong på Folgefonnhalvøya.

8 Effektivitetsgevinster

8.1 Innledning

- (433) Konkurransetilsynet skal forby en foretakssammenslutning dersom tilsynet finner at den i betydelig grad vil hindre effektiv konkurranse, jf. konkurranseloven § 16 første ledd.
- (434) En foretakssammenslutning kan ikke forbys dersom den medfører effektivitetsgevinster som kommer kundene til gode, og disse gevinstene oppveier tapet kundene vil kunne bli påført ved redusert konkurranse som følge av foretakssammenslutningen. Foretakssammenslutningen vil da ikke i betydelig grad hindre effektiv konkurranse.⁴⁰⁹
- (435) Dersom effektivitetsgevinster skal kunne vektlegges må de komme kundene til gode, være ervervsspesifikke og dokumenterte. Disse tre vilkårene er kumulative.⁴¹⁰
- (436) Ved vurderingen av om effektivitetsgevinstene kommer kundene til gode er vurderingstemaet hvorvidt kundene kommer dårligere ut med foretakssammenslutningen enn om den ikke hadde funnet sted. Dette innebærer at gevinstene må være relevante og tilstrekkelige, realisert innen rimelig tid, og at de må komme kundene til gode i de relevante markeder hvor de potensielle skadevirkningene oppstår.⁴¹¹
- (437) Effektivitetsgevinstene må videreføres til kundene.⁴¹² Besparelser som fører til lavere variable eller marginale kostnader vil derfor normalt være mer relevant ved vurderingen av effektivitetsgevinstene enn besparelser i faste kostnader.⁴¹³ Årsaken er at de førstnevnte besparelsene i større grad vil påvirke tilbydernes prissetting og således komme kundene til gode.⁴¹⁴
- (438) Det er videre et krav om at effektivitetsgevinstene er spesifikt knyttet til den aktuelle foretakssammenslutningen. Dette er formulert som et vilkår om at kostnadsbesparelsen må være ervervsspesifikk. Det må følgelig vurderes i hvilken grad de anførte kostnadsbesparelsene vil kunne realiseres uavhengig av foretakssammenslutningen. Dersom det er sannsynlig at gevinstene kan bli realisert uavhengig av denne og på en mindre konkurransebegrensende måte, vil de ikke bli hensyntatt.⁴¹⁵

⁴⁰⁹ Sak M.7630 *FedEx/TNT*, avsnitt 498 og 499 og sak T-175/12 *Deutsche Börse v Commission*, avsnitt 236-238 jf. COMP/M.6166 *Deutsche Börse/NYSE*, avsnitt 1134 og 1135. Se også Kommisjonens retningslinjer for horisontale foretakssammenslutninger 2004/C 31/03, avsnitt 76 ff, jf. fortalen nr. 29 i fusjonsforordningen.

⁴¹⁰ Sak M.7630 *FedEx/TNT*, avsnitt 501 og sak T-175/12 *Deutsche Börse v Commission*, avsnitt 238, jf. COMP/M.6166 *Deutsche Börse/NYSE*, avsnitt 1134 og 1135. Se også Kommisjonens retningslinjer for horisontale foretakssammenslutninger 2004/C 31/03, avsnitt 79.

⁴¹¹ Sak M.7630 *FedEx/TNT* avsnitt 502 og COMP/M.6166 *Deutsche Börse/NYSE*, avsnitt 1137, jf. Kommisjonens retningslinjer for horisontale foretakssammenslutninger 2004/C 31/03, avsnitt 79.

⁴¹² Kommisjonens retningslinjer for horisontale foretakssammenslutninger 2004/C 31/03, avsnitt 84.

⁴¹³ Med variable kostnader menes kostnader som varierer med produksjons- eller salgsnivået i den relevante periode. Marginalkostnadene er de kostnadene som er forbundet med økning av produksjon eller salg på marginen.

⁴¹⁴ Sak M.7630 *FedEx/TNT* avsnitt 504, jf. Kommisjonens retningslinjer for horisontale foretakssammenslutninger 2004/C 31/03, avsnitt 80.

⁴¹⁵ Kommisjonens retningslinjer for horisontale foretakssammenslutninger 2004/C 31/03, avsnitt 85.

(439) Effektivitetsgevinstene må også kunne dokumenteres og etterprøves på en slik måte at Konkurransetilsynet vurderer det som sannsynlig at disse vil materialisere seg og være tilstrekkelige til å oppveie potensielle skadevirkninger for kundene som følge av transaksjonen.⁴¹⁶ Det er således kun kostnadsbesparelser som er tilstrekkelig godt dokumentert og konkretisert som vil bli vurdert.⁴¹⁷

(440) De anførte effektivitetsgevinstene vil bli gjennomgått og vurdert nedenfor.

8.2 Partenes hovedanførsler knyttet til effektivitetsgevinster

(441) Partene har anført effektivitetsgevinster i meldingen, i brev 9. mars 2023, i tilsvaret og i brev 4. mai 2023.⁴¹⁸

(442) Partene viser i meldingen til at formålet med foretakssammenslutningen er å gi ØB Group en bredere geografisk dekning for sin ferdigbetongvirksomhet i den delen av Kvinnherad hvor Betongvarer er aktiv, samt å innhente synergier for virksomhetene. Partene anfører at Betongvarer, som før transaksjonen er en liten lokalt drevet aktør, vil oppnå betydelige synergier ved å bli del av Norges største og mest effektive ferdigbetongleverandør. Foretakssammenslutningen vil ifølge partene styrke kvaliteten på virksomhetens leveranser, leveringssikkerhet, kostnadseffektivitet, HMS og administrative fellesfunksjoner.⁴¹⁹

(443) Partene anfører videre i brev 9. mars 2023 at foretakssammenslutningen gir opphav til merkbare, dokumenterbare effektivitetsgevinster for betongverket til Betongvarer i Dimmelsvik. Ifølge partene er disse effektivitetsgevinstene i hovedsak knyttet til lavere variable kostnader i produksjon av ferdigbetong, [redacted]

[redacted]. Partene oppgir videre at det er mulig at kundene vil kunne tilbys [redacted] etter foretakssammenslutningen, noe de anfører at kan betraktes som en gevinst i form av høyere produktkvalitet.⁴²⁰

(444) I tilsvaret anfører partene ytterligere effektivitetsgevinster for betongverket i Dimmelsvik knyttet til [redacted], som følge av at [redacted].⁴²¹

(445) I møte mellom partene og Konkurransetilsynet 27. april 2023 opplyste partene at gevinstene knyttet til [redacted] ikke lenger gjør seg gjeldende. Dette ble bekreftet i brev 4. mai 2023.⁴²²

(446) I brev 4. mai anfører partene ytterligere effektivitetsgevinster knyttet til [redacted].⁴²³

8.3 Konkurransetilsynets vurdering av anførte effektivitetsgevinster

(447) I det følgende vil Konkurransetilsynet vurdere om partenes redegjørelse og fremlagte dokumentasjon er tilstrekkelig til å sannsynliggjøre at de anførte besparelsene er ervervsspesifikke og kommer kundene til gode.

⁴¹⁶ Kommisjonens retningslinjer for horisontale foretakssammenslutninger 2004/C 31/03, avsnitt 86.

⁴¹⁷ Sak T-175/12 *Deutsche Börse mot Kommisjonen*, avsnitt 275.

⁴¹⁸ Brevet 9. mars 2023 var vedlagt et utdypende notat om effektivitetsgevinster fra Oslo Economics. Tilsvaret var vedlagt et nytt notat fra Oslo Economics med ytterligere effektivitetsgevinster. Brevet 4. mai 2023 var også vedlagt et notat fra Oslo Economics med ytterligere effektivitetsgevinster, samt klargjøring av andre forhold. I det videre refereres det til partenes anførsler også når det vises til anførsler fra disse notatene. Videre henviser Konkurransetilsynet til "ØB Group" der Oslo Economics bruker "Ølen Betong".

⁴¹⁹ Meldingen, side 23.

⁴²⁰ Brev fra ØB Group 9. mars 2023, side 17.

⁴²¹ Tilsvaret, vedlegg 1.1 "Ølen Betongs erverv av AS Betongvarer – ytterligere effektivitetsgevinster knyttet til [redacted]", side 1.

⁴²² Brev fra ØB Group 4. mai 2023, vedlegg "Om effektivitetsgevinster – inkludert svar på spørsmål, side 3.

⁴²³ Brev fra ØB Group 4. mai 2023, vedlegg "Om effektivitetsgevinster – inkludert svar på spørsmål, side 2.

8.3.1 Effektivitetsgevinster knyttet til bedre innkjøpsbetingelser

- (448) Partene anfører at både bedre innkjøpsbetingelser vil bidra til at ØB Group vil kunne produsere ferdigbetong til en lavere kostnad ved betongverket i Dimmelsvik enn Betongvarer gjør i dag.
- (449) Partene anfører at Betongvarer har . Partenes første estimater er basert på en gjennomsnittsberegning av partenes .⁴²⁴
- (450) Partene anfører at dersom betongverket i Dimmelsvik etter foretakssammenslutningen får samme totale variable kostnader for , ville verket hatt kroner lavere kostnad per m³ ferdigbetong i 2022, noe som tilsvarer prosent lavere variable kostnader for disse innsatsfaktorene. Dersom de gjennomsnittlige kostnadene for , vil kostnadsreduksjonen ifølge partene være på kroner per m³ ferdigbetong.⁴²⁵
- (451) Etter foretakssammenslutningen vil betongverket i Dimmelsvik ifølge partene .
⁴²⁶ Videre vil betongverket kunne få .
- (452) Partene anfører også at de antar at ØB Group har . Basert på gjennomsnittsberegningen anslår de at Betongvarer sine kostnader til etter foretakssammenslutningen vil kunne reduseres med prosent.⁴²⁷
- (453) Partene oppgir at . Partene anfører at dersom man legger til grunn at betongverket i Dimmelsvik etter foretakssammenslutningen, vil dette utgjøre en gjennomsnittlig kostnadsreduksjon på omtrent kroner per m³ med ferdigbetong, noe som tilsvarer en kostnadsreduksjon for på prosent i 2022.⁴²⁸
- (454) Partene påpeker imidlertid at både ulike innkjøpspriser, kan føre til forskjellige kostnader for partene.⁴²⁹
- (455) Partene oppgir at for de to betongtypene Betongvarer normalt selger mest av, har henholdsvis og kroner, eller omtrent prosent, lavere variable produksjonskostnader enn Betongvarer. er prosent lavere kostnader enn Betongvarer for disse to kvalitetene.
- (456) Oppsummert anfører partene at med utgangspunkt i kostnadene , vil de variable kostnadene til ved betongverket i Dimmelsvik minst kunne reduseres med mellom og prosent for de mestselgende betongkvalitetene.⁴³⁰
- (457) Når det gjelder hvorvidt effektivitetsgevinstene er ervervsspesifikke, anfører partene at gevinstene knyttet til reduksjon i kostnader for kun kan oppnås

⁴²⁴ Brev fra ØB Group 9. mars 2023, vedlegg 3 "Ølen Betongs erverv av AS Betongvarer – vurdering av effektivitetsgevinster", side 2.

⁴²⁵ Brev fra ØB Group 9. mars 2023, vedlegg 3 "Ølen Betongs erverv av AS Betongvarer – vurdering av effektivitetsgevinster", side 4.

⁴²⁶ Brev fra ØB Group 9. mars 2023, vedlegg 3 "Ølen Betongs erverv av AS Betongvarer – vurdering av effektivitetsgevinster", side 2.

⁴²⁷ Brev fra ØB Group 9. mars 2023, vedlegg 3 "Ølen Betongs erverv av AS Betongvarer – vurdering av effektivitetsgevinster", side 4.

⁴²⁸ Brev fra ØB Group 9. mars 2023, vedlegg 3 "Ølen Betongs erverv av AS Betongvarer – vurdering av effektivitetsgevinster", side 3.

⁴²⁹ Brev fra ØB Group 9. mars 2023, vedlegg 3 "Ølen Betongs erverv av AS Betongvarer – vurdering av effektivitetsgevinster", side 2 og 4.

⁴³⁰ Brev fra ØB Group 9. mars 2023, vedlegg 3 "Ølen Betongs erverv av AS Betongvarer – vurdering av effektivitetsgevinster", side 5.

- gjennom fusjonen, grunnet ØB Groups [REDACTED].⁴³¹
- (458) Partene anfører at reduserte variable kostnader vil gi insentiv til å sette lavere priser ved betongverket i Dimmelsvik, og at hele eller deler av effektivitetsgevinstene dermed vil bli videreført til kundene.⁴³²
- (459) Konkurransetilsynet anser at lavere variable kostnader normalt kan være en effektivitetsgevinst som følge av foretakssammenslutninger, og som isolert sett kan føre til at partene får insentiv til å sette ned prisene etter foretakssammenslutningen.
- (460) Konkurransetilsynet har i etterkant av tilsvaret mottatt dokumentasjon fra partene for [REDACTED].⁴³³ Tilsynet har gjennomgått dokumentasjonen og partenes beregninger for kostnadsbesparelser, samt innhentet informasjon fra [REDACTED].
- (461) Bakgrunns materialet for beregningene som Konkurransetilsynet har mottatt fra partene, viser at [REDACTED].⁴³⁴ Særlig er [REDACTED]. Da [REDACTED], er det ikke mulig å gjøre en direkte sammenligning av kostnader mellom ulike betongverk. Partene gjør derfor en sammenligning der [REDACTED]. Etter Konkurransetilsynets vurdering skulle dette i utgangspunktet kunne gi en indikasjon på eventuelle kostnadsbesparelser som følge av bedre innkjøpsbetingelser.
- (462) Konkurransetilsynet har mottatt dokumentasjon for priser på [REDACTED] for Betongvarer. Videre har tilsynet mottatt en faktura som dokumenterer prisen for [REDACTED] fra Betongvarer er [REDACTED] ikke direkte sammenlignbare med [REDACTED]. De [REDACTED] er ikke sammenlignbare verken med hensyn til [REDACTED]. Tilsynet har gjort partene oppmerksomme på dette, men partene har ikke kommet med ytterligere dokumentasjon tilknyttet disse innsatsfaktorene, delvis fordi enkelte av de anførte besparelsene ikke lenger ble ansett å gjøre seg gjeldende.⁴³⁵
- (463) På denne bakgrunn er det Konkurransetilsynets vurdering at partene ikke har dokumentert ervervsspesifikke effektivitetsgevinster knyttet til bedre innkjøpsbetingelser for [REDACTED].
- (464) [REDACTED] som må legges til grunn ved sammenligning av partenes produksjonskostnader er, som partene også har anført, [REDACTED]. Dokumentasjonen tilsynet har mottatt viser at den totale innkjøpskostnaden for [REDACTED] for Betongvarer enn for [REDACTED], henholdsvis [REDACTED] og [REDACTED] kroner.⁴³⁶ I partenes beregninger av kostnadsbesparelser legges det til grunn at [REDACTED] vil være den samme for [REDACTED]. Partene anfører i tilsvaret at [REDACTED] enn de anslåtte besparelsene knyttet til reduserte innkjøpskostnader. Videre påpeker partene at beregningene deres ikke tar hensyn til at ØB Groups [REDACTED] trekker i retning av [REDACTED].

⁴³¹ Brev fra ØB Group 9. mars 2023, vedlegg 3 "Ølen Betongs erverv av AS Betongvarer – vurdering av effektivitetsgevinster", side 6.

⁴³² Brev fra ØB Group 9. mars 2023, vedlegg 3 "Ølen Betongs erverv av AS Betongvarer – vurdering av effektivitetsgevinster", side 6.

⁴³³ E-post fra partene 24. april 2023, e-post fra ØB Group 26. april 2023.

⁴³⁴ Tilsvaret, vedlegg 1.2 – Effektivitetsgevinster – Ølen Betongs erverv av AS Betongvarer, ark: "Produkt".

⁴³⁵ Se e-post fra Konkurransetilsynet 26. april 2023 og brev fra ØB Group 4. mai, vedlegg "Om effektivitetsgevinster – inkludert svar på spørsmål".

⁴³⁶ E-post fra partene 24. april 2023, vedlegg "[REDACTED]", "[REDACTED]", "Faktura [REDACTED] mars 2023" og "Faktura [REDACTED] mars 2023".

- Partene anfører på denne bakgrunn at det ikke kan legges til grunn at gevinstene knyttet til innkjøp av [redacted] totalt sett overvurderes, slik tilsynet skriver i varselet.⁴³⁷
- (465) Det fremgår av dokumentasjonen som partene har inngitt til Konkurransetilsynet, at Betongvarer har [redacted] for [redacted] har fra [redacted]. Ifølge fakturaer for mars 2023 hadde Betongvarer en innkjøpspris på [redacted] kroner [redacted], mens [redacted] hadde en innkjøpspris [redacted] på [redacted] kroner.⁴³⁸ Av fakturaene for [redacted] fremgår det mellom [redacted] og Betongvarer skyldes at [redacted]. Betongvarer får [redacted] mens [redacted] koster, i henhold til fakturaer fra [redacted], henholdsvis [redacted] og [redacted] kroner.⁴³⁹
- (466) Det er etter Konkurransetilsynets vurdering rimelig å anta at [redacted] vil bli [redacted] til Dimmelsvik enn fra [redacted] til Dimmelsvik, og at dette vil gi [redacted] for betongverket i Dimmelsvik etter foretakssammenslutningen. Differansen i innkjøpspris fra leverandør [redacted], jf. avsnitt (465).
- (467) Konkurransetilsynet har innhentet informasjon fra [redacted].⁴⁴⁰ De oppgir at et foreløpig anslag på [redacted] til Dimmelsvik, vil være om lag [redacted] kroner.⁴⁴¹ Dette vil gi partene [redacted] kroner [redacted] i forhold til [redacted], jf. avsnitt (465). [redacted] vil [redacted] fra [redacted] enn fra [redacted], og basert på tilgjengelig informasjon vil innkjøpskostnaden for [redacted] trolig [redacted] etter foretakssammenslutningen for betongverket i Dimmelsvik, jf. avsnitt (465). Tilsynet anser på denne bakgrunn at partene ikke har dokumentert at betongverket i Dimmelsvik vil få lavere kostnader knyttet til [redacted] etter foretakssammenslutningen.
- (468) Videre vil Konkurransetilsynet bemerke at det ikke er entydig at [redacted] som benyttes i Oslo Economics sine beregninger.⁴⁴² Tilsynet anser dermed at heller ikke anførselen om kostnadsbesparelser for [redacted] er tilstrekkelig dokumentert fra partenes side.
- (469) I etterkant av tilsvaret har partene anført at [redacted].⁴⁴³
- (470) Konkurransetilsynet har mottatt dokumentasjon for at [redacted].⁴⁴⁴ Oversikten viser at [redacted].
- (471) Konkurransetilsynet har innhentet informasjon om [redacted] fra Betongvarer. Betongvarer oppgir at [redacted].

⁴³⁷ Tilsvaret side 19. Se også varselet avsnitt 413.

⁴³⁸ E-post fra partene 24. april 2023, vedlegg "[redacted]" og "Faktura [redacted] mars 2023". Konkurransetilsynet har mottatt ytterligere en faktura for [redacted] til Betongvarer for april 2023 med en pris på [redacted] kroner [redacted]. Gitt at [redacted], vil det etter Konkurransetilsynets vurdering være mest rettvise å sammenligne prisene for samme måned for de to foretakene. Tilsynet har ikke mottatt noen faktura for [redacted] for april 2023.

⁴³⁹ E-post fra partene 24. april 2023, vedlegg "[redacted]" og "Faktura [redacted] mars 2023".

⁴⁴⁰ E-post fra partene 24. april 2023, vedlegg "[redacted]" og "Faktura [redacted] mars 2023".

⁴⁴¹ E-post fra [redacted].

⁴⁴² Tilsvaret, vedlegg 1.2 – Effektivitetsgevinster – Ølen Betongs erverv av AS Betongvarer, ark: "Produkt".

⁴⁴³ E-post fra partene 24. april 2023.

⁴⁴⁴ E-post fra ØB Group 5. mai 2023.

- [REDACTED] .⁴⁴⁵
- (472) Partene anfører at oversikten over [REDACTED] viser at ØB Group [REDACTED] enn Betongvarer.
- (473) Partene har ved flere anledninger understreket at de to siste årene har vært preget av ekstraordinært store prosjekter og ekstraordinært høy omsetning for både Odda Betong og Betongvarer.⁴⁴⁶ Dersom dette er tilfelle, vil det være rimelig å anta at det i et normalt år vil være en [REDACTED] enn hva som har vært tilfelle disse årene. ØB Group har oppgitt at det [REDACTED] .⁴⁴⁷
- (474) Dokumentasjonen Konkurransetilsynet har mottatt viser at ØB Group har [REDACTED] i fjerde kvartal 2022 og hittil i 2023. Dette kan likevel ikke anses som dokumentasjon for at ØB Group faktisk ville [REDACTED] . Disse [REDACTED] vil etter tilsynets vurdering i hovedsak være [REDACTED] , som partene legger til grunn er overrepresentert i den korte tidsperioden det her refereres til. I tillegg viser tilsynet til at tildeling av store prosjekter i ferdigbetongmarkedet normalt foregår ved anbudskonkurranser eller andre anbudslignende prosesser, jf. avsnitt (99). Aktørenes prissetting vil i slike tilfeller normalt være mer påvirket av forventninger om andre aktørers pristilbud enn av egne marginalkostnader. For leveranser som ikke gjelder slike store prosjekter, vil innkjøpskostnaden for [REDACTED] etter tilsynets vurdering [REDACTED] etter foretakssammenslutningen, jf. avsnitt (467).
- (475) Konkurransetilsynet finner at partene ikke har dokumentert ervervsspesifikke kostnadsbesparelser knyttet til bedre innkjøpsbetingelser for [REDACTED] , jf. avsnitt (463). For [REDACTED] er det forhold som tyder på at de totale innkjøpskostnadene [REDACTED] , jf. avsnitt (467). Tilsynet viser videre til at [REDACTED] til ferdigbetongleverandørene, jf. avsnitt (474). Aktørenes prissetting ved slike prosjekter vil normalt være mer påvirket av forventninger om andre aktørers pristilbud enn av egne marginalkostnader.
- (476) Tilsynet legger på denne bakgrunn til grunn at det ikke er dokumentert at partene vil oppnå ervervsspesifikke effektivitetsgevinster av betydning knyttet til bedre innkjøpsbetingelser for [REDACTED] .
- 8.3.2 Effektivitetsgevinster knyttet til lavere kostnader for [REDACTED]**
- (477) Partene opplyser i tilsvaret at ØB Group etter foretakssammenslutningen vil [REDACTED] anføres å gi en besparelse på omtrent [REDACTED] kroner [REDACTED] eller [REDACTED] kroner per m³ for de mestselgende kvalitetene av ferdigbetong, noe som tilsvarer en reduksjon i de variable produksjonskostnadene for betongverket i Dimmelsvik på [REDACTED] prosent.⁴⁴⁸
- (478) Partene oppgir at [REDACTED] . [REDACTED] . Partene anfører imidlertid at [REDACTED] . Partene anslår [REDACTED] .⁴⁴⁹
- (479) Partene legger videre til grunn at [REDACTED] , og at denne utgjør [REDACTED] kroner [REDACTED] .⁴⁵⁰ De påpeker likevel at [REDACTED]

⁴⁴⁵ E-post fra Betongvarer 5. mai 2023.

⁴⁴⁶ Meldingen, side 15 til 17 og tilsvaret, side 6 og 13.

⁴⁴⁷ E-post fra ØB Group 5. mai 2023.

⁴⁴⁸ Tilsvaret, vedlegg 1.1 – Ølen Betongs erverv av AS Betongvarer – ytterligere effektivitetsgevinster knyttet til [REDACTED] , side 1.

⁴⁴⁹ Tilsvaret, vedlegg 1.2 Effektivitetsgevinster – Ølen Betongs erverv av AS Betongvarer, ark: [REDACTED] .

⁴⁵⁰ Tilsvaret, vedlegg 1.1 – Ølen Betongs erverv av AS Betongvarer – ytterligere effektivitetsgevinster knyttet til [REDACTED] , side 2.

- (485) Fordi [redacted], vil kostnaden for til betongverket i Dimmelsvik, være den samme før og etter foretakssammenslutningen. Den eventuelle besparelsen knyttet til [redacted] vil dermed være prisforskjellen på [redacted]. [redacted] har spesifisert at av de [redacted] og [redacted] kronene de fakturerer Betongvarer for [redacted], utgjør [redacted] kroner. I februar 2023 ble Betongvarer fakturert [redacted] kroner for [redacted] og [redacted] kroner for [redacted]. [redacted]⁴⁵⁸ ble fakturert [redacted] kroner [redacted] i samme periode. Det er dermed snakk om [redacted] kroner for betongverket i Dimmelsvik, dersom de etter foretakssammenslutningen skulle [redacted].
- (486) Partene anfører at [redacted].⁴⁵⁹
- (487) I brev 4. mai 2023 anfører partene at [redacted].
- (488) Gitt usikkerheten knyttet til [redacted].
- (489) Videre har partene etter Konkurransetilsynets vurdering ikke sannsynliggjort at [redacted], jf. avsnitt (478). Etter det tilsynet kjenner til [redacted].⁴⁶⁰
- (490) Den [redacted] vil slik Konkurransetilsynet ser det kunne ha betydning for det enkelte betongverks marginale produksjonskostnader, og dermed potensielt også for det enkelte betongverks prissetting. [redacted] blir i dag fakturert [redacted] kroner [redacted], jf. avsnitt (485). Etter tilsynets vurdering har partene ikke sannsynliggjort at [redacted]. Betongvarer er en liten aktør, og tilsynet finner det heller ikke sannsynliggjort [redacted] som følge av foretakssammenslutningen.
- (491) Videre er det ikke sannsynliggjort at [redacted] i stor grad vil komme kundene til gode. Etter det Konkurransetilsynet kjenner til selges store deler av betongverkernes produksjon ved anbudskonkurranser eller andre anbudslignende prosesser, innhenting av konkurrerende tilbud og konkurranser om rammeavtaler, jf. avsnitt (99)-(100). I

⁴⁵⁸ E-post fra [redacted].

⁴⁵⁹ Tilsvaret, vedlegg 1.1 Tilleggsnotat – Ølen Betongs erverv av AS Betongvarer, side 1-2.

⁴⁶⁰ Konkurransetilsynet viser her til at ØB Groups tre betongverk i dette området [redacted], jf. avsnitt (313).

slike konkurranser kan aktørenes forventninger om konkurrentenes tilbud ha større betydning for deres prissetting enn aktørenes egne marginale kostnader. Partene har derfor etter tilsynets vurdering heller ikke sannsynliggjort at eventuelle reduksjoner i variable kostnader, vil komme denne typen kunder til gode.

(492) Konkurransetilsynet viser videre til at partene i brev 9. mars 2023 la til grunn at de ikke forventet merkbare effektivitetsgevinster knyttet til bedre innkjøpsbetingelser for [REDACTED].⁴⁶¹ Det er rimelig å anta at dersom ØB Group fra starten av hadde vurdert kostnadsbesparelser for [REDACTED] som en effektivitetsgevinst, ville de ha anført det allerede i meldingen, eller i alle fall i brev 9. mars 2023. Tilsynet har heller ikke sett noe i ØB Groups interne dokumenter [REDACTED].⁴⁶²

(493) På denne bakgrunn er det Konkurransetilsynets vurdering at partene ikke har sannsynliggjort de anførte effektivitetsgevinstene knyttet til [REDACTED].

8.3.3 Effektivitetsgevinster knyttet til økt kvalitet

(494) Partene anfører at foretakssammenslutningen også vil gi opphav til effektivitetsgevinster i form av økt kvalitet.

(495) Etter foretakssammenslutningen vil betongverket i Dimmelsvik kunne benytte seg av ØB Groups [REDACTED], noe som ifølge partene antas å gi en objektiv gevinst for betongverket i Dimmelsvik.⁴⁶³ Partene anfører i tilsvaret at det fremstår helt usannsynlig at [REDACTED].⁴⁶⁴ Partene viser også til at flere kundeuttalelser trekker frem bedret kvalitet [REDACTED] som forventede fordeler ved foretakssammenslutningen.⁴⁶⁵

(496) Partene viser også til at både myndighetene og kundene stiller stadig høyere krav, blant annet knyttet til miljø, og at det er utfordrende for et frittstående betongverk å holde seg oppdatert på, og tilpasse seg, krav og utvikling. ØB Group antar at de vil kunne [REDACTED] i Dimmelsvik enn Betongvarer gjør i dag, [REDACTED]. Muligheter til å [REDACTED] må ifølge partene regnes som en gevinst i seg selv for kundene. Partene anfører også at for [REDACTED], vil [REDACTED].

(497) Det kan ifølge partene heller ikke utelukkes at [REDACTED]. Partene anfører derfor at med et [REDACTED] etter foretakssammenslutningen, vil [REDACTED] for kundene.⁴⁶⁶

(498) Konkurransetilsynet vil ikke utelukke at betongverket i Dimmelsvik [REDACTED].

(499) Det er etter Konkurransetilsynets vurdering ikke klart at [REDACTED] er fullt ut nødvendig for at betongverket i Dimmelsvik skal kunne [REDACTED]. Som eksempel på dette viser tilsynet til at Betongvarer [REDACTED].

⁴⁶¹ Brev fra ØB Group 9. mars, vedlegg 3 "Ølen Betongs erverv av AS Betongvarer – vurdering av effektivitetsgevinster", side 4.

⁴⁶² Dette omtales som relevant dokumentasjon for effektivitetsgevinster i Kommisjonens retningslinjer for horisontale foretakssammenslutninger 2004/C 31/03, avsnitt 88.

⁴⁶³ Brev fra ØB Group 9. mars 2023, vedlegg 3 "Ølen Betongs erverv av AS Betongvarer – vurdering av effektivitetsgevinster", side 7.

⁴⁶⁴ Tilsvaret, side 19.

⁴⁶⁵ Brev fra ØB Group 18. april 2023, side 20.

⁴⁶⁶ Brev fra ØB Group 9. mars 2023, vedlegg 3 "Ølen Betongs erverv av AS Betongvarer – vurdering av effektivitetsgevinster", side 8.

- [REDACTED].⁴⁶⁷ Videre mener tilsynet at det ikke kan utelukkes at Betongvarer i fravær av foretakssammenslutningen, vil kunne [REDACTED] i årene fremover. Tilsynet vurderer dermed at et [REDACTED], ikke utelukkende vil være ervervs-spesifikke effektivitetsgevinster.
- (500) Konkurransetilsynet viser til at ferdigbetong er et relativt homogent produkt som skal tilfredsstillende internasjonale produktstandarder, jf. avsnitt (57). Partene viser også i meldingen til at ferdigbetong generelt er et produkt "*uten betydelig kvalitetsdifferensiering mellom de ulike leverandørene*".⁴⁶⁸ Folgefonnhalvøya er videre et lokalt marked med mange små kunder som etterspør [REDACTED]. Etter tilsynets vurdering er det sannsynlig at Betongvarers [REDACTED]. Det er dermed ikke gitt at flesteparten av kundene vil [REDACTED]. Tilsynet påpeker også at kundene i dette markedet allerede i dag har [REDACTED].
- (501) Konkurransetilsynet viser videre til at partene ikke har sannsynliggjort at [REDACTED] etter foretakssammenslutningen. [REDACTED], er det etter tilsynets vurdering ikke klart at [REDACTED] etter foretakssammenslutningen. Det er dermed etter tilsynets vurdering ikke dokumentert at [REDACTED] etter foretakssammenslutningen. Videre vil kunder [REDACTED] heller ikke nyte godt av en slik eventuell effektivitetsgevinst.
- (502) På denne bakgrunn finner Konkurransetilsynet at partene ikke har dokumentert sannsynlige og ervervs-spesifikke effektivitetsgevinster knyttet til økt kvalitet [REDACTED].
- 8.3.4 Effektivitetsgevinster knyttet til [REDACTED]**
- (503) I brev 4. mai 2023 anfører partene at foretakssammenslutningen vil føre til [REDACTED]. De anfører at betongverk som [REDACTED] Ølen Betong [REDACTED]. Siden alle betongverkene ifølge partene sjelden har [REDACTED]. Etter foretakssammenslutningen vil betongverket i Dimmelsvik kunne [REDACTED] og partene anfører at dette [REDACTED].⁴⁶⁹
- (504) Konkurransetilsynet anerkjenner at det er mulig at [REDACTED]. Etter tilsynets vurdering er det imidlertid ikke dokumentert hvilken betydning [REDACTED]. Det er etter tilsynets vurdering rimelig å anta at de fleste betongverk har [REDACTED]. Det er også en del av [REDACTED]. Tilsynet viser til at i den grad aktørene opplever [REDACTED]. Tilsynet vil også bemerke at [REDACTED].⁴⁷⁰
- (505) Konkurransetilsynet viser videre til at [REDACTED]. Dermed kan [REDACTED].

⁴⁶⁷ Tilsvaret, vedlegg 1.2 – Effektivitetsgevinster – Ølen Betongs erverv av AS Betongvarer, ark: "Kalkyler – AS Betongvarer".

⁴⁶⁸ Meldingen, side 19.

⁴⁶⁹ Brev fra ØB Group 4. mai 2023, vedlegg "Om effektivitetsgevinster – inkludert svar på spørsmål, side 2.

⁴⁷⁰ Det vises her til [REDACTED].

. Tilsynet viser her til at

- (506) Konkurransetilsynet bemerker til slutt at den anførte effektivitetsgevinsten knyttet til [REDACTED] nevnes kort i brev 4. mai 2023, uten at det blir nærmere konkretisert eller spesifisert hva de anførte gevinstene vil innebære.
- (507) Konkurransetilsynet legger på denne bakgrunn til grunn at det ikke er sannsynliggjort at de anførte effektivitetsgevinstene knyttet til [REDACTED] vil være ervervsspesifikke. Gevinstene er etter tilsynets vurdering heller ikke tilstrekkelig dokumentert.

8.4 Samlet vurdering av anførte effektivitetsgevinster

- (508) Konkurransetilsynet viser til at partene er hverandres næreste konkurrenter på Folgefonnhalvøya, jf. kapittel 7.3.3 og 7.3.4. Øvrige konkurrenter har i stor grad en ulempe i forhold til partene ved salg av ferdigbetong til kunder i dette markedet, som følge av lengre avstand til kundene eller avhengighet av ferge, jf. avsnitt (330). Foretakssammenslutningen vil medføre at det går fra å være i hovedsak to aktører som konkurrerer om kundene, til at det i hovedsak kun vil være én aktør, jf. avsnitt (261). Transportavstanden til nærmeste leverandør utenom partene øker, og dermed har partene etter tilsynets vurdering både muligheter og insentiver til å øke prisen på ferdigbetong i markedet, jf. avsnitt (328). Foretakssammenslutningen vil etter tilsynets vurdering også føre til eller forsterke en dominerende stilling for ØB Group i ferdigbetongmarkedet på Folgefonnhalvøya, og partene vil således kunne utøve betydelig markedsrett etter foretakssammenslutningen, jf. kapittel 7.4.
- (509) Når det gjelder anførte effektivitetsgevinster knyttet til [REDACTED], viser Konkurransetilsynet til at det ikke er dokumentert at partene vil oppnå ervervsspesifikke effektivitetsgevinster av betydning som følge av bedre innkjøpsbetingelser for disse innsatsfaktorene, jf. kapittel 8.3.1. Videre er det etter tilsynets vurdering ikke dokumentert at den anførte kostnadsbesparelsen knyttet til [REDACTED] er en effektivitetsgevinst som vil komme kundene til gode etter foretakssammenslutningen, jf. kapittel 8.3.2. Tilsynet legger også til grunn at partene ikke har dokumentert sannsynlige og ervervsspesifikke effektivitetsgevinster knyttet til økt kvalitet for betongverket i Dimmelsvik, jf. kapittel 8.3.3. Videre er det tilsynets vurdering at heller ikke de anførte effektivitetsgevinstene knyttet til [REDACTED] er tilstrekkelig dokumentert, jf. kapittel 8.3.4. Tilsynet bemerker også at flere av disse gevinstene er blitt anført veldig sent i prosessen og er knapt beskrevet, jf. avsnitt (492) og (506).
- (510) Normalt vil [REDACTED] gi lavere variable kostnader som følge av [REDACTED]. Lavere variable eller marginale kostnader vil normalt påvirke tilbyderens prissetting og således komme kundene til gode, jf. avsnitt (437). I denne saken er det imidlertid forhold som etter Konkurransetilsynets vurdering tilsier at dette vil kunne være annerledes.
- (511) Det er Konkurransetilsynets vurdering at [REDACTED] vil kunne ha betydning for disse betongverkernes marginalkostnader knyttet til [REDACTED]. Etter tilsynets vurdering er det [REDACTED] som potensielt vil kunne påvirke betongverkernes insentiver i prissettingen, og ikke [REDACTED], jf. avsnitt (490).
- (512) Videre er Konkurransetilsynet av den oppfatning at en betydelig andel av oppdragene i dette markedet tildeles etter anbudskonkurranser eller anbudslignende prosesser, innhenting av konkurrerende tilbud og konkurranser om rammeavtaler, jf. avsnitt (99). Aktørenes prissetting vil i slike situasjoner normalt vil være mer påvirket av forventninger om andre aktørers pristilbud enn av egne marginalkostnader, jf. avsnitt (491). Dermed er det etter tilsynets vurdering heller ikke klart at [REDACTED] vil komme kundene til gode.
- (513) Videre vil insentivene til en eventuell prisreduksjon som følge av lavere variable kostnader kun gjelde for Betongvarer sitt betongverk i Dimmelsvik, og ikke for ØB Groups øvrige betongverk i området. For disse betongverkene vil det dermed utelukkende være et prispress

oppover etter foretakssammenslutningen, som følge av bortfallet av konkurransepress mellom partene.

- (514) Konkurransetilsynet viser videre til at ferdigbetong er en vare med relativt lav priselastisitet, hvor etterspørselen i liten grad påvirkes ved en liten endring i prisen. I et slikt marked vil en aktør som oppnår markedsmakt ha insentiver til betydelige prisøkninger.
- (515) Det er Konkurransetilsynets vurdering at partenes insentiver til å øke prisene etter foretakssammenslutningen som følge av at konkurransepresset mellom partene faller bort, vil være betydelige, og sterkere enn insentivene til å sette prisene ned som følge av eventuelle effektivitetsgevinster. Tilsynet viser til at partene etter foretakssammenslutningen vil få en samlet markedsandel på mer enn ■■■ prosent, jf. kapittel 7.4. I Kommisjonens retningslinjer for horisontale foretakssammenslutninger er det oppgitt at *"[i]t is highly unlikely that a merger leading to a market position approaching that of a monopoly, or leading to a similar level of market power, can be declared compatible with the common market on the ground that efficiency gains would be sufficient to counteract its potential anti-competitive effects"*.⁴⁷¹ Dette er også lagt til grunn i Kommisjonens praksis.⁴⁷² Tilsynet kan på denne bakgrunn ikke se at partene har sannsynliggjort at de anførte besparelsene vil bli videreført til kundene i markedet, i fravær av et tilstrekkelig effektivt konkurransepress som følge av foretakssammenslutningen.
- (516) På denne bakgrunn er det Konkurransetilsynets vurdering at partene ikke i tilstrekkelig grad har dokumentert at det foreligger sannsynlige og ervervs spesifikke effektivitetsgevinster knyttet til lavere variable kostnader i produksjon av ferdigbetong, økt kvalitet eller ■■■■■ som vil kunne oppveie de potensielle negative skadevirkningene for kundene som følger av redusert konkurranse.

8.5 Konklusjon

- (517) Som det fremgår av kapittel 7.3, har Konkurransetilsynet funnet at foretakssammenslutningen vil medføre ikke-koordinerte konkurransebegrensende virkninger i ferdigbetongmarkedet på Folgefonnhalvøya som følge av at konkurransepresset mellom partene faller bort. Videre har tilsynet funnet at foretakssammenslutningen vil skape eller styrke en dominerende stilling for ØB Group i ferdigbetongmarkedet på Folgefonnhalvøya, jf. kapittel 7.4.
- (518) Partene har ikke i tilstrekkelig grad dokumentert ervervs spesifikke effektivitetsgevinster i det relevante markedet som vil kunne oppveie de potensielle negative skadevirkningene for kundene som følger av redusert konkurranse, jf. kapittel 8.3.
- (519) Etter Konkurransetilsynets vurdering vil foretakssammenslutningen derfor i betydelig grad hindre effektiv konkurranse.

9 Forholdsmessighet

- (520) Det følger av det alminnelige kravet til forholdsmessighet i norsk rett at Konkurransetilsynets vedtak ikke må gå lenger enn det som er nødvendig for å avhjelpe de negative konkurransevirkningene av foretakssammenslutningen.
- (521) Konkurransetilsynet har vurdert hvorvidt inngrepet er forholdsmessig ut fra de konkurransebegrensningene foretakssammenslutningen medfører. Tilsynet har funnet at vedtaket ikke går lenger enn det som må anses som nødvendig for å avhjelpe de konkurransebegrensende virkningene av foretakssammenslutningen. Vedtaket oppfyller således kravet til forholdsmessighet.

⁴⁷¹ Kommisjonens retningslinjer for horisontale foretakssammenslutninger 2004/C 31/03, avsnitt 84.

⁴⁷² M.4439 Ryanair/Aer Lingus, avsnitt 1152. Vedtaket ble opprettholdt av Underretten i sak T-342/07 Ryanair mot Kommisjonen. Se også M.6166 Deutsche Börse/NYSE, avsnitt 1179 og M.6203 Western Digital Ireland/Viviti Technologies, avsnitt 1019.

10 Vedtak

(522) På denne bakgrunn og med hjemmel i konkurranseloven § 16, jf. § 20 fjerde ledd fatter Konkurransetilsynet følgende vedtak:

Foretakssammenslutningen mellom ØB Group AS og AS Betongvarer forbys.

Vedtaket trer i kraft straks.

(523) Vedtaket kan i henhold til konkurranseloven § 20 a første ledd første punktum påklages innen 15 virkedager. En eventuell klage stiles til Konkurransklagenemda, men sendes til Konkurransetilsynet.

Med hilsen

Marita Skjæveland (e.f.)
nestleder

Dokumentet er elektronisk godkjent